

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG’LIQNI SAQLASH
VAZIRLIGI
ANDIJON DAVLAT TIBBIYOT INSTITUTI**

ABDULLAYEV AHMADJON XASANOVICH

**KASALLIK NOMLARINI IFODALOVCHI EPONIMIK
KOMPONENTLI SUBSTANTIV FRAZEMALARNING
QIYOSIY TIPOLOGIK TADQIQI
(ingliz va o‘zbek tillari materiallari asosida)**

M O N O G R A F I Y A

Andijon – 2026

“TASDIQLAYMAN”

Ekspert kengashi raisi,

t.f.d., professor

_____M.M.Madazimov

“ _____ ” _____2026 y.

ABDULLAYEV AHMADJON XASANOVICH

**KASALLIK NOMLARINI IFODALOVCHI EPONIMIK
KOMPONENTLI SUBSTANTIV FRAZEMALARNING
QIYOSIY TIPOLOGIK TADQIQI
(ingliz va o‘zbek tillari materiali asosida)**

MONOGRAFIYA

Andijon-2026

Abdullayev Ahmadjon Xasanovichning “Kasallik nomlarini ifodalovchi eponimik komponentli substantiv frazemalarning qiyosiy tipologik tadqiqi (ingliz va o‘zbek tillari materiali asosida) ” nomli Monografiyasi “_____”nashriyoti Andijon – 2026. – 135 b.

Mazkur monografiyada ingliz va o‘zbek tillarida kasallik nomlarini ifodalovchi eponimik komponentli substantiv frazemalarning qiyosiy-tipologik tadqiqi yoritilgan. Unda eponim va eponimik birliklarning nazariy asoslari, tibbiy terminologiya tizimida tutgan o‘rni, kasallik nomlarini ifodalovchi eponimik komponentli substantiv frazemalarning struktur-semantik, lingvopragmatik hamda lingvokulturologik xususiyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, mazkur frazemalarning shakllanish manbalari, struktur modellari, semantik tasnifi, tibbiy diskursdagi funksional-pragmatik imkoniyatlari, ingliz va o‘zbek tillaridagi izomorf va allomorf jihatlari hamda tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolar va ularning yechimlari yoritilgan. Monografiya filolog olimlar, tilshunoslar, tarjimashunoslar, tibbiy terminologiya bilan shug‘ullanuvchi mutaxassislar, doktorantlar, mustaqil izlanuvchilar, magistrantlar va talabalar uchun mo‘ljallangan.

Mas’ul muharrir:

M.G‘. Xoshimov

Andijon davlat chet tillari instituti,
filologiya fanlari doktori, professor

Taqrizchilar :

D.N.Satimova

Andijon davlat chet tillari instituti,
filologiya fanlari doktori, professor,

N.X.Kayumova

Andijon davlat tibbiyot instituti,
filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori

SO‘Z BOSHI

XXI asr ilm-fan taraqqiyoti, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining mislsiz sur’atlarda rivojlanishi, fanlararo integratsiyaning kuchayishi hamda xalqaro

ilmiy hamkorlikning kengayib borishi natijasida til va terminologiya masalalariga bo'lgan qiziqish yanada ortib bormoqda. Zamonaviy tilshunoslikda terminologik tizimlarni antropotsentrik, kognitiv, lingvokulturologik va pragmatik nuqtayi nazardan tadqiq etish ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, inson salomatligi va hayoti bilan bevosita bog'liq bo'lgan tibbiyot sohasi terminologiyasini chuqur o'rganish nafaqat nazariy tilshunoslik, balki amaliy kommunikatsiya, tarjimashunoslik, tibbiy ta'lim va xalqaro ilmiy hamkorlik uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda jahon ilm-fanining rivojlanish tendensiyalari tibbiyot sohasida yangi kasalliklar, diagnostika usullari, davolash texnologiyalari va ilmiy kashfiyotlarning muntazam ravishda paydo bo'layotganligini ko'rsatmoqda. Mazkur jarayonlar tibbiyot terminologiyasi tizimining boyishiga, yangi terminlarning shakllanishiga hamda mavjud terminlarning semantik va funksional imkoniyatlarining kengayishiga olib kelmoqda. Bunday terminlar orasida eponimik terminlar alohida o'rin tutadi. Chunki eponimlar insoniyat tarixida muhim iz qoldirgan olimlar, tadqiqotchilar, shifokorlar va kashfiyotchilar nomlari bilan bog'liq holda yuzaga kelib, muayyan ilmiy tushunchalarni ifodalash vazifasini bajaradi.

Tilshunoslikda eponim tushunchasi ko'plab ilmiy qarashlar va nazariy yondashuvlar markazida bo'lib kelgan. Eponimlar dastlab onomastika doirasida o'rganilgan bo'lsa, keyinchalik terminologiya, semasiologiya, kognitiv tilshunoslik, lingvokulturologiya va pragmalingvistika yo'nalishlarida ham tadqiqot obyektiga aylandi. Chunki eponimlar oddiy atoqli ot sifatida emas, balki tarixiy xotira, ilmiy bilim, madaniy tajriba va milliy dunyoqarashning til vositasida ifodalangan ko'rinishi sifatida namoyon bo'ladi.

Tibbiyot terminologiyasida eponimlarning qo'llanishi uzoq tarixiy taraqqiyot mahsuli hisoblanadi. Kasalliklar, sindromlar, simptomlar, anatomik tuzilmalar, fiziologik hodisalar va tibbiy asbob-uskunalarining muayyan olimlar yoki amaliyotchi shifokorlar nomlari bilan atalishi natijasida yuzlab eponimik birliklar shakllangan. Parkinson disease, Alzheimer disease, Down syndrome, Hodgkin

disease kabi terminlar bugungi kunda xalqaro tibbiy muloqotning ajralmas qismi sifatida faol qo'llanilmoqda. Ularning aksariyati o'zbek tiliga ham turli yo'llar orqali kirib kelgan va tibbiy diskursda keng iste'mol qilinmoqda.

Eponimik terminlarning alohida guruhi sifatida kasallik nomlarini ifodalovchi eponimik komponentli substantiv frazemalar muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur birliklar tarkibida eponimik komponentning mavjudligi ularni oddiy terminlardan ajratib turadi. Bunday frazemalar bir vaqtning o'zida nominativ, informativ, tarixiy, madaniy va pragmatik vazifalarni bajaradi. Ular tibbiyot tarixida muhim ilmiy natijalarga erishgan shaxslarning nomlarini saqlab qolish bilan birga, ilmiy merosning avloddan avlodga uzatilishini ham ta'minlaydi.

So'nggi yillarda jahon tilshunosligida tibbiy terminologiyani antropotsentrik paradigma asosida tadqiq etishga qaratilgan ilmiy izlanishlar soni ortib bormoqda. Xususan, terminlarning inson omili bilan bog'liqligi, ularning konseptual asoslari, kognitiv modellar orqali shakllanishi, lingvomadaniy mazmuni hamda kommunikativ-pragmatik imkoniyatlari keng o'rganilmoqda. Shu bilan birga, globallashtirish sharoitida turli tillardagi terminologik tizimlarning qiyosiy tadqiqi ham muhim ilmiy ahamiyat kasb etmoqda. Chunki turli tizimlarga mansub tillarda bir xil tushunchaning ifodalanishi, tarjima qilinishi va qo'llanilishidagi o'xshash hamda farqli jihatlarni aniqlash xalqaro ilmiy muloqot samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Ingliz tili bugungi kunda xalqaro ilm-fan va tibbiyotning yetakchi kommunikatsiya vositasiga aylanganligi sababli tibbiy terminlarning asosiy qismi aynan ushbu til orqali dunyo miqyosida tarqalmoqda. O'zbek tilida esa mustaqillik yillarida terminologiyani milliyalashtirish, tartibga solish va standartlashtirish bo'yicha qator ishlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, tibbiy eponimlarning lingvistik tabiati, ayniqsa kasallik nomlarini ifodalovchi eponimik komponentli substantiv frazemalarning qiyosiy-tipologik xususiyatlari hali yetarlicha o'rganilmagan.

I BOB. HOZIRGI ZAMON TILSHUNOSLIGIDA EPONIMIK KOMPOONENTLI SUBSTANTIV FRAZEMALARNI O'RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI

1.1-§. Hozirgi zamon tilshunosligida eponimik komponentli frazemalar va ularga turlicha yondashuvlar

Jahon tibbiyot fani, jumladan vatanimiz tibbiyot fanining ham barcha yo‘nalishlarida globallashuv va integrallashuv jarayonlari ta’sirida yangi ilmiy qarashlar, innovatsion g‘oyalar hamda zamonaviy tibbiy an’analar vujudga kelmoqda. Bu jarayonlar natijasida tibbiyot sohasida ko‘plab kashfiyotlar ro‘y bermoqda va ular o‘z navbatida faol amaliyot hamda ilmiy izlanishlar orqali tibbiyot fanining taraqqiyotiga xizmat qilmoqda.

Bugungi kunda tibbiyot fanining quyidagi muhim tarmoqlari muntazam rivojlanmoqda:

1. **Anesteziologiya** – og‘riq sezilishining oldini olish va anesteziyani boshqarish bilan shug‘ullanadi.

2. **Kardiologiya** – yurak va qon-tomir tizimi kasalliklarini o‘rganish va davolashga ixtisoslashgan.

3. **Dermatologiya** – teri, tirnoq va soch bilan bog‘liq kasalliklarni tadqiq etish va davolashni o‘z ichiga oladi.

4. **Tez tibbiyot yordami** – shoshilinch holatlarda tezkor tibbiy yordam ko‘rsatadi.

5. **Endokrinologiya** – gormonlar va endokrin bezlar faoliyati bilan bog‘liq kasalliklarni o‘rganadi va davolaydi.

6. **Oilaviy tibbiyot** – barcha yoshdagi bemorlarga kompleks tibbiy xizmat ko‘rsatadi.

7. **Gastroenterologiya** – ovqat hazm qilish tizimi faoliyati va uning buzilishlarini o‘rganadi va davolaydi.

8. **Umumiy xirurgiya** – turli jarrohlik amaliyotlarini bajaradi.

9. **Ichki kasalliklar** (terapiya) – kattalardagi ichki a‘zolar bilan bog‘liq kasalliklarni aniqlash va davolashni qamrab oladi.

10. **Nevrologiya** – markaziy va periferik asab tizimi bilan bog‘liq kasalliklarni o‘rganadi.

11. **Akusherlik va ginekologiya (OBGYN)** – ayollar sog‘lig‘i, homiladorlik, tug‘ruq va reproduktiv tizim muammolariga ixtisoslashgan.

12. **Oftalmologiya** – ko‘z va ko‘rish tizimi kasalliklarini davolaydi.

13. **Ortopediya** – suyaklar, bo‘g‘imlar va mushak tizimi bilan bog‘liq muammolarni tahlil qiladi va davolaydi.

14. **Otolaringologiya (ENT)** – quloq, burun, tomoq kasalliklari bilan bog‘liq muammolarni bartaraf etadi.

15. **Patologiya** – kasalliklarning paydo bo‘lish sabablarini va ularning patogenezini o‘rganadi.

16. **Pediatrica** – bolalar sog‘lig‘ini saqlash va davolashga ixtisoslashgan.

17. **Psixiatriya** – ruhiy salomatlik muammolarini aniqlash va davolash bilan shug‘ullanadi.

18. **Radiologiya** – tasvirlash usullari orqali aniq tashxis qo‘yish va ayrim hollarda davolashni ham amalga oshiradi.

19. **Urologiya** – peshob tizimi hamda erkaklar reproduktiv a‘zolari bilan bog‘liq muammolarni hal etadi.

20. **Allergologiya va immunologiya** – allergik holatlar hamda immun tizimi buzilishlarini o‘rganish va davolash bilan shug‘ullanadi.

21. **Klinik genetika** – irsiy kasalliklar va ularning klinik namoyon bo‘lish xususiyatlarini o‘rganadi.

22. **Infekcion kasalliklar** – infeksiya ta’sirida yuzaga keladigan kasalliklarni aniqlash, tahlil qilish va davolashga ixtisoslashgan.

23. **Medikal onkologiya** – yomon (zararli) o‘smalarni (xususan rakni) diagnostika qilish va davolashni amalga oshiradi.

24. **Nefrologiya** – buyrak tizimi faoliyati va buyrak kasalliklarini o‘rganish va davolash sohasidir.

25. **Yadroviy tibbiyot** – diagnostika va davolash maqsadida radioaktiv moddalardan foydalanadi.

26. **Og‘riqni boshqarish tibbiyoti** – turli etiologiyali og‘riq sindromlarini aniqlash, ularni kamaytirish va nazorat qilish bilan shug‘ullanadi.

27. **Palliativ tibbiyot** – og‘ir va davolab bo‘lmaydigan kasalliklarga chalingan bemorlarga ruhiy va jismoniy yengillik yaratishga qaratilgan tibbiy, psixologik va ijtimoiy yordamni ta‘minlaydi.

28. **Plastik xirurgiya** – organizm tuzilishini qayta tiklash va estetik jihatdan yaxshilash maqsadida amalga oshiriladigan jarrohlik faoliyatini o‘z ichiga oladi.

29. **Revmatologiya** – avtoimmun va yallig‘lanishli bo‘g‘im kasalliklari, jumladan artrit, sistemali eritematoz qon oqishi va boshqalarni tadqiq etadi.

30. **Uyqu tibbiyoti** – uyqu buzilishlarini, ularning sabablarini hamda davolash usullarini o‘rganadi.

Sport tibbiyoti – Sportchilar sog‘lig‘ini saqlash, jarohatlarni davolash va profilaktika qilish bilan shug‘ullanadi¹.

Ushbu tibbiy tarmoqlarda olib borilgan va borilayotgan ilmiy-amaliy faoliyatlar natijalari o‘laroq, zamonaviy tibbiyotda uzluksiz ilmiy izlanishlar, tibbiy amaliyotlar amalga oshirilmoqda, ular bilan bog‘liq holda tibbiyot fanining ilmiy-nazariy asoslari yaratilib, turli sohalarga oid metatushunchalar, metaatamalar, metanazariyalar shakllanib, tibbiy soha larni tadqiq etish metatili – tibbiy metatili yaratilib kelmoqda.

Tadqiqotimiz tatahlil obyekti bo‘lgan eponimik nomlar, atamalar, birikmali atamalar, yuqorida sanab o‘tilgan tibbiyot fani tarmoqlarining barchasiga daxldor bo‘lib, ular har bir tarmoqning tibbiy atamalari tizimini, aniqrog‘i tibbiy atamalar makromaydonini tashkil etadi. Bu borada bironta tarmoq yo‘qki, ularda tibbiy eponimik atamalar, birikmali atamalar mavjud bo‘lmagan bo‘lsin. Tibbiy eponimik nomlar, atamalar universal tibbiy tabiatga ega bo‘lib, barcha tillarda o‘z ifoda vositalariga ega, chunki ular kundalik tibbiy amaliyot va muloqot ehtiyojlarini qondirish uchun qo‘llaniladigan betakror til vositalaridir. Bunday tibbiy til vositalarining struktural-semantik, lingvopragmatik va lingvokultuprologik

¹ Ushbu ro‘yxat to‘liq emas, chunki har bir tarmoqning ichida kichik tarmoqlar ham mavjud bo‘lib, tibbiyot sohasidagi turli tarmoqlarning keng ko‘lamda rivojlanib borayotganligini ko‘rsatadi. Har bir tarmoqning o‘ziga xos ilmiy tadqiqot maqsadi, vazifalari, obyekti, predmeti, shuningdek tahlil tamoyillari va metodlari mavjud bo‘lib, mazkur tarmoqlar inson sog‘lig‘ini muntazam va samarali muhofaza qilib kelmoqda.

jihatlarini yuqoridagi tarmoqlarga ko‘ra mavzulashtirib, tasniflashtirib, tadqiq qilish ularning serqirra va munozarali muammolarini hal qilishga puxta zamin yaratadi.

Onomastik nomlash umumtilda eng keng tarqalgan nominativ usullardan biri bo‘lsa-da, ular bilan bog‘liq ikkilamchi nomlash xususiyati ham borki, eponim (qadimgi yunoncha ἐπώνυμος – nom beruvchi, lotincha heros eponimus) deb ataluvchi til hodisasi – nom berishning o‘ziga xos shakli sifatida keyingi yillarda tilshunoslar e‘tiborini tobora o‘ziga torta boshladi.

Eponim (“eponimos” so‘zidan olingan) – bu ma’lum bir shaxs, joy, hayvon, qurt-qumursqalar yoki ma’lum va mash’um bir tarixiy davr nomining biror tushuncha yoki obyektga ko‘chishidir. Bu atama taxminan 1833-yildan qo‘llanila boshlangan.

E.M.Kakzanova fikriga ko‘ra, atama-eponimlar antroponim, toponim yoki mifonimlar asosida hosil bo‘ladi. Deyarli barcha tillarda ko‘p sonli eponimlar mavjud. Xususan, A.V.Superanskaya, V.M.Leychik, S.B.Korolyov, R.P.Samusev, L.P.Churilov, V.D.Ryazansev, M.G.Blau, YE.V.Varnavskaya, V.N.Gubina, A.A.Garanin, R.M.Garanina, S.D.Denisov, P.G.Pivchenko, V.P.Danilenko, R.A.Komarova kabi ko‘plab tadqiqotchilarning ishlarida bu masalaga u yoki bu darajada e‘tibor qaratilgan bo‘lsa, alohida hodisa sifatida E.A.Lobax, V.D.Bondaletov, L.B.Tkachyova kabi olimlar tomonidan o‘rganilgan².

² Суперанская А.В. Общие вопросы ономастики. – М.: Наука, 1973. – С. 129-131; Лейчик В.М. Ономастиология теория термина // Вестник МГУ, 1991. – № 19. – С. 18; Королев С.Б. Словарь-справочник терминов, эпонимов, симптомов и синдромов в травматологии и ортопедии. – М.: НГМУ, 2007. – С. 71-75; Самусев Р.П. Эпонимы в морфологии: справочник. – М.: Медицина, 1989. – С.126; Чурилов Л.П. Толковый словарь избранных медицинских терминов (эпонимов и образных выражений). – М.: Наука, 2010. – С.73; Рязанцев В.Д. Имена и названия: словарь эпонимов. – М.: Современник, 1998. – 284 с.; Блау М.Г. “Судьба эпонимов: 300 историй происхождения названий. Словарь-справочник”. – М.: ЭНАС, 2010. – С. 271-272; Варнавальская Е.В. Статус и функционирование эпонимов в медицинской терминологии испанского языка: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Воронеж: Воронежский гос. ун-т, 2009. – 23 с.; В.Н.Губина Эпонимы в кардиологии, ангиологии и ревматологии: справочник. – СПб.: Фолиант, 2003. – 541 с.; Гаранин А.А., Гаранина Р.М. О месте эпонимов в современной медицинской терминологии. Вопросы ономастики. 2019. – С. 110-124; Денисов С.Д. и Пивченко П.Г. Эпонимы в анатомии. – Минск: БГМУ, 2012. – 85 с.; Даниленко В.П. Лексика языка науки: терминология: Автореф. дисс. ...д-ра филол. наук. – М., 1977. – 41 с.; Комарова Р.А. Семантическое преобразование антропонимов как способ вторичной номинации. – Л., 1985. – 19 с. Лобх Е.А. Структурно-семантические особенности эпонимов в русском языке: Дисс. ...канд. филол. наук. – СПб., 1986. – 43 с.; Бондалетов В.Д. Имена собственные как ономастический объект. – Ставрополь: Изд-во СГПИ, 2015. – 17 с.; Ткачева Л.В. Основные закономерности английской терминологии. – Томск, 1987. – 200 с.

Eponimlar dastlab, Xudo, afsonaviy qahramon, real shaxs yoki geografik obyektlarni (shahar, daryo, tog‘ va boshqalar) nomlari asosida hosil bo‘lgan. Masalan, *Vizantiya* shahri, afsonaga ko‘ra, qadimgi yunon qahramoni *Vizant* tomonidan asos solingan bo‘lib, uni Xudoning o‘g‘li Poseydon deb atashgan. Shunday qilib, *Vizant* – *Vizantiya* hamda *Vizantiya* imperiyasi eponimlarining asosidir. Eponomik nomlarning birinchi qo‘llanilishi miloddan ancha ilgari davrlarga to‘g‘ri keladi. O‘shanda yunonlar ham, rimliklar ham oylar va yillarni o‘zlarining magistrleri nomi bilan atashgan. Vaqt o‘tishi bilan, hodisalar va tushunchalarni nomlash holatlari ko‘paydi. Pirovardida, eponimlarni real shaxslar nomi asosida shakllantirish keng tarqaldi. Masalan, eramizdan avvalgi 332-yilda Misrda, O‘rta yer dengizi qirg‘og‘ida Iskandariya shahri qurilgan bo‘lib, uning asosi Aleksandr Makedonskiy bo‘lgan.

Buyuk geografik kashfiyotlar davrining kelishi, shuningdek, fanning rivojlanishi, nomlashni talab qiladigan obyektlar sonini keskin ko‘paytirdi. Yangi obyektlar, hodisalar va tushunchalarni buyuk kashfiyotchilar, ixtirochilar, olimlar nomlari bilan atay boshladilar.

O‘z davrining buyuk namoyandalaridan biri – xorazmlik Muhammad ibn Muso al-Xorazmiy (780-850) matematika, geografiya va astronomiyada olamshumul kashfiyotlarni amalga oshirgan. Uning XII asrda lotin tiliga tarjima qilingan hind raqamlari haqidagi asari fanga o‘nlik pozitsion sanoq tizimini kiritdi (ushbu kashfiyot g‘arb olimlariga taqdim qilindi). Shu tariqa, *algoritmi* atamasi buyuk olim kunyasining lotincha talaffuzi asosida yuzaga kelgan.

Ta’kidlash joizki, eponimik atamalar tibbiyot, fizika, kimyo fan sohalarida keng qo‘llanilgan. Jumladan, tibbiyotda – *Rentgen*, *Paster*, *Gipnoz*, *Kesarevo kesimi*, *Myunxauzen sindromi*, *Gippokrat qasamyodi*, *Axillesovo paylari*, *Siam egizaklari*, *Nikotin*, *Daun sindromi*, *Alsgeymer kasalligi*, *Doppler usuli*, fizikada – *amper*, *gers*, *joul*, *volt*, *vatt*, *Kulon qonuni*, *Nyuton qonuni*, *Om qonuni*, *Kyuri qonuni*, kimyoda – *Xiggs bozoni*, *Farengeyt shkalasi*, *Braun harakati*, *dizel yonilg‘isi* va boshqalar kundalik muloqot amaliyotida keng qo‘llaniladi. Eponim atamalar turli fan sohalarida mavjud bo‘lib, lingvistik xususiyatlarini o‘rganishda

ularning ilmiy mohiyatini tashkil etuvchi tushunchalarga tayanib tadqiq etish maqsadga muvofiqdir³. Shu tariqa, eponimlar mavzu doirasi kengligi jihatidan turli soha mutaxassislarini qiziqtiradi. *Napoleon, olive* (oziq-ovqat), *makintosh, kardigan* (kiyim-kechak), *Kalashnikov avtomati* (qurol nomi) kabi ko'plab eponimlar va eponimik frazemalar jonli tilda keng qo'llanadi.

Ta'kidlash joizki, so'nggi o'n yilliklarda terminologiyaga qiziqish ortdi. XX asrning 80-yillarida fanning yangi yo'nalishi – terminologik onomastika paydo bo'ldi. U eponimik atamalarining kelib chiqishi, tarkibiy semantik xususiyatlari, funksional tomoni va lingvistik mohiyati bilan shug'ullanadi. Aytish kerakki, ushbu yo'nalish kam o'rganilgan bo'lib, ingliz, rus va boshqa xorijiy tadqiqotchilarining ilmiy asarlari ko'p emas. O'zbek tilshunoslari tomonidan esa deyarli o'rganilmagan. Tilshunoslarda oldida turgan vazifa ushbu yo'nalishdagi ko'plab qarama-qarshiliklarni, shu nomdagi atamalar tarkibi, kelib chiqishi, tasnifi, ta'rifi va tavsifini aniqlashdan iborat.

Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, eponimlarning eng katta ulushi kasalliklarning nomlarini bildiruvchi tibbiy atamalarga hamda fizik o'lchov birliklariga to'g'ri kelar ekan. Aytish joizki, atamalarining mavjudligi, o'xshashligi, qo'llanilish qulayligi, ommabopligi turli tillarda bir xil bo'lib, ular faqatgina grafik jihatdan farqlanadi. Ularning bir tildan ikkinchi tilga o'girishda transkripsiya, transliteratsiya, kalka, parafraza kabi usullardan keng foydalaniladi.

Atama va so'z o'rtasidagi munosabatlar masalasi uzoq vaqtdan beri terminologiyaning muhim muammolaridan biri bo'lib kelgan. Terminning mohiyatini anglash uchun uni ifodalayotgan leksema bilan bog'liqlik jihatini o'rganish zarur bo'ladi. Ma'lumki, terminga asos bo'lgan so'z umumdilda ko'p ma'noli bo'lishi mumkin, lekin atamalar paradigmasida u bir ma'noli so'z sifatida

³ Новинская Н.В. Термины-эпонимы в языке науки [Электрон ресурс] // *CyberLeninka*. – Ruxsat tartibi: <https://cyberleninka.ru/article/n/terminy-epimiy-v-yazyke-nauki>; Кербер Е.В., Шуйцева И.А. Особенности эпонимов в немецкой экономической терминологии [Электрон ресурс] // *CyberLeninka*. – Ruxsat tartibi: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-epimiyov-v-nemetskoj-ekonomicheskoy-terminologii>; Шелов С.Д., Лейчик В.М. Номенклатурные наименования как класс научно-технической лексики: состав и функции: учеб. пособие. – СПб: СПб. гос. ун-т, 2007. – 88 с.; Костерина Ю.Е. Эпонимные единицы в англоязычной терминологии физики [Электрон ресурс] // *CyberLeninka*. – Ruxsat tartibi: <https://cyberleninka.ru/article/n/epimimnye-edinitiy-v-angloyazychnoy-terminologii-fiziki>

muayyan bir tushunchani ifodalaydi. Bu uning soʻz bilan farqlovchi xususiyati hisoblanadi. Bizningcha soʻz bilan atamaning asosiy farqi shundaki, soʻz umumisteʼmolda cheksiz qoʻllaniladi, atama esa maʼlum soha, jabha, yoʻnalish miqyosida cheklangan holda qoʻllaniladi. Shunisi eʼtiborga molikki, atamalar (birikmali atamalar) substantiv yadroga ega boʻladi.

Eponimlarning tilda paydo boʻlishi ikki xil asosga tayanadi:

1) atoqli otlardan turdosh ot hosil qilish, va aksincha, turdosh otning atoqli otga aylanishi. Mas, *Rentgen* (antroponim) – *rentgen nuri* (xossaning nomi, turdosh ot), *rayhon* – (oʻsimlik turi, fitonim) – *Rayhon* (qizlarning ismi);

2) bir atoqli otdan boshqa turdagi atoqli otning paydo boʻlishi, masalan:, *Amir Temur* (antroponim) – *Amir Temur shohkoʻchasi* (godonim).

S.D.Shyelov va V.M.Leychikning “Номенклатурные наименования как класс научно-технической лексики: состав и функции”⁴ asarida eponimlarning atroponimlarni qisqartirish asosida hosil boʻlgan quyidagi turi ham tavsiflangan: *A.N.Tupolev* tomonidan ishlab chiqilgan Tu-104, Tu-144 B yoʻlovchi samolyotlari; *A.S.Yakovlev* tomonidan ishlab chiqarilgan Yak-40 reaktiv samolyotlari, Yak-18, Yak-50 sport samolyotlari; ZIL-110 yengil avtomobili – “Завод имени Лихачёва” (“Lixachyov nomidagi zavod”)ning nomi kabi⁵.

Shaxs nomi bilan bogʻliq eponimlar ilm-fanning turli sohalarida uchraydi. Ular ikki xil usul bilan hosil boʻladi. Birinchisida, antroponim toʻgʻridan-toʻgʻri boshqa onimga oʻtadi. Masalan, *Yaroslav Mudriy* (knyaz) – *Yaroslavl* (shahar), *Alisher Navoiy* (shoir) – *Navoiy* (viloyat), *Kolumb* (sayohatchi) – *Kolumbiya* (mamlakat), *Zangi ota* (shayx) – *Zangiota* (tuman) kabi.

Antropoeponimlar, shuningdek topoeponimlar, zooeponimlar, ornitoeponimlar va insektoeponimlar asosan, soʻz birikmasi – frazemalar tarzida

⁴ Шелов С.Д., Лейчик В.М. Номенклатурные наименования как класс научно-технической лексики: состав и функции: учеб. пособие. – СПб. СПб. гос. ун-т, 2007. – 75 с.

⁵ A.N.Tupolev (1888–1972) va A.S.Yakovlev (1906–1989) sovet aviatsiyasi tarixida oʻchmas iz qoldirgan, SSSR havo texnikasini rivojlantirishga ulkan hissa qoʻshgan mashhur aviakonstruktorlardir. Tupolev oʻz nomi bilan ataluvchi “Tupolev” tajriba-konstruktorlik byurosi (OKB) asoschisi sifatida tanilgan boʻlsa, Yakovlev oʻz faoliyatini OKB-115 byurosiga asos solish va uni boshqarishga bagʻishlangan. Sanoatning yana bir yirik yoʻnalishi – avtomobilsozlikda ham 1956-yilda KPSS Markaziy Komiteti va SSSR Ministrlar Sovetining maxsus qarori bilan Moskvadagi yirik avtomobil zavodiga soha rivoji uchun jon kuydirgan arbob I.A.Lixachyov nomi (ZiL) berilgan.

hosil qilinadi: *Bismark arxipelagi*, *Sulaymon orollari* (geografiya), *Bertolet tuzi* (kimyo), *Farengeyt simob termometri* (fizika), *Selsiy shkalasi* (astronomiya), *Avogadro raqami* (fizika-kimyo), *Sepir-Uorf gipotezasi* (tilshunoslik), *Parkinson kasalligi* (tibbiyot) kabi.

Ikkinchi usulda atoqli otlar turdosh otlarga aylanadi. Bu holda individuallik yo‘qolib, appelyativ funksiyaga o‘tadi:⁶ *dizel yonilg‘isi*, *kardigan*, *vatman* kabi.

N.V.Novinskayaning fikricha, eponimlarni hosil qilishda sintaktik hosilalash usuli ko‘p qo‘llaniladi. Tadqiqotchi usuldagi terminologik so‘z birikmalarining quyidagi tarkibiy guruhlarini aniqlaydi:

- 1) Substantiv+sifat predlogsiz – Kulonov energy (*Кулоновская энергия*);
- 2) substantiv+substantiv prepozitsiyasiz – Abady symptom (*симптом Абадю*);
- 3) predlogli substantive+substantiv – Vallah splitting (*расщепление по Валлаху*);
- 4) oldingi uchta strukturaviy turni birlashtirish orqali⁷.

Birikmali atamalar yoki eponimik tipdagi qo‘shma nomlar tarkibiy jihatdan farq qilmaydi, ular murakkab qurilishlari bilan sifat-substantiv, sifat-dosh-substantiv, substantiv-substantiv kabi xarakterdagi terminologik atamalarning asosiy turlarini takrorlaydi. Asosiy komponentning morfologik mansubligiga ko‘ra, tahlil qilingan iboralar mohiyatga tegishli. Ular atributiv, obyekt va boshqa turdagi sintaktik munosabatlarni ham ifodalashi mumkin:

1) ko‘makchisiz: (Waldenov’s appeal) *Valdenov murojaati* (kimyoviy atama), (Alfvenov’s waves) *Alfvenov to‘lqinlari* (fizik atama), (Abadi’s symptom, Preizer’s disease, Roth-Bernhard syndrome) *Abadi simptomi*, *Preyzer kasalligi*, *Rot-Bernxard sindromi* (tibbiy atamalar) va boshqalar;

2) ko‘makchili: (Wallach’s division) *Vallax bo‘yicha bo‘linish*, (Blanc’s chloromethylation) *Blan bo‘yicha xlorometillash* (kimyoviy atama).

⁶ Блау М.Г. Судьба эпонимов: 300 историй происхождения названий. Словарь-справочник. 2010. – С. 5.

⁷ Новинская Н.В. Термины-эпонимы в языке науки [Электрон ресурс] // *CyberLeninka*. – **Ruxsat tartibi:** <https://cyberleninka.ru/article/n/terminy-eponimy-v-yazyke-nauki> //

Rus tilida bu usul biroz boshqacharoq kechadi:

1) ot+ot: *симптом Абади* (Abadi's symptom), *болезнь Прейзера* (Preizer's disease), *синдром Рота-Бернгардта* (Roth-Bernhard syndrome)

2) ot+sifat: *вальденовское обращение* (Waldenov's appeal), *альфеновские волны* (Alfvenov's waves)

3) harakat nomi + predlog + ot: *расщепление по Валлаху* (Wallach's division), *хлорметилирование по Блану* (Blanc's chloromethylation).

Gap shundaki, o'zbek tilida ot+ot shaklidagi *Valdenov murojaati*, *Alfvenov to'liqlari* birikmalari rus tilida *valdenovskoye obrahyeniye*, *alfvenovskiye volno'* tarzida sifatQot shaklida ifodalanadi. Bunda o'zbek tilida otning sifatlashuvi, ya'ni so'z birikmasi tarkibida ot so'z turkumi doirasida belgi bildiruvchi so'zga aylanishi birikmalarning ikki xil modelda shakllanishiga asos bo'ladi, rus tilida esa suffiks orqali atoqli otdan sifat yasaladi: *Вальденов+ск+ое*

Eponimik iboralarning o'ziga xosligi shundaki, ular atoqli otlarning rolini turli yo'llar bilan ifodalaydi. Agar substantiv + substantiv birikma nomlarida u asl shaklida paydo bo'lsa (*Aristotel sillogistikasi*, *Sokrat usuli*), substantiv + sifat va substantiv + sifatdosh iboralarda atoqli ot atamalarining asosi bo'lib xizmat qiladi: *o'rta Platonizm*, *sotsial Darwinizm*, *huquqiy Marksizm* (falsafiy atamalar), *galvanik temir*, *bakelizatsiyalangan faner*.

Ba'zan iboraga kiritilgan har ikki so'z o'z yadrosida atoqli otlarni o'z ichiga oladi: *averroistik aristotelizm*, *tomistik aristotelizm*, *platonizatsiyalanmagan aristotelizm*.

Strukturaviy jihatdan yanada murakkab iboralar "substantiv+sifatdosh" va "substantiv+substantiv" qolipidagi birikmali atamalari hamda ulardan hosil bo'lgan adyektivli (sifatli) birikmaga asoslangan modellar bilan ifodalanadi:

1) substantiv + adyektiv + substantiv: *Bolsmanning kinetik o'lchovi* (fizik atama, *Bolzmann's kinetic measure*), *Grollmenning gipertonik shakli* (tibbiy atama, *Grollmann's hypertonic form*)

2) PE2 + substantiv + ko'makchi + harakat nomi: *yadroni Kulon bo'yicha qo'zg'atish* (*Coulomb excitation of the nucleus*);

3) substantiv + substantiv + substantiv: Gunter arteriyasi bog‘lami (Gunter's arterial ligament), Greyvs va Brunoning suyak plastikasi (Graves and Bruno's bone plastic), Grefening katarakt pichog‘i (tibbiy atamalar, Graefe’s cataract knife), Reynoldsning magnit soni (fizik atama, Reynolds’ magnetic number);

4) substantiv + substantiv + ko‘makchi + harakat nomi: *amidlarning Xoffmann bo‘yicha bo‘linishi* (kimyoviy atama, Hoffmann’s division of amides).

Bunday frazemalar modellarining mazkur ro‘yxatini davom ettirish mumkin. Ammo shuni ta’kidlash kerakki, iboraning murakkablashgan atamalari murakkab nomlarning asosiy tarkibiy turlarining o‘zgargan shakllari bo‘lishi mumkin (substantiv + sifat, substantiv + sifatdash va substantiv + substantiv variantlarda). Ular ichida tegishli eponimik qism va semantik jihatdan to‘la huquqli atamalar turli yo‘llar bilan birlashtirilgan. Shunday qilib, eponimik frazemalar, bir tomondan, ularga asos bo‘lgan atoqli otlar yoki sifatlarni, boshqa tomondan, eponimik bo‘lmagan leksemalar(sifatlar va otlar)ni o‘z ichiga oladi. Shunday qilib, eponimik frazemalarni ma’lum sohadagi izlanishlar va ular bilan bog‘lik kashfiyotlar, ularning oqibatlarini va natijalari bilan uzviy bog‘liq holda o‘rganish maqsadga muvofiq.

Bu o‘rinda eponimlar lingvistik tabiati va maqomini aniqlashga V.D.Starichyonokning quyidagi yondashuvi zamonaviy tilshunoslikdagi ilg‘or fikrlar va nazariyalarga asoslanganligi va keng qamrovliligi bilan alohida ahamiyatga ega: “Hozirgi kunda eponim – bu obyekt yoki jarayonga nom bergan shaxsiy ismi emas, balki obyekt yoki jarayonning o'z nomidir. “Eponim” so‘zi, endi lingvistik termin sifatida, “antonim”, “sinonim”, “omonim”, “paronim”, “toponim” qatoriga kiradi. Shu bilan birga, lingvistik termin “eponimiya” “shaxsiy ismlarga asoslangan yangi so‘zlar hosil qilish” ma’nosini anglatadi”⁸. Biz mazkur tadqiqotda tibbiy eponimlar, xususan birikmali eponimlar deganda nafaqat shaxs, joy, hayvon, qurt-qumursqa nomlarini o‘z tarkibiga olgan, umumjahon tibbiy amaliyotida keng

⁸ Стариченко В.Д. Большой лингвистический словарь / В.Д.Стариченко. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – С. 603 (umumiy hajmi – 811 b.)

qo‘llaniladigan tibbiy eponimik birliklarni tushunamiz, bu borada tadqiqotimiz o‘rganish obyekti bo‘lgan KNIEKSFlar ham shular sirasiga kiradi.

Birikmali atamalar nafaqat tuzilishi, balki komponentlarining ma‘nosi jihatidan, shuningdek, tarkibi, ya‘ni kiritilgan so‘zlarga qarab quyidagicha farqlanishi mumkin:

1) qaratqich kelishigidagi atoqli ot: **Alsgeymer kasalligi** – Alzheimer’s disease, **Parkinson sindromi** – Parkinson’s syndrome, **Gentington xastaligi** – Huntington’s disease;

2) jo‘nalish kelishigidagi atoqli ot: **Ibn Sinoga xos nazariya** – The theory attributed to Avicenna, **Gippokratga oid qasamyod** – The Hippocratic oath, **Galenga taalluqli fiziologiya** – Galenic physiology;

3) sifat va atoqli otdan hosil bo‘lgan: **Ibn Sino ta’limoti** – Avicennian doctrine, **Gippokrat nazariyasi** – Hippocratic theory, **Galenik dorilar** – Galenic medicines.

Bu o‘rinda tibbiy eponimik frazemalar, xususan KNIEKSFlar o‘ziga xos kognitiv-konseptual, struktural-semantik, lingvopragmatik, lingvokulturologik, lingvostilistik va lingvogenderologik xususiyatlari bilan ajralib turadi.

Komponentlar soniga qarab, atamalar, birikmali atamalar, shu jumladan ularning tibbiy turlari ikki komponentli, uch komponentli va ko‘p komponentli bo‘lishi mumkin. B.N.Golovin va R.Yu.Kobrinlar fikriga ko‘ra, eponimik atamalar va birikmali atamalar – terminologik iboralar ikkitadan o‘n yettitagacha so‘zga ega bo‘lishi mumkin, lekin eponim – atamalar tarkibi 5-6 ta so‘zdan oshmaydi⁹. Masalan, *Charcot-Marie-Tus-Hoffmann sindromi* (Charcot-Marie-Tooth-Hoffmann syndrome), *Klippel-Trenone-Veber-Rubashev kasalligi* (Klippel-Trenaunay-Weber-Rubashov disease), *Roy-Maroto-Kremp-Courtire sindromi* (Roy-Maroteaux-Crémieux-Courtrèges syndrome, tibbiy atamalar) va boshqalar.

⁹ Головин Б.Н., Кобрин Р.Ю. Лингвистические основы учения о терминах / Б.Н.Головин, Р.Ю.Кобрин. – М.: Высшая школа, 1987. – 104 с.

Atoqli otlardan soʻz yasovchi qoʻshimchalar orqali turli soʻz turkumlari – ot, sifat, feʼllar hosil qilinadi yoki yordamchi soʻzlar (koʻmakchi predlog) orqali ikki yoki undan ortiq mustaqil soʻz turkumlari (subsantiv+feʼl, substantiv+substantiv, sifat+substantiv) qoliplariga koʻra ham eponim birikmalar hosil qilinadi:

- *pasterizatsiya qilmoq, pasterizatsiyalangan, pasterizator* (fransuz bakteriologi L.Paster nomidan);

- *aristotelizm, Aristotel nomidagi, Aristotellashtirmoq*; (qadimgi yunon faylasufi Aristotel nomidan),

- *germetik* (tomirlarning qattiq tiqilib qolishi), *germetizatsiyalash, germetik bosimsizlanish* (Misr donishmandi Germes-3).

Ingliz tilida ham boshqa tillardagi kabi qaratqich kelishigidagi substantiv+subsantiv qolipidagi eponimlar koʻp kuzatiladi: *Archimedes's principle, Avogadro's number, Bernoulli's principle, Law of Charles and Gay-Lussac, the circle of Willis*.

M.N.Sveshnikova atoqli otlar asosida hosil boʻlgan eponimlarning qurilishi va yozilishi masalasiga alohida eʼtibor qaratar ekan, koʻplab zamonaviy lugʻatlarda atoqli ot asosida paydo boʻlgan eponimik sifatlar boʻlib, ular umumiy foydalaniladigan soʻzlarga aylangan va maʼnosining atoqli otlar bilan bogʻliqligi belgilanmagan oʻrinlarda, ularning kichik harflar bilan yozilishi kuzatilishini taʼkidlaydi. Olima, masalan, “*Gerkules*” ismining oʻzi haqida gap ketganda, bosh harf bilan yozilishini va “*gerkules*” – “juda qiyin”, “xavfli” metaforik maʼnoda qoʻllanilganda kichik harf bilan yozilishini koʻrsatib oʻtgan. Baʼzi lugʻatlarda eponimlar faqat bosh harf bilan boshlanadigan soʻz variantida topiladi, ayrimlarida esa har ikki varianti va foydalanish chastotasi koʻrsatilishi mumkin¹⁰.

T.G.Popovanning tadqiq etishicha, atoqli otlar turli atamalar uchun asos boʻlishi mumkin. Masalan, L.Galvan (L.Galván) – XVIII asr italyan olimi. “Galvan” asosi *galvanizm, galvanizar, galvanizatsiya, galvan – metro, galvanoplastika,*

¹⁰ Свешникова М.Н. Изучение эпонимов [Электрон ресурс] // Доклад на тему.... – Ruksat tartibi: <https://doklad-na-tiemu-izuchieniie-eponimov.html>

galvanotexnika atamalarida qo‘llaniladi. Paster (Pasteur) – mashhur fransuz olimi: “Paster” asosi *pasterel*, *pasterizatsiya*, atamalarida qo‘llaniladi. Ye.Fermi (E.Fermi), fizika bo‘yicha Nobel mukofoti sovrindori, tanikli italyan tadqiqotchisi: “Fermi” ildizi *fermio*, *fermion* atamalarida qo‘llaniladi. Ana shunday nomlardan keng tarqalgan yana biri Gipnoz nomi (yunoncha: uyqu ma’budasi) – *gipnoz* tushunchasining shakllanishiga hissa qo‘shgan: *gipnoz*, *gipnoz qilingan*, *gipnofobiya*, *gipnogenez*¹¹.

M.N. Sveshnikovaning fikriga ko‘ra ingliz tilida eponimlar tuzilishi jihatidan bir-biridan farq qiluvchi olti asosiy turlarga bo‘linadi¹²:

1. Simple – oddiy atamalar
2. Suffix-based derivatives – suffiksli yasama atamalar
3. Compounds – qo‘shma atamalar
4. Possessives – egalik qo‘shimchasini olgan birikmali atamalar
5. Clippings – kesmali atamalar
6. Blends – chatishtirishli atamalar
7. Abbreviated – qisqartma (akronimik) eponimlar.

Keyingi yillarda ingliz tilida bu tasnifga qo‘shimcha ravishda qisqartma so‘z shaklidagi eponimlar yasalayotgani haqida fikr yuritilmoqda.

1. Simple – oddiy atamalar. Atoqli ot to‘g‘ridan-to‘g‘ri eponimga o‘tgan va boshqa biror narsaning umumiy nomiga aylangan. Masalan, mifologik afsonalarga ko‘ra, yunon ma’budasi *Atlas* dunyoni yelkasida ushlab turadi. Uning nomidan xaritalar kitobi uchun umumiy atama sifatida foydalaniladi. *Yevropa* yunon mifologiyasidagi ayol nomi bo‘lib, *Yevropa* qit’asi uning nomi bilan atalgan. *Vatt* – bu uning ishlab chiqaruvchisi Jeyms Vatt nomi bilan atalgan elektr quvvati birligining umumiy nomi.

2. Suffix-based derivatives – suffiksli yasamalar. Shaxs nomiga yasovchi qo‘shimcha qo‘shish orqali yangi so‘z yasalishidan hosil bo‘lgan eponimlar.

¹¹ Попова Т.Г. Лексический состав испанского научно-технического текста / – М.: Изд-во РУДН, 2010. – 152 с.

¹² Ko‘rsatilgan manba.

- **ian:** *Maxwellian distribution* – *Maksvell taqsimoti* fizika va kimyoda topilgan ehtimollik tushunchasi bo‘lib, Shotlandiya fizigi Jeyms Maksvell nomi bilan atalgan.

- **ism:** *daltonism* – *daltonizm*, rang ko‘rligi kasalligi Jon Dalton nomi bilan atalgan.

- **ium:** (kimyoviy elementlar nomi yasalishi uchun xosdir): *Nobelium* – *Nobelium* – Alfred Nobel sharafiga shunday nomlangan.

- **ite:** *Adamite* – *Adamit* – fransuz mineralog olimi Gilbert Adam nomi bilan atalgan¹³.

3. Compounds – qo‘shma otlar. Murakkab eponimlar deb ham yuritiladi. Bu atoqli otning turdosh ot bilan qo‘shilib, yangi atama hosil qilishini bildiradi. Masalan, *Walt Disney* → *Disneyland*. Uolt Disney amerikalik tadbirkor va animator bo‘lib, multfilmlari bilan tanilgan.

4. Possessives – egalik qo‘shimchasini olgan birikmali atamalar. Shaxsning biror ixtirosi, kashfiyoti uning nomi bilan atalish usuli. Masalan, sir Isaac Newton → Newton’s laws of motion, Hoffman’s reflex. Eponim – terminologiyada bu eng faol usul hisoblanadi. Masalan, “*Graham crackers*” (“*Grem krakerlari*”) vegetarianlar parhezini targ‘ib qilgan va bugungi kungacha yirikroq maydalangan unni targ‘ib qilgan Silvestr Grem sharafiga nomlangan. *Nyuton qonunlari* fizik olim Isaak Nyuton sharafiga nomlangan. *Magellan bo‘g‘ozi* portugaliyalik tadqiqotchi Ferdinand Magellan sharafiga nomlangan.

5. Clippings – kesma (qirqim) nomlar. Shaxs nomi qisqartirilgan yoki moslashtirilgan eponimlar. Bu usulda atoqli otning bir qismi olinadi. Masalan, *Gal* – bu olim Galileo Galiyey nomidan qisqartirilgan bo‘lib, tezlanish o‘lchov birligining nomi. *Casper (Kasper)* atamasi, ko‘pincha, so‘zlashuv tilida uning asoschisi Yevgeniy Kasperskiy nomi bilan atalgan antivirus dasturiga ishora qilish uchun ishlatiladi.

¹³ Свешникова М.Н. Изучение эпонимов [Электрон ресурс] // Доклад на тему.... – Ruxsat tartibi: <https://doklad-na-tiemu-izuchieniie-eponimov.html>.; Мосягина М.С Структурные типы эпонимов в современном английском языке.; М [Электрон ресурс] // *CyberLeninka*. – Ruxsat tartibi: <https://cyberleninka.ru/article/n/strukturnye-tipy-eponimov-v-sovremennom-angliyskom-yazyke>

6. Blends – chatishtirishlar. Ikki soʻz qoʻshilib yangi soʻz yasaladigan eponimlar. Masalan, *Reaganomics* (“Reyganomika”) atamasi Reygan nomi va iqtisod soʻzining birikmasidan iborat boʻlib, AQSh prezidenti Ronald Reyganning iqtisodiy siyosatiga ishora qiladi.

7. Abbreviated eponyms – qisqartma eponimlar. Eponimlarning bu turi haqida ikki xil talqin mavjud. Odatda, biror ixtiro yoki kashfiyot bir necha shaxs tomonidan amalga oshirilgan boʻlsa, ularning nomlarining bosh harflaridan yangi qisqartma soʻz yasaladi. Masalan, *AWK* – maʼlumotlarni manipulyatsiya qilish uchun moʻljallangan dasturlash tili. Uning nomi ishlab chiquvchilarning bosh harflaridan olingan: Alfren Aho, Piter Waynberger va Brayan Kernigan. *KMP algorithms* – qatordagi pastki qatorni qidirish algoritmi, ishlab chiquvchilar nomi bilan atalgan: Donald Knut, Von Pratt va Jeyms Morris.

Ikkinchi talqin esa quyidagicha: O.P.Mailova, K.L.Kuyboʻshevalarning “Эпонимы английской медицинской терминологии” (“Ingliz tibbiyot meditsina terminologiyasida eponimlar”) maqolasida ingliz tilidagi tibbiy lugʻatda qisqartirilgan “omakronimlar” (shaklan oʻxshash Gʻuyqash qisqartmalar, yaʼni “bakronimlar” atamalar bizniki – A.A.) shakllana boshlagani haqida maʼlumot berilgan. Bular eponim emas, lekin grafik jihatdan qoʻshma atoqli otlarga teng kelishi bilan ahamiyatlidir. Masalan, *ELISA* (*enzyme-linked immunosorbent assay*) – ferment bilan bogʻliq immunosorbent tahlili. *ADAM* (*androgen deficiency aging male*) – erkak yoshi bilan bogʻliq androgen tanqisligi¹⁴.

Eponimik tadqiqotlarning aksariyatida eponimlarni tarixiy shaxslar nomlari bilan bogʻlab talqin qilish urf boʻlib qolgan, lekin bu borada oʻzgacha fikrlar va yondashuvlar ham yoʻq emas. Masalan, V.D.Starichyonok oʻzining “Большой лингвистический словарь” (В.Д.Стариченок. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – С. 600 (umumiy hajmi – 811 b.) V.D.Starichyonok. – Rostov-na-Donu: Feniks, 2008. S. Starichyonok V.D. Bolshoy lingvisticheskiy slovar Gʻ V.D. Starichenok. – Rostov-na-Donu: Feniks, 2008. - S. 603 (– obhiy obʻyem -811 s.) nomli lugʻatida eponimlarning shakllanishi va qoʻllanilishiga quyidagicha yondashadi: “*Hozirgi*

¹⁴ Маилова К.Л., Куйбышева О.П. Эпонимы в английской медицинской терминологии // <https://cyberleninka>

*kunda eponim – bu obyekt yoki jarayonga nom bergan shaxsiy ismi emas, balki obyekt yoki jarayonning o‘z nomidir. “Eponim” so‘zi, endi lingvistik termin sifatida, “antonim”, “sinonim”, “omonim”, “paronim”, “toponim” qatoriga kiradi. Shu bilan birga, lingvistik termin “eponimiya” “shaxsiy ismlarga asoslangan yangi so‘zlar hosil qilish” ma’nosini anglatadi*¹⁵. Biz bu lug‘atshunos olimning eponimlarga yangicha yondashuvi va fikrini qo‘llab quvvatlaymiz, chunki, bizningcha, tarixan ma’lum yoki mash’um bo‘lgan shaxslar, joylar, hayvonlar, qushlar, qurt- qumursqalar, obyektlar va boshqa narsa–predmetlar nomlariga asoslanib berilgan yangi nom yangi eponimik atamalar sanaladi. Shunday eponimik atamalar sirasiga KNIEKSFlar ham kiradi.

Tahlillarimiz shuni ko‘rsatdiki, eponimik tibbiy atamalar va birikmali atamalar ham yuqoridagi ko‘rsatilgan usullarda tarkib topadi, bu o‘rinda ularning substantiv-substantiv” va “adyektiv (sifat)+substantiv” qolipidagi turlari boshqa turlaridan ko‘ra son va qo‘llanilish jihatdan ustinligini ta’kidlash o‘rinlidir.

1.2-§. Hozirgi zamon tilshunosligida KNIEKSFlar va ularning sintaksis tizimidagi o‘rni va maqomi

Tilshunoslikda tibbiy eponimlar mavzusida qator tadqiqotlar¹⁶ amalga oshirilayotganligi masalaning dolzarbligini ko‘rsatadi. Izlanishlarimiz shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy tibbiyot fani fondida kasallik nomlarini ifodalovchi juda katta miqdordagi eponimik atamalar mavjud. Eponimlar shakllanishining tarixiy tahlili tibbiyotda eponimizatsiya jarayoni o‘tgan asrning o‘rtalarida kasalliklarning (*Darvinizm, Parkinson, Botkin* va boshqalar) aniqlanishi va nomlanishi bilan bog‘liq holda kirib kelganligini tasdiqlaydi.

¹⁵ Стариченко В.Д. Большой лингвистический словарь / В.Д.Стариченко. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 811 с. – 603 с.

¹⁶ Какзанова Е.М. Лингвокогнитивные и культурологические особенности научного дискурса (на материале математических и медицинских терминов-эпонимов): Автореф. дисс. ...д-ра филол. наук / Ин-т языкознания РАН. – М., 2011. – 45 с.; Варнавская Е.В. Статус и функционирование эпонимов в медицинской терминологии испанского языка: Автореф. дисс. ...канд. филол. наук / Воронеж. гос. ун-т. – Воронеж, 2009. – 23 с.; Извекова Т., Грищенко Е.В., Пуртов А.С. Эпонимы в медицинской терминологии // Медицина и образование в Сибири. – 2014. – № 3. – [Электрон ресурс]. – Ruxsat tartibi: <https://ngmu.ru/cozo/mos/article/pdf.php?id=1365;> Кондратьев Д. К. Современная медицинская эпонимическая терминология // Журн. Гроднен. гос. мед. ун-та. 2008. № 3 (23). – С. 129-131.

Eponimlar tibbiyotda uzoq vaqtdan buyon ishlatilib kelinmoqda. Tibbiy eponimlar, odatda, kasallikni aniqlashda asosiy rol o'ynagan taniqli shifokor-olim nomi asosida shakllanadi. O'z navbatida, kasallik yoki uning alomatlari, davolash usullari va vositalari kasallikdan vafot etgan shaxsning ismi tufayli ham fanga ma'lum bo'ladi. Eponimlar turli tillarda va madaniyatlarda o'zaro farqlanishi yoki umumjahon tibbiy atamasi sifatida qo'llanishi mumkin.

Ko'pincha, kasallikni eponim orqali eslab qolish ilmiy patologik tavsifga qaraganda osonroq. Masalan, *Xodjkin kasalligi* atamasi orqali uning besh turidan biri, ya'ni tugunli skleroz, aralash hujayralilik, limfotsitlarning kamayishi, limfotsitlarning boyishi va tugunli limfotsitlarning ustunligi anglanadi. Bu borada amaliyotda qancha tibbiy eponimik atamalar mavjud degan savol ham tug'iladi. Ba'zi hisob-kitoblarga ko'ra, tibbiyotda 8000 dan ortiq eponimik atamalar bor deb ko'rsatiladi, hozirda ularning soni tobora ortib bormoqda. Eponimlar umumiy qabul qilinishidan oldin o'nlab yillar o'tishi tabiiy holdir. Aslida, ismi eponimga aylangan shifokor-olim, ko'pincha, boshqa kuzatuvchilardan nafaqat birinchi bo'lgani uchun, balki obro'si, mavqei, tibbiy xulosalarining aniqligi, hisobot yoki nashrdagi tafsilotlari bilan ajralib turadi. Ayrim eponimlar shifokor vafotidan keyin aniqlangan bo'lib, ularni yozgan odam bilan bog'laydigan ikkilamchi tadqiqotchi tomonidan qayta kashf etilgan holatlar ham kuzatilgan. Masalan, Jeyms Parkinson 1817-yilda (o'sha paytda 62 yoshda edi) *paralich* kasalligini yoritib bergan. Faqatgina 60 yildan so'ng fransuz patalogoanatomlari Sharko va Trusse tomonidan kasallikka *Parkinson* nomi berilgan. Ba'zi hollarda eponimlar kasallikdan jabrlangan yoki vafot etgan shaxslar nomi bilan bog'liq holda ham shakllanadi. Jumladan, Lu Gerig kasalligi (*Lou Gehrig's disease*) mashhur beysbolchi Lu Gerigda aniqlanganidan so'ng shu nom bilan atalgan. U 1941-yilda ushbu kasallikdan vafot etgan.

Madam dyu Barri simptomi (*Madame du Barry syndrome*) Fransiyadagi inqilob paytida gilyotinada qatl qilingan madam dyu Barrida kuzatilgan yurak va asab urushi (anoreksiya, asabiy tushkunlik) kabi holatlar asosida psixiatriyada ishlatiladi.

Tay-Saks kasalligi: mazkur xastalik uni tadqiq etgan ikki mutaxassis sharafiga nomlangan. "Tay" – Britaniyalik oftalmolog Uorren Tay, "Saks" esa

amerikalik nevrolog Bernard Saksning familiyasidir. Ba'zi manbalarda "Tay" nomi birinchi bo'lib aniqlangan bemor bolaning familiyasi degan qarashlar uchrasa-da, ilmiy doiralarda bu nomlar aynan shifokorlarga tegishli ekanligi e'tirof etiladi.

Tay-Saks kasalligi: odatda shifokorlar U.Tay va B.Saks familiyalari bilan bog'lanadi; biroq "Tay" nomi ilk bemor familiyasidan olingan degan farazlar ham mavjud.

Bu kasallikdagi "Sachs" nomi shifokordan, "Tay" esa birinchi kasallik aniqlangan bola familiyasi bo'lgan holat sifatida keltiriladi.

Krutsfeldt-Yakob kasalligining ushbu nomi shifokorlar G.Krutsfeldt va A.Yakob sharafiga qo'yilgan. Ba'zi manbalarda "Yakob" familiyasi jabrlanuvchining shaxsi bilan bog'liq holda ham keltiriladi.

Krutsfeldt-Yakob kasalligi (*Creutzfeldt-Jakob disease, CJD*) – Yakob familiyali shaxsda ilk marta aniqlangan, shunga qaramay, bu nom shifokorlarning nomlari bilan ham bog'liq. Familiya aslida jabrlanuvchiga taalluqli bo'lishi mumkin, ba'zi manbalarda aynan shunday qayd etilgan.

San-Filippo sindromi. Ushbu kasallik nomi uni tavsiflagan shifokor S.Sanfilippo sharafiga qo'yilgan den hisoblansa-da ayrim ma'lumotlarga ko'ra bu familiya ilk bor ushbu xastalik bilan ro'yxatga olingan bemorga tegishli bo'lishi mumkin.

San-Filippo sindromi (Sanfilippo syndrome) – birinchi bemorning familiyasi "Sanfilippo" bo'lgani haqida ma'lumotlar bor, garchi ba'zi hollarda bu shifokor nomi deb ham keltiriladi.

Aksariyat eponimlar o'z davridagi ilmiy madaniyatlar va tillarning ustunligini aks ettirib, asosan XIX – XX asr boshlarida, ingliz va nemis tillari yetakchi bo'lgan davrda rivojlandi. Ingliz va nemis shifokorlari Rupert Uoterxaus va Karl Fridrixsen tomonidan *Uoterxaus-Frideriksen sindromi* kasalligi kashf etilishi shu jumladandir.

Shu tariqa, sekin-asta ko'plab kasallik yoki sindromlar haqida ilmiy ma'lumotlar paydo bo'ldi. Nemis shifokori Alois Alsgeymer 1864-yilda tug'ilgan. Uning aqldan ozgan va epileptik bemorlar ustidan o'tkazgan tajribalari natijasida

Alsgeymer kasalligi atamasi shakllangan. Bunday misollarni ko‘plab keltirish mumkin.

V.V.Kolmakova, S.V.Bilkovalar tibbiy eponimlarning yana bir turi tibbiyot muassasasining mashhur shifokor-olimlar nomi bilan atalgan shakli ham mavjudligini e‘tirof etadilar¹⁷. Masalan, *Sklifosovskiy instituti* – Moskva shoshilinch tibbiy yordam va qon quyish ilmiy-tadqiqot instituti sifatida dunyoga tanilgan. Markaz rus jarrohi Nikolay Vasilyevich Sklifosovskiy (1836 – 1904) sharafiga nomlangan bo‘lib, u tufayli rus jarrohligida antiseptiklar va aseptiklar paydo bo‘ldi. Qorin bo‘shlig‘i jarrohligida birinchilardan bo‘lib, u suyaklarni soxta bo‘g‘imlar bilan bog‘lash uchun noodatiy operatsiyani amalga oshirdi. N.Pirogovning g‘oyalarini mukammallashtirishga, harbiy dala xirurgiyasi rivojiga beqiyos hissa qo‘shdi¹⁸.

Odatda, eponimlar o‘nlab yillar va hatto asrlar oldin tashkil etilgan va birinchi bo‘lib identifikatsiya, tavsif va nashr bilan shartlangan shaxslar nomi bilan atalgan. Yuqorida ta’kidlanganidek, ba’zi shifokor-olimlarning nomlari ma’lum bir vaqt o‘tgandan so‘ng atamaga asos o‘laroq abadiylashtirilgan.

XX asrda bu jarayon tibbiyotning barcha sohalarini qamrab oldi. Ma’lumotlarga ko‘ra, ushbu nomdagi atamalar soni taxminan sakkiz mingtani tashkil qiladi (bu qayta ishlangan va tizimlashtirilgan terminologik hisob bo‘lib, atamalarning umumiy soni ikki-uch baravar ko‘p bo‘lishi mumkin). Asosiy tibbiy terminologiyada atamalarning ulushi 10-12% ni tashkil qiladi. Dunyoning 60 dan ortiq mamlakatlari vakili bo‘lgan 60 mingdan ortiq shifokor va olimlarning nomlari eponimik terminologiyada abadiylashtirilgan.

Tibbiyot sohasida bir nom bilan (75% atrofida, *Asperger sindromi*), ikki nom bilan (15% atrofida, *Addison-Biermer* anemiyasi), uch nom bilan (3%, *Morgani-*

¹⁷ Колмакова В.В., Былкова С.В. Использование русских эпонимов в лексике английского языка // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота, 2016. № 12(66), ч.2. – С. 115-120.

¹⁸ Пирогов Н.И. Полное собрание сочинений: в 10 т. – СПб.: Изд. В.Безобразова, 1893–1897. – Т. – С. 1-10. U birinchi bo‘lib askarlarga anesteziya (giyohvand modda bilan uxlatish) usulini joriy etdi. Organlarni jarrohlik usuli bilan saqlab qolish, shuningdek, gangrena va yaralar patologiyasida anatomik tahlilga asoslangan tizimli yondashuvni taklif qildi.

Adams-Stoks) va hatto to‘rt nom bilan (*Erba-Ferster-Barre-Levenshteyn refleksi*, *Parino-Kyorber-Salyus-Yelshnig sindromi*) bog‘liq atamalar mavjud.

N.I.Goncharovning “Morfologiyaga oid eponimlar tasviriy lug‘ati” (“Иллюстрированный словарь эпонимов в морфологии”)da rus va xorijiy tibbiy morfologiyada qo‘llaniladigan 2500 ga yaqin eponimlar berilgan¹⁹.

Shu o‘rinda aytib o‘tish zarurki, tibbiyot sohasida “*klirik morfologiya*” tushunchasi mavjud bo‘lib, bu patologik anatomiyaga har qanday kasalliklarni va ulardagi morfologik o‘zgarishlarni aniqlash, shuningdek, ularni davolash usulini aniqlash uchun bemorlarning to‘qimalari va organlarini o‘rganadigan maxsus bo‘lim sifatida tushuniladi. Tibbiy morfologiyani o‘rganish zarurati XIX asrda N.I.Pirogov, M.M.Rudnev va boshqalar tomonidan ilgari surilgan. Klinik morfologiya inson hayotining juda keng ko‘lamini o‘rganadi va shuning uchun quyidagi tadqiqot toifalarini o‘z ichiga oladi:

a) biokimyoviy – to‘qimalar va hujayralardagi biologik moddalarning tarkibiy o‘zgarishlarini aniqlash;

b) endoskopik – ichki organlarni to‘g‘ridan-to‘g‘ri vizual tekshirish orqali morfologik holatni baholash;

c) sitomorfologik – hujayralarning tuzilishi, shakli va patologik o‘zgarishlarini mikroskop orqali o‘rganish;

d) genetik va boshqalar – irsiy kasalliklar va morfologik o‘zgarishlarning molekulyar va xromosomaviy asoslarini tahlil qilish²⁰.

Mazkur lug‘atda tibbiyotning turli sohalarida qo‘llaniladigan olimlarning nomlari bilan bog‘liq atamalar va birikmali atamalar va ular haqidagi bibliografik ma’lumotlar tizimlashtirilgan. Har bir alifbo bo‘limining oxirida nominal atamaning paydo bo‘lish tarixini aks ettiruvchi manbalar ro‘yxati keltirilgan. Masalan, *Babuxin membranasi*, *Babuxin mikroskopi*, *Babuxin shtativi* kabi har bir olimning ishlari bilan bog‘liq eponim-atamalar izohlangan.

¹⁹ Гончаров Н.И. Иллюстрированный словарь эпонимов в морфологии = Морфологияга оид эпонимларнинг тасвирий лугати / Н.И.Гончаров. – Волгоград, 2009. – С. 501-504.

²⁰ Морфология в медицине [Электрон ресурс] // 2dip.su. – Ruxsat tartibi: https://2dip.su/теория/антропология/морфология_в_медицине/

O.P.Mailova, K.L.Kuybishevalar tibbiy eponimlarning qanday predmet va tushunchalarni ifodalab kelishiga ko‘ra quyidagi turlarini belgilaydi²¹:

- 1) kasalliklar: *Hodgkin’s disease* – *Xodjkin kasalligi*;
- 2) sindromlar: *Down’s syndrome* – *Daun sindromi*;
- 3) tananing anatomik birliklari: *Horner’s muscle* – *Xorner mushaklari*;
- 4) tibbiy nazariyalar: *Fletcherism* – *Fletcherizm*;
- 5) tadqiqot va davolash metodlari: *Bailey’s method* – *Beyli usuli*;
- 6) dori-darmonlar: *Salk and Sabin vaccine* – *Salk va Sabin vaksinalari*;
- 7) tibbiy asbob-uskunalar: *Cooper’s scissors* – *Kuper qaychisi*;
- 8) kasalliklarni aniqlash uchun diagnostika va test usullari: *Dick test* – *Dik testi*²².

Ushbu tasnifga tibbiyot muassasalarining nomini ham kiritish mumkin: *Sklifosovskiy instituti, Artikov-lor servis xususiy klinikasi*.

Ye.V.Varnavskayaning “Статус и функционирование эпонимов в медицинской терминологии испанского языка” nomli nomzodlik ishida ispan tilida atoqli otlar ishtirokida shakllangan tibbiy terminologik birliklarni umumlashtirish va tizimlashtirish tajribasi, ularning o‘ziga xos xususiyatlari ilmiy asoslangan, eponimlarni nomlashga aloqador antroponimlar bilan bog‘liq ma’lumotlar, nomlash motivlari asosida kompleks tahlil qilingan hamda tibbiy eponimlarning professional lisoniy tasvir doirasidagi maqomi belgilangan.

Qizig‘i shundaki, olimaning ishida yolg‘iz antroponimning o‘zi to‘g‘ridan-to‘g‘ri terminga aylanib, yangi ma’no hosil qilishi, ma’lum bir tushunchani ifodalash usuli ham tadqiq etilgan. Masalan, *mania* – *maniya* (*maniya* – aqlsizlik ma’budasi) termini ong va his-tuyg‘ularning konsentratsiyasi bilan paydo bo‘lgan og‘riqli ruhiy

²¹ Маилова К.Л., Куйбышева О.П. Эпонимы в английской медицинской терминологии [Электрон ресурс] // *Биология и интегративная медицина*. – 2018. – № 1. – Ruxsat tartibi: <https://cyberleninka.ru/article/n/eponimy-v-angliyskoy-meditsinskoy-terminologii>

²² Xodjkin kasalligi – limfoma turi bo‘lib, T.Xodjkin nomi bilan atalgan, Daun sindromi – irsiy xromosomaviy nuqson, Jon Lengdon Daun nomi bilan bog‘liq, Xorner mushaklari – ko‘z muskul tuzilishidagi aniq anatomik struktura, Fletcherizm – g‘izolanish nazariyasi, Ch.Fletcher nomi bilan bog‘liq, Beyli usuli- muayyan tibbiy muolaja yoki tekshiruv uslubi, Salk va Sabin vaksinalari – poliomiyelitga qarshi vaksina yaratgan olimlar nomiga qo‘yilgan. Kuper qaychisi – jarrohlik amaliyotida ishlatiladigan maxsus asbob, Dik testi – skarlatinaga immunitetni aniqlash uchun ishlatiladigan termoviy test.

holatni, hayajondan depressiyaga keskin o'tish jarayonini anglatadi. Tadqiqotchi bunday terminlar teologik mifonimlar asosida shakllanganligi va ispan tili negizida paydo bo'lib, dunyoga keng tarqalganligini ta'kidlaydi²³.

Ye.M.Kakzanova eponimlarda onomastik komponentning muhim ekanligiga urg'u beradi. Eponim atamalar assotsiativ xarakterda bo'lib, ular motivlanganlik turi bilan ajralib turadi, ya'ni ularda motiv bilvosita, turli xil assotsiativ birliklar orqali ifodalanadi. Har qanday shifokor *Parkinson kasalligi* va *Kron kasalligi* o'rtasidagi farqni tushunadi va onomastik komponent buni tushunishga imkon beradi. Parkinson kasalligi titroq falaj, Kron kasalligi esa oshqozon-ichak traktining yallig'lanishi. Shunday qilib, eponim atama atoqli ot yordamida (antroponimik komponent) anglashiladi²⁴.

A.A.Garanin va R.M.Garaninalarning “О месте эпонимов современной медицинской терминологии” maqolasida tibbiyot terminologiyasining turli ichki tizimlarida ishlatiladigan eponimik atamalar masalasi tadqiq etilgan. Ayrim o'rinlarda tibbiy eponimlarning farqlanishi va har xillik muammosini tadqiq qilish maqsadida ularning paydo bo'lishi bilan bog'liq hodisalar, olimlar haqidagi tarixiy va statistik ma'lumotlar o'rganilgan va ular bilan bog'liq tibbiy hodisalar, tushunchalar borasidagi ma'lumotlarni umumlashtirish ko'zda tutilgan.²⁵ Bu esa tibbiy eponimlar mohiyatini o'rganish fanlararo integratsiyalashuvni talab qiluvchi murakkab jarayon ekanligini ko'rsatadi.

T.F.Izvekova, Ye.V.Grishchenko, A.S.Purtovlarning “Эпонимы в медицинской терминологии” maqolasida anatomiya-gistologiya, farmatsevtika va klinik tibbiyot sohalariga oid turli xil eponimlar guruhlari tavsifi va tahlili keltirilgan. Maqolaning o'ziga xos jihati shundaki, ayrim tibbiy eponimlar dunyo

²³ Варнавская Е.В. Статус и функционирование эпонимов в медицинской терминологии испанского языка: Автореф. дисс. ...канд. филол. наук / Воронежский государственный университет. – Воронеж, 2009. – 23 с.

²⁴ Какзанова Е.М. Лингвокогнитивные и культурологические особенности научного дискурса (на материале математических и медицинских терминов-эпонимов): Автореф. дисс. ...д-ра филол. наук / Ин-т языкознания РАН. – М., 2011. – 18 с.

²⁵ Гаранин А.А., Гаранина Р.М. О месте эпонимов современной медицинской терминологии // Вопросы ономастики. 2019. Т. 16. № 3. – С. 110-124.

mifologiyasiga oid antroponimlar hamda badiiy asar qahramonlarining to‘qima ismlaridan olinganligi aytiladi.

Mifologik obrazlar va badiiy adabiyot qahramonlari nomidan olingan eponimlar alohida o‘rin tutadi. Xususan, *psixiatriya* atamasi inson qalbining timsoli bo‘lgan Psixeya nomi bilan bog‘liq bo‘lsa, gigiyena so‘zi tibbiyot xudosi Asklepiyning qizi – salomatlik ma‘budasi Gigiyeya ismidan kelib chiqqan. Shuningdek, surunkali venerik kasallik hisoblangan *sifilis* o‘z nomini Girolamo Frakastoroning “Sifilis yoki gallar kasalligi haqida” dostonidagi cho‘pon Sifilus obrazidan olgan. Psixologiya va psixiatriyada adabiy asar qahramonlari nomi bilan ataluvchi holatlar ham talaygina. Masalan, o‘z joniga qasd qilishdan oldingi ruhiy holatni ifodalovchi *Verter sindromi* I.V.Gyotening “Yosh Verterning iztiroblari” romani qahramoniga ishora qilsa, makon va vaqtni xayoliy idrok etish hamda depersonalizatsiya holatlari bilan kechuvchi *Alisa sindromi* Lyuis Kerrollning “Alisaning mo‘jizalar mamlakatidagi sarguzashtlari” asari qahramoni nomi bilan ataladi. Bunday eponimlar tibbiy tushunchalarning mazmunan boyishiga va tarixiy-madaniy kontekst bilan bog‘lanishiga xizmat qiladi.

Mifologik eponimlar klinik terminologiyada uchraydi: *psixiatriya* – Psixiya (inson qalbining timsoli), *gigiyena* – Asklepiy Gigiyeyning qizi nomidan olinganligi kabi qator misollar keltirilgan. Shu bilan birga, sifilis – surunkali venerik kasallik nomi Girolamo Frakastoroning “Sifilis yoki gallar kasalligi haqida” poemasidagi cho‘pon Sifilus, *Verter sindromi* – o‘z joniga qasd qilishdan oldingi holatni ifodalovchi atama I.V.Gyotening "Yosh Verterning iztiroblari" romani qahramoni, *Alisa sindromi* - illyuziyalar olamida - makon va vaqtni, hodisalarni xayoliy idrok etish, depersonalizatsiya holatlari atamasi Lyuis Kerrollning «Alisaning mo‘jizalar mamlakatidagi sarguzashtlari» asari qahramoni nomlaridan olinganligi aytiladi²⁶.

Darhaqiqat, tibbiyotda muayyan kasallik yoki sindromga xos xususiyatlarni namoyon etgan badiiy asar qahramonlari nomi bilan atash tendensiyasi keng tarqalgan. Masalan, narsalarni patologik darajada yig‘ishga moyillikni ifodalovchi

²⁶ Извекова Т.Ф., Грищенко Е.В., Пуртов А.С. Эпонимы в медицинской терминологии // Медицина и образование в Сибири. – 2014. – №3. – [Электрон ресурс]. – Ruqsat tartibi: <https://ngmu.ru/cozo/mos/article/pdf.php?id=1365>

Plyushkin sindromi N.V.Gogol asarlaridan kelib chiqqan. Shuningdek, Charz Dikkensning “Buyuk umidlar” (1861) romani qahramoni nomi bilan ataluvchi *miss Havisham sindromi* ham mavjud bo‘lib, u og‘ir ruhiy tushkunlik va ijtimoiy izolyatsiyani ifodalaydi. O‘ziga e’tibor qaratish maqsadida kasallik alomatlarini to‘qib chiqarish holati esa taniqli asar va film qahramoni *Myunxauzen sindromi* taniqli film qahramoni Baron fon Myunxauzen nomi bilan yuritiladi. Ta’kidlash joizki, tibbiyotda har qanday patologik holatni muhokama qilish va o‘rganish uchun, avvalo, uning aniq nomi bo‘lishi lozim. Yuqorida keltirilgan eponimlar nafaqat nomlanish, balki bemorga xos bo‘lgan tizimli belgilarni kataloglash hamda kasallikning asosiy sabablarini chuqurroq o‘rganish uchun xizmat qiladi. Bunday terminlar murakkab klinik manzarani lirik va esda qolarli obrazlar orqali tushunishga yordam beradi.

Darhaqiqat, kasallik sindromiga tegishli xususiyatlarni namoyish etgan badiiy asarlarning mashhur qahramonlari nomi bilan atash tendensiyasi ham mavjud. Masalan, *Plyushkin sindromi* Gogol asarlaridan kelib chiqqan. Shuningdek, *miss Havisham sindromi* atamasi ham mavjud. *Miss Havisham* - Charlz Dikkensning "Buyuk umidlar" (1861) romani qahramoni. *Myunxauzen sindromi* taniqli film qahramoni baron fon Myunxauzen nomidan olingan. Ta’kidlash joizki, biror narsani muhokama qilish uchun uning nomi bo‘lishi kerak. Yuqorida nomlari keltirilgan eponimlar ham ma’lum ma’noda kasallikning asosiy sabablarini o‘rganish va aniqlash uchun bemorga xos bo‘lgan tizimli belgilarni kataloglash uchun xizmat qiladi.

Tibbiy eponimlarning genezisi yuzasidan A.A.Garanin, R.M.Garaninlar tomonidan taklif etilgan quyidagi tasnif²⁷ diqqatga sazovordir:

1) ilmiy kashfiyot muallifi nomi bilan atalgan eponimlar: muayyan kasallik yoki uning o‘ziga xos belgisini birinchi bo‘lib tavsiflagan olimlar nomi bilan bog‘liq terminlar. Masalan, *Daun sindromi*, *Bexterev refleksi* va h.k.;

2) geografik yoki me’moriy obyekt nomidan shakllangan eponimlar: kasallik qo‘zg‘atuvchisi aniqlangan, xastalik o‘chog‘i ilk bor qayd etilgan yoki hodisa

²⁷ Гаранин А.А., Гаранина Р.М. О месте эпонимов современной медицинской терминологии // Вопросы ономастики. 2019. Т. 16. № 3. – С. 110-124.

tasvirlangan joy nomlari bilan ataluvchi terminlar. Masalan, *Porsmut sindromi*, *Qrim-Kongo gemorragik isitmasi va h.k.*;

3) morfologik obrazlar, tarixiy shaxslar va adabiy qahramonlar nomi bilan atalgan eponimlar. *“Undina la’nati” sindromi*: nemis mifologiyasidagi suv parisi Undina nomi bilan bog‘liq. Afsonaga ko‘ra u bebaho erini uxlab qolganda nafas olishni “unutib qo‘yish” bilan la‘natlagan (tibbiyotda bu holat nafas olishning ixtiyorsiz nazorati buzilishini ifodalaydi). *Van Gog sindromi*: Niderlandiyalik rassom Vinsent Van Gog nomi bilan atalgan. Ruhiy xastalik asoratida u o‘z qulog‘ini qisman amputatsiya qilgan; ushbu sindrom bemorning o‘z tanasiga shikast yetkazishi yoki jarrohlik amaliyotini talab qilish bilan tavsiflanadi.

4) Eponimik asosga ega bo‘lgan kasallik qo‘zg‘atuvchilari nomlari: shaxs nomi bilan atalgan mikrobiologik terminlardan kelib chiqqan kasalliklar. Masalan: *parkinsonizm*, *brutselloz*, *salmonellyoz* kabilar;

5) kasallik ilk bor aniqlangan bemorlar nomi bilan atalgan eponimlar: nominatsiyalar jarayonida xastalik kuzatilgan birinchi bemorning ismi asos qilib olinadi. Masalan: *Redemeker sindromi*, *Styuart-Prauer sindromi*, *Xageman sindromi* kabilar.

A.R.Ziyodullayev “Eponimlarning mavzuviy tasnifi” nomli maqolasida tibbiyotga oid eponimlarni quyidagicha tasniflaydi²⁸:

1) kasallik belgilarini bildiruvchi eponimlar: muayyan patologik o‘zgarish yoki diagnostik belgini ifodalaydi. Masalan: *Laennek trombi*, *Maks chiziqlari*, *Madelung deformatsiyasi*;

2) kasallik va sindrom nomlarini bildiruvchi eponimlar: kasallikning o‘zini to‘liq nomlash uchun xizmat qiladi. Masalan: *Trenoni sindromi*, *Ogilvi sindromi*, *Imerslund anemiyasi*;

3) tibbiy muolaja va jarrohlik usullarini bildiruvchi eponimlar: *davolash metodikasi* yoki *opertasiya texnikasi muallifi nomi bilan ataladi*. Masalan: *Ebbot metodi*, *Eshbi metodi*, *Jabule operatsiyasi (Jabule jarrohlik amaliyoti)*;

²⁸ Зиёдуллаев А.Р. Эпонимларнинг мавзуий таснифи // Бухоро давлат университети илмий ахбороти 2022/5(93). – 103 б.

4) somatizmlar (anatomik tuzilmalar) bilan bog‘liq eponimlar: inson tanasidagi muayyan a‘zo, vena yoki arteriyalarning klassik nomlanishi. Masalan: *Galen venasi, Zinn markaziy arteriyasi*.

Bizningcha, mazkur tasnifning beshinchi turi sifatida *tibbiy asbob-uskunalar* (*Fleyshl-Misher gemometri, Killian-Linch osma laringoskopi*) nomini bildiruvchi eponimlarni ham kiritish maqsadga muvofiqdir. Qolaversa, yuqorida keltirilgan kasallik nomlarini bildiruvchi eponimlarning ikkinchi turiga kvazieponimlarning (ya‘ni inson nomi bilan bog‘liq bo‘lmagan) boshqa quyidagi 5 xil yangi turlarini ham berilgan ro‘yxatga qo‘shish foydadan holi bo‘lmasdi: 1) topoeponimik turi; 2) zooeponimik turi; 3) ornitoeponimik turi; 4) insektoeponimik turi; 5) plantoeponimik turi. Bunday yangi turlarning o‘ziga xos jihati shundaki, ular ifodalaydigan kasallik nomlari inson – eponimi bilan emas, shunday eponimik vazifani bajaruvchi joy, hayvon, qush, qurt-qumursqa yoki o‘simlik kabi kvazieponimik omillar bilan bog‘liq holda shakllantiriladi, yasaladi va qo‘llaniladi²⁹. Bunday holatda, bizningcha eponimlar va ularning birikmali turlari qandaydir tibbiy voqelik (kasallik)ni yangicha eponimlash – nomlash, atash uchun yaratilgan maxsus sintaktik birliklardan o‘zga narsa emas.

Tibbiyotga oid eponim atamalar ma‘lum bir *kasallik turi yoki uning ayrim belgilari, muolaja turlari, somatizmlar* kabi tushunchalarga oid ixtirolarning mualliflari nomlari bilan bog‘lanadi. Shunisi xarakterliki, tibbiy eponimlar antroponimlar bilan birga *sindrom, metod, belgi, alomat, yara, kasallik, tugun, qisqich, jarrohlik amaliyoti, tromb* kabi tibbiyotga tegishli atamalarning qo‘shilishi yordamida hosil qilinadi.

Xususan, tibbiyot terminologiyasida tibbiy eponimlar – shaxs nomidan olingan tibbiyotga oid atamalar faol qo‘llanadi. Hattoki, Whonamedit.com saytida tibbiy eponimlarning biografik lug‘ati tuzilgan bo‘lib, mualliflar inson nomi bilan atalgan barcha tibbiy hodisalar haqida o‘sha shaxsning tarjimai holi bilan birga to‘liq ma‘lumot berishni maqsad qilganlar³⁰.

²⁹ Bu haqda batafsil ma‘lumotl olish uchun ishning 2 bobiga qarang.

³⁰ <http://www.whonamedit.com/synd.cfm/341.html>

Masalan, *Eshbi metodi* – inson tanasida qizil qon hujayralarining omon qolish darajasini aniqlash uchun ishlatiladigan differensial agglutinatsiya usuli. Uinfred Eshbi Amerikalik patologoanatom (1879 – 1975). Olima Londonda tug‘ilgan bo‘lib, 14 yoshida ota-onasi bilan Amerikaga ko‘chib boradilar. Amerika Qo‘shma Shtatlarining Mayo klinikasida qizil qon tanachalarining omon qolishini baholash uchun *Eshbi metodini* ishlab chiqdi, u bu sohadagi to‘g‘ri metodni aniqlagan birinchi olim edi³¹.

Tibbiy eponimlar orasida bir necha atamaning bir antroponim bilan bog‘liqligi holati ham mavjudligi bir olimning qator kashfiyotlar muallifi ekanligi bilan izohlanadi. Mas, *Zinn arteriyasi*, *Zinn markaziy arteriyasi*, *Zinn toji*, *Zinn paylari* kabi.

Ayrim o‘rinlarda ikki olimning kashfiyoti sifatida bir nomda ikki antroponimning qo‘llanishi ham kuzatiladi: *Dalen-Fuks tugunlari*, *Fabri-Anderson kasalligi*, *Ferbenk-Kits sindromi* kabi.

Dalen-Fuks tugunlari – (A.Dalen, 1866 – 1940, shved oftalmologi; Ye.Fuks, 1851 – 1930, avstriyalik oftalmolog) limfotsitlar va epiteloid hujayralardan tashkil topgan ko‘z soqqasi bazal plastinkasining (Brux plastinkasining) qalinlashishi; surunkali uveitda kuzatiladi.

Shuni ham aytib o‘tish joizki, tibbiy eponimlarning shakllanishida tibbiy sotsiolekt bilan bevosita yoki bilvosita bog‘liq bo‘lgan boshqa omillar ham qatnashishi mumkin. Masalan, *Lou Gehrig*, *Hartnup* va *Mortimer* kasalliklari bemorlar nomi bilan ataladi. *Mortimer kasalligida* teri butun yuz va qo‘llarda paydo bo‘ladigan va deyarli nosimmetrik shaklda tanada tarqaladigan qizil dog‘ naqshlari bilan tavsiflangan kasallik. Kasallik dastlab hujjatlashtirilganda Jonatan Xatchinson (1828 – 1913)ning bemori *Mortimer* xonimning nomi bilan atalgan.³²

Eponim hosil bo‘lishi uchun faqat antroponimlargina emas, ayrim hollarda toponim, zoonim, joy, shuningdek, kasb-hunarga oid so‘zlar ham asos bo‘lganini kuzatish mumkin. Lekin bunday eponim atamalar juda kamunum sanaladi.

³¹ Ashby M.F. Materials Selection in Mechanical Design. – 4th ed. – Oxford: Butterworth-Heinemann, 2011. – 660 p.

³² Биография Джонатана Хатчинсона // British Medical Journal. – 1913. – Vol. 2. – P. 141-143. Mortimer kasalligi [Электрон ресурс] // Zahn Info Portal – URL: https://uz.zahn-info-portal.de/wiki/Mortimer%27s_disease.

Jumladan, geografik joy nomlari asosida hosil bo'lgan *Layme kasalligi* va *Ebola virusi kasalligi*, *Qrim-Kongo gemorragik isitmasi kasalligi* kabi atamalarni **toponoeponim**, shuningdek, *mushuk tirnashi kasalligi*, *maymun poxi* (yoki *maymun chechagi*) kabi hayvonlar bilan bog'liq kasalliklar **zooeponim**, *suvchechak* deb atash mumkin. *Rohiba tizzasi* va *tennis tirsagi* kasalliklari esa kasbiy kasalliklar deb ta'riflangan.

Shuningdek, ushbu yo'nalishda **avtoeponim** atamasi ham mavjud. Avtoeponimik iboralarda odam kasallikka chalinishi yoki u tufayli vafot etishi tushuniladi. Avtoeponimda ta'riflangan, aniqlangan kasallik natijasida azob chekkan, vafot etgan shifokor, bemor yoki boshqa tibbiyot mutaxassisi tushuniladi.

Jumladan, *Rikkesioz kasalligi*: 1906-yilda Xovard Teylor Rikkes tomonidan isitmani keltirib chiqaradigan bakteriyalar aniqlangan. U o'ziga qilingan inyeksiya tufayli, 1909-yilda tadqiqot paytida (сыпной тиф, Mexiko) vafot etadi.

Tomsen kasalligi: Yuliy Tomsen va uning oila a'zolari tomonidan o'tkazilgan tibbiy tajribalarda ixtiyoriy mushaklarning autosomal – dominant miotoniyasi yaratiladi.

O'lik kasalligi: Peru tibbiyot instituti talabasi Daniel Alsides Carrion 1885-yilda "Oroya isitmasi"ning ushbu kasallik bilan bog'liqligini isbotlash uchun o'zini *Bartonella bacilliformis*ga qarshi emladi va milliy qahramon bo'ldi.

Hozirda ayrimlar kasalliklarning noma'lum nomlarini ishlatishdan voz kechish, sababini yoki asosiy belgilarini tavsiflovchi tibbiy nomlarga o'tishi kerakligi aytilmoqda. Buning sabablari sifatida quyidagi holatlar ko'rsatilmoqda:

- 1) tanlangan eponim milliy yoki etnik tarafkashlik bilan tavsiflanayotganligi;
- 2) eponim turli xil kasalliklarga nisbatan qo'llanilishi ayrim hollarda chalkashliklar keltirib chiqarayotganligi;
- 3) bir nechta eponim bir kasallikka ishora qilayotganligi (masalan, *amiloid degeneratsiyasi Abercrombie kasalligi*, *Abercrombie sindromi* va *Virchov sindromi* kabi turli eponimlar bilan nomlanadi);
- 4) eponim yaroqsiz bo'lib chiqishi (masalan, *Lourens-oy-Bardet-Bidl sindromi*, unda keyinchalik *Lourens* va *oy* bemorlarining natijalari *Bardet* va *Bidl* natijalaridan farq qilishi aniqlandi);

5) eponimda dunyo hamjamiyatida salbiy xatti-harakatlari bilan nom qozongan shaxsning sharaflanayotganligi (masalan, *Vegener granulomatozi* fashistlar shifokori Fridrix Vegener sharafiga nomlangan). Doktor Vegenerning fashistlar bilan aloqalari fosh bo'lganda, atama *poliangiit* bilan *granulomatoz* deb o'zgartirildi;

6) tushunchaning nomi mamlakatga qarab o'zgarishi (masalan, *sideropenik disfagiya* Aqsh va Avstraliyada *Plummer – Vinson sindromi*, Buyuk Britaniyada *Patterson-Kelli sindromi* va Skandinaviyada *Valdenstrom-Kjellberg sindromi* deb nomlanadi);

1) o'z navbatida, eponim tibbiy nomga qaraganda qisqaroq va eslab qolish uchun qulay bo'lishi, sindromning bir nechta sabablari bo'lishi mumkinligi, ammo uni bir butun sifatida ko'rib chiqish foydali ekanligi xususida ijobiy fikrlar bildirilmoqda.

Tibbiyot terminologiyasining kamchilik va afzalliklari tadqiqotchilar tomonidan ko'p bora muhokama qilingan, shu bilan birga ushbu atamalarga qarshi dalillar ham keltirilgan.

Fikrimizcha, eponimik atamalarning bir qator kamchiliklari mavjud:

1. Bunday atamalar, ko'pincha, to'liq motivlanmaydi, ular har doim ham tushunchalarning ma'nosini ifoda etmaydi, chunki nom mazmun bilan bevosita bog'liq emas. Jumladan, Turk shifokor-olimi Hulusi Behchet (1889–1948, "*Behchet kasalligi*") kasallikni 1937-yilda kashf etgan, ammo yunon oftalmologi Benedikt Adamandiades (1875–1962) 1930-yilda bu kasallikni tasvirlab berganligi ma'lum. Agar ushbu kasallik tavsifiga hissa qo'shgan har bir kishini sanasak, quyidagi 29 komponentdan iborat qo'shma tibbiy atama vujudga keladi: *Hippocrates-Janin-Neumann-Reis-Bluthe-Gilbert-Planner-Remenovski-Weve-Shigeta-Pils-Graz-Carol-Ruys-Samek-Fischer-Walter-Roman-Kumer-Adamantiades--Dascalopoulos-Matras-Uitvell-Nishimura-Blobner-Reginster-Knapp-Behchet kasalligi*.

2. Ijtimoiy-axloqiy sabablarga ko'ra, eponimik atamalarni qabul qilinishi mumkin bo'lmagan holatlar mavjud. Misol uchun, taniqli "*Reyter kasalligi*" (yoki "*Reyter sindromi*") atamasi nemis shifokori H.K.Reyter (1981–1969) sharafiga nomlangan. Ma'lum bo'lishicha, u Zaxsenxauzen konslagerida odamlar ustidan

o'tkazilgan natsist-fashistlar tajribalarida qatnashgan. Ushbu holatning yuzaga chiqishi "*Reiter sindromi*" atamasini ishlatishdan olib tashlash taklifiga olib keldi. Shuningdek, "*Vegener granulomatosi*" nomi nemis patologoanatomi Friedrich Vegener nomiga berilgan edi (1907–1990). Ushbu tajriba nemis konslagerlarida minglab yahudiylarning o'ldirilishiga sabab bo'lgan.

3. Ko'pgina kasalliklar turli mamlakatlarda turli xil eponimik nomlarga ega. Masalan, Rossiyada "*Xorton-Magat-Braun sindromi*" (T.B.Magat, 1985–1991, G.E.Braun, 1885–1935), Germaniyada "*Morbus Xorton*", Fransiyada – "*Maladiyede Xorton*" deb ataladi. (Xorton, Magat va Braun – amerikalik shifokorlar).

4. Uch yoki undan ortiq nomlardan iborat tibbiy atamalar mavjud bo'lib, bu holat ulardan amaliy foydalanishda noqulaylik vujudga keltiradi. Bunday nomli atamalarga misollar yuqorida keltirildi.

O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tibbiyotda eponim atamalardan foydalanishning bir qator afzalliklari ham mavjud:

1. Eponimlarning eng muhim afzalligi ularning qisqa va lo'ndaligidir. Masalan, suyak iligi gipoplaziyasi, pansitopeniya, shuningdek teri, suyak tizimi va ichki organlar rivojlanishining anormalliklari bilan tavsiflangan irsiy kasallik o'rniga "*Bexterev yadrosi*" qisqa atamasidan foydalaniladi. Umurtqali hayvonlar miyasida uchinchi bo'shliqni bog'laydigan kanal "*Fankoni anemiyasi*" atamasi ham shular jumlasidandir.

2. Ba'zi kasalliklar nomlari turli mamlakatlarda har xil atalgan bo'lib, bu ijobiy qabul qilingan. Misol uchun, Rossiya, AQSh va Avstraliyada "sideropenik disfagiya" kasalligi "*Plummer-Vinson*", Angliyada esa "*Paterson-Kelly's syndrome*" – "*Paterson-Kelli sindrom*" (D.R.Paterson, 1863–1959 va A.B.Kelli, 1865–1941) deb atalgan.

3. Eponimlar yillar o'tib, tildagi barcha hodisalar singari paydo bo'ladi va yo'qoladi. Masalan, XIX asrning uch nafar mashhur shifokorlari Richard Bright (1789–1958), Tomas Hodgkin (1798–1866) va Tomas Addison (1793–1860) Londondagi Gay kasalxonasida birga faoliyat olib borgan. "*Addison kasalligi*" va

“*Hodgkin kasalligi*” hozirda ham ishlatiladi. Biroq, “*Braytova kasalligi*” esa “*glomerulo-nefrit*”ga almashtirilgan.

4. Eponimik atamalarni oddiygina tarzda "olib tashlash" qiyin. Ular tarixiy-ilmiy jarayonlar bilan chambarchas bog‘liq ekan, ularni yo‘q qilish mumkin emas. Tibbiy terminologiyada ular juda keng tarqalgan bo‘lib, tibbiy amaliyotda ixtisoslashtirilgan adabiyotlarda, Internetda, kasalliklarning xalqaro tasnifida doimiy ravishda qo‘llaniladi.

Yuqoridagi fikr-mulohazalardan kelib chiqqan holda, shuni ta’kidlash lozimki, hozirgi zamon tilshunosligida KNIEKSFlar eponimik nominativ tibbiy frazemalar sifatida barcha tillarda, shu jumladan, qiyoslanayotgan ingliz va o‘zbek tillari sintaksis tizimidagi o‘ziga xos va mos o‘rin hamda maqomga ega bo‘lib, maxsus tibbiy eponimik atamalar *mikromaydonini* tashkil etadi, shu maydon konstituentlari – a’zolari tibbiy amaliyotda qo‘llanish ehtiyojlari va o‘rinlariga ko‘ra ushbu mikromaydonning yadroviy, dominant va periferial a’zolari sifatida kundalik tibbiy muloqotda xoslanib qo‘llaniladilar.

Tibbiyot sohasi inson shaxsiyati bilan bevosita bog‘liq bo‘lganligi sababli tibbiy atamalar ma’lum miqdorda uslubiy ahamiyatga ega, ya’ni faqat ilmiy va professional diskurs doirasidagina chegaralanib qolmaydi. Shu nuqtayi nazardan, bugungi fan-texnika, kommunikativ imkoniyatlar nihoyatda kengaygan globallashtirish davrida tibbiy eponimlar publitsistik, badiiy va so‘zlashuv uslublarida ham faol qo‘llanila boshladi.

–*Alsgeymer kasalligi qaysi davlatlarda ko‘p va qaysilarida kam uchraydi?*
– *Alsgeymer kasalligi* bilan chalinganlar soni rivojlangan davlatlarda ko‘p uchraydi. Balki bu statistika va diagnostikaning rivojlangan davlatlarda yaxshilanishi bilan bog‘liqdir. Aksincha, rivojlanmagan davlatlarda **Alsgeymer** bilan kasallanganlar kam ro‘yxatga olingan. Ma’lumotlarga ko‘ra, ayni paytda jahonda 35 mln. kishi Alsgeymer kasalligidan aziyat chekmoqda.

Ilmiy nashrlar, tibbiy hujjatlar va matnlar juda ko‘p sonli atamalarni o‘z ichiga olgan. Eponimlar tibbiyot va tarixning bir qismidir. Ba’zi salbiy qarashlarga, xususiyatlarga qaramay, ularni fandan olib tashlashning iloji yo‘q. Ta’riflovchi

atamalarni afzal ko‘rish tendensiyasiga qaramay, eponimlar kelajak avlod uchun olim nomini abadiylashtirishni, bilim va tajribaning uzluksizligini anglatadi. Aytishimiz mumkinki, bunday atamalar yodgorlik vazifasini bajaradi, ma’lum bir taniqli olim yoki shifokorning tibbiyot va boshqa yo‘nalishga rivojiga qo‘shgan hissasini eslatadi. Eponimlar ilm, fan va madaniyatning bir qismidir va ular har doim tibbiy terminologiyaning muhim qismini tashkil qiladi.

Xulosa qilib aytganda, eponim atamalar professional hamda ilm-fan tilining bir qismi sifatida olamning lisoniy tasviri tizimini yanada aniqroq va chuqurroq ifodalashga xizmat qiladi. Lisoniy faktlar tahlili orqali ilmiy diskursni o‘rganish, shubhasiz, nazariy va amaliy bilimlarimizni kengaytirishga yordam beradi.

Birinchi bob bo‘yicha xulosalar

Hozirgi zamon tilshunosligida eponimlar va eponimik komponentli frazemalarga, xususan eponimik tibbiy nomlar va atamalarga turlicha yondashuvlar, tavsiflar va tasniflar berib kelinmoqda. Eponimlarga ilk bor turli sohalaridagi faqat taniqli tarixiy shaxslar nomlari – atamalari va ularning sintaktik birikmalari, ya’ni eponimik frazemalar deb talqin qilib kelingan. Bu ma’noda tibbiy nomlar, atamalar va birikmali atamalar u yoki bu tildagi boshqa notibbiy atamalardan faqat u yoki bu sohaga aloqadorligi bilan, shunday omillarga ko‘ra o‘zlarining sohaviy semantik jihatlari bilan farqlanadilar. Shu nuqtayi nazardan kelib chiqilganda, tibbiy atamalar, shu jumladan ularning eponimik birikmali atamalari, tillardagi har qanday atoqli otlar yoki atoqli otlardan yasalgan turdosh otlar va ularning birikmalaridan morfologik-sintaktik tarkibiga ko‘ra farqlanmaydi. Bu borada tadqiqotimiz obyekti bo‘lgan KNIEKSFlar ham tillardagi nominativ vazifani bajaruvchi mavjud frazemalarning bir sruktural-semantik turi hisoblanadi.

Tadqiqotimiz natijalari shuni ko‘rsatdiki, bugungi kunda eponimik til unsurlari, shu jumladan tibbiy eponimik birikmalar – frazemalar deganda nafaqat atoqli otlar bilan bog‘liq tibbiy birikmali atamalarni, balki turdosh otlar bilan bog‘liq bo‘lgan, qandaydir ijobiy yoki salbiy jihatlari bilan barchaga soha kishilariga ma’lum bo‘lgan, el nazari va og‘ziga tushgan, barcha tomonidan tan olingan,

shaxslar nomlaridek eponimik vazifani bajaruvchi joylar, hayvonlar, qushlar, qurt-qumursqalar, hattoki zararli o'simliklar nomlari bilan bog'liq kasalliklarning tushunilishi ham aniqlandi. Bu o'rinda ushbu tadqiqotda eponimik tibbiy birikmali atamalar, shuningdek birikmali atamalarning ikki muhim turini aniqladik: 1) sof eponimik tibbiy birikmali atamalar (ularda doimo antropoeponimik komponent mavjud); 2) kvazieponimik tibbiy birikmali atamalar (ularda doimo topoeponimik, zooeponimik, ornitoeponimik, insektieponimik va plantoeponimik komponentlar mavjud). Shunday qilib, eponimik tibbiy atamalar "atoqli va turdosh ot (ba'zan qaratqichG'posessiv shakldagi) + substantiv" qolipiga ko'ra qurilgan va tilning tibbiy manzarasidagi yangi nomlarni voqelantiruvchi sintaktik birliklar – nominativ frazemalardir, chunki ular ma'lum yangi tibbiy voqelikni (xususan kasallikni) bir so'z kabi nomlash xususiyatiga ega.

II BOB. INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA KNEKSFLARNING STRUKTURAL-SEMANTIK VA LINGVOPRAGMATIK TADQIQI

2.1-§. Ingliz va o‘zbek tillarida KNEKSFlarning struktural-semantik jihatlari va tasnifi

“Eponim” (qadimgi yunoncha ἐπώνυμος – nom beruvchi, lotincha heros eponimus) deb ataluvchi til hodisasi nom berishning o‘ziga xos shakli sifatida keyingi yillarda tilshunoslar e’tiborini o‘ziga torta boshladi. Ushbu atamaning paydo bo‘lishi qadimgi tarixga borib taqaladi. Misrda shaharlar va aholi punktlari – (xudo, hukmdor) qandaydir qahramon nomi bilan atalgan. Qadimgi Rim va Yunonistonda shaxs eponim sanalib, xalq yoki hudud uning nomidan kelib chiqqan. Shuningdek, tarixdan ma’lumki, eponimlarning haykallari jamoat joylarida turgan, ularga sig‘inilgan (xudolar haykallari, afsonaviy qahramonlar, imperatorlar).

Eponim so‘zi quyidagi ma’nolarda qo‘llaniladi:

- 1) shaxs nomi bilan atalgan har qanday so‘z.
- 2) uni birinchi marta ta’riflagan shifokor, bemor yoki tadqiqotchi nomi bilan atalgan tibbiy atama (masalan, Parkinson kasalligi)
- 3) anatomik tuzilma, uning nomi kashfiyotchisiga asoslangan bo‘lsa-da, tuzilma o‘sha vaqtgacha allaqachon ma’lum bo‘lgan (masalan, Galeazzi sinishi).

Bizning davrimizda “eponim” – bu ma’lum bir kashfiyot, joy yoki davr nomi berilgan haqiqiy, xayoliy shaxs yoki obyekt, umumiy nomga aylangan atoqli ot. Shunday qilib, inson muayyan narsaning “eponimi” ga aylanadi. Eponimik atamaning nomlash qismi asosan bosh harf bilan yoziladi (Daun, Bexchet kasalliklari, Asperger sindromi, Arnold arteriyasi va boshq.) “Yigirmanchi asrning 60 – 80-laridan boshlab, eponim leksik birligi turli tillarda maxsus maqsadlar uchun, shu jumladan lingvistik atama (atoqli otlar asosida yangi so‘zlarning shakllanishi) sifatida paydo bo‘la boshlaydi. Aytish joizki, “eponim” so‘zi hozirda lingvistik atama sifatida “antonim”, “sinonim”, “omonim”, “paronim”, “toponim” kabilar qatoridan joy olgan.

Hozirda eponimlar qo'llanilmaydigan tibbiyot sohasini topish qiyin. Tilshunoslar va turli bilim sohalari, shu jumladan tibbiyot vakillarining ko'plab asarlari eponimik atamalarga bag'ishlangan. Eponimlar tibbiyot professional tilining madaniy va tarixiy qismidir. Ruscha lug'atlarda shu nomdagi atamalarning 20000 tasi mavjud bo'lib, ulardan 9000 dan ko'prog'ini tibbiyot eponimlari tashkil qiladi. Bu kasalliklarning nomlari, turli xil patologik holatlar, uni kashf etgan, ixtiro qilgan, undan jabrlangan shaxslarning, kasallik sodir bo'lgan joy yoki kasallikni keltiruvchi omil – virus yoki bakteriyalar nomi bilan bog'liqdir (Bexterev kasalligi, Qvinke shishi, Xoffman balzami, Botkin tomchilari, Pirogov usuli va h.k.). Eponimlarni muallifning tibbiyotga qo'shgan hissasini tan olishning eng yuqori, eng nufuzli shakli deb hisoblash tavsiya etiladi. Masalan, buyuk rus jarrohi, topografik anatomiya va harbiy dala jarrohligi asoschisi, o'qituvchi va jamoat arbobi N.I.Pirogovning nomi 23 holatda abadiylashtirilgan (Val'deyr-Pirogov halqasi, Pirogov oq chizig'i, Pirogov ko'r gips bandaji, Pirogov kanali, Pirogov usuli, Pirogov uchburchagi, Pirogov tikuvlari va hokazo.) Eponimlarni bilish va ularni o'rganish tibbiyot sohasidagi mutaxassislar uchun juda muhimdir, chunki bunday atamalar tibbiyot tarixi va uning rivojlanish yo'llarini aks ettiradi. Ushbu atamalar orqali zamon ruhi, urf-odatlar, uning tarixi tibbiyot tili va haqiqati sifatida eng muhim xususiyatlar ishonchli tarzda yetkaziladi.

Kasallik nomlarini ifodalovchi frazeeponimlar – birikmali eponimlar bu ma'lum bir *kasallik turi, uning ayrim belgilari, omili yoki muolaja turlari, somatizmlar* kabi tushunchalar yoki ularga oid ixtirolarning mualliflari nomlari bilan bog'lanishidir. Shunisi xarakterliki, tibbiy eponimlar antroponimlar bilan birga *sindrom, metod, belgi, alomat, yara, kasallik, tugun, qisqich, jarrohlik amaliyoti, tromb* kabi tibbiyotga tegishli atamalarning qo'shilishi yordamida hosil qilinadi. Xususan, tibbiyot terminologiyasida tibbiy eponimlar – shaxs nomidan olingan tibbiyotga oid atamalar faol qo'llaniladi. Hattoki, Whonameedit.com saytida tibbiy eponimlarning biografik lug'ati tuzilgan bo'lib, unda mualliflar tomonidan inson nomi bilan atalgan barcha tibbiy hodisalar haqida, o'sha shaxsning tarjimai holi bilan birga to'liq ma'lumot berilgan.

Ushbu yo‘nalishni yoritishda taniqli olimlar, xususan M. G. Blauning ishlarini, V.N.Gubin, S.B.Korolyov va R.P.Samusevlarning ma’lumotnomalarini, L.P.Churilov, V.D.Ryazansev va Ye.M.Kakzanova lug‘atlarini, mashhur amerikalik fan ommalashtiruvchisi Ayzek Azimovning asarlarini alohida ta’kidlash joiz.

A.R.Ziyodullayevning “Eponimlarning mavzuiy tasnifi” nomli maqolasida³³ tibbiyotga oid eponimlar quyidagicha tasniflanadi:

1) kasallik belgilarini bildiruvchi eponimik birliklar (simptomlar, klinik belgilar, patomorfologik holatlar) *Laennek trombi* (qon tomirlarida paydo bo‘ladigan patologiya, *Maks chiziqlari* (tirnoqdagi o‘zgarishlar, organizmdagi kamqonlik yoki boshqa noqulay holatlarning belgisi), *Madelung deformatsiyasi* (oyoq-qo‘l suyaklarining anatomik o‘zgarishi)

2) kasallik nomlarini bildiruvchi eponimlar (to‘g‘ridan-to‘g‘ri kasallikning nomi eponim bo‘lib xizmat qiladi). Bular muayyan kasallikni birinchi bo‘lib aniqlagan, yoki uni ilmiy jihatdan tasvirlagan shaxs nomi bilan bog‘liq bo‘ladi.

3) *Trenoni sindromi* (Klippel-Trénaunay sindromi): tug‘ma tomir va mushak anomaliyasi, *Ogilvi sindromi* ilojiy peristaltik buzilish, ya’ni tovuq suvsizligiga o‘xshash holatlar, *Imerslund anemiyasi* irsiy megaloblastik anemiya turi, B12 vitaminini o‘zlashtira olmaslik bilan bog‘liq

4) tibbiy muolaja turlarini bildiruvchi eponimlar: *Ebbot metodi*, *Eshbi metodi*, *Jabule operatsiyasi* (*Jabule jarrohlik amaliyoti*)

5) somatizmlar bilan bog‘liq eponimlar: *Galen venasi*, *Zinn markaziy arteriyasi*.

Bularga mazkur tasnifning beshinchi turi sifatida *tibbiy asbob-uskunalar* (*Fleyshl-Misher gemometri*, *Killian-Linch osma laringoskopi*) nomini bildiruvchi eponimlarni ham kiritish ham maqsadga muvofiqdir.

Tilshunoslikda tibbiy eponimlar mavzusida qator tadqiqotlar³⁴ amalga oshirilayotganligi masalaning dolzarbligini ko‘rsatadi.

³³ Зиёдуллаев, А.Р. (2022). Эпонимларнинг мавзуй таснифи. Scientific Reports of Bukhara State University, (93), – В. 70-75.

³⁴ Какзанова Е.М. Лингвокогнитивные и культурологические особенности научного дискурса (на материале математических и медицинских терминов-эпонимов) // Автореф. дис. ... д-ра филол. наук / Ин-т языкознания

E.M.Kakzanova ta'rifiga ko'ra, atama-eponim o'z tarkibiga olgan antroponim, toponim yoki mifonimdir. Yoki tegishli nomdan affikssiz (metonimik transfer yordamida) yoki affiksal tarzda shakllangan frazemadir³⁵. Ushbu yo'nalish E.A.Lobax, N.V.Novinskaya, V.D.Bondaletov, L.B.Tkacheva kabi olimlar tomonidan ham o'rganilgan³⁶.

Ye.M.Kakzanova eponimlarda onomastik komponentning muhim ekanligiga urg'u beradi. Eponimik atamalar assotsiativ xarakterda bo'lib, ular motivlanganlik turi bilan ajralib turadi, ya'ni ularda motiv bilvosita, turli xil assotsiativ birliklar orqali ifodalanadi. Har qanday shifokor *Parkinson kasalligi* va *Kron kasalligi* o'rtasidagi farqni tushunadi va onomastik komponent buni tushunishga imkon beradi. Parkinson kasalligi titroq falaj, Kron kasalligi esa oshqozon-ichak traktining yallig'lanishi. Shunday qilib, eponim atama atoqli ot yordamida (antroponimik komponent) anglashiladi³⁷.

Ye.V.Varnavskayaning "Статус и функционирование эпонимов в медицинской терминологии испанского языка" nomli nomzodlik ishida ispan tilida atoqli otlar ishtirokida shakllangan tibbiy terminologik birliklarni umumlashtirish va tizimlashtirish tajribasi, ularning o'ziga xos xususiyatlari ilmiy asoslangan, eponimlarni nomlashga aloqador antroponimlar bilan bog'liq ma'lumotlar, nomlash motivlari asosida kompleks tahlil qilingan hamda tibbiy eponimlarning professional lisoniy tasvir doirasidagi maqomi belgilangan. Qizig'i shundaki, olimaning ishida yolg'iz antroponimning o'zi to'g'ridan-to'g'ri terminga aylanib, yangi ma'no hosil qilishi, ma'lum bir tushunchani ifodalashi usuli ham

РАН. – М., 2011. – 41 с.; Варнавская Е.В. Статус и функционирование эпонимов в медицинской терминологии испанского языка: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Воронежский государственный университет. – Воронеж, 2009. – 23 с.; Извекова Т.Ф., Грищенко Е.В., Пуртов А.С. Эпонимы в медицинской терминологии // Медицина и образование в Сибири. – 2014. – № 3. – [Электрон ресурс]. – Ruqsat tartibi: <https://ngmu.ru/cozo/mos/article/pdf.php?id=1365>; Кондратьев Д.К. Современная медицинская эпонимическая терминология // Журнал Гродненского государственного медицинского университета. – 2008. – № 3 (23). – С. 129-131.

³⁵ Какзанова Е.М. Лингвокогнитивные и культурологические особенности научного дискурса (на материале математических и медицинских терминов-эпонимов). Автореф. дисс. ... д-ра филол. наук / Ин-т языкознания РАН. М., 2011. – С. 18.

³⁶ Лобях Е.А. Имя собственное в немецкой математической терминологии // Тезисы докладов Всесоюзной конференции «Подготовка и использование научно-технических словарей». – М., 1986. – С. 90-92.

tadqiq etilgan. Masalan, *mania* – *maniya* (*Maniya* - aqlsizlik ma’budasi) termini ong va his-tuyg‘ularning konsentratsiyasi bilan paydo bo‘lgan og‘riqli ruhiy holatni, hayajondan depressiyaga keskin o‘tish jarayonini anglatadi. Tadqiqotchi bunday terminlar teologik mifonimlar asosida shakllanganligi va tilda paydo bo‘lib, dunyoga keng tarqalganligini ta’kidlaydi³⁸.

Zamonaviy tilshunoslikda kasalliklar nomlarini ifodalovchi frazeeponimlar xususida, ularning etimologik, struktural-semantik, lingvostilistik qirralari bo‘yicha, bir qator jiddiy ilmiy izlanishlar olib borilgan. Ularda qimmatli nazariy va amaliy xulosalarga kelingan, hamda tegishli ilmiy va uslubiy tavsiyalar ishlab chiqilgan (Ye.V.Bekisheva 1994, 1996, 1998, 2003, 2006, 2006a, 2007; I.V.Motchenko 2001; A.N.Usmanhodjayev 2009; Tibbiy terminlar ensiklopedik lug‘ati, 2009; Abdujabborova va boshq. 1992; Besekirska 1997; Izvekova, Grihyenko 2013; Tokareva 2003; Oganesyanyan 2003; Yakovenko 2012, 2013, 2014 va b.)³⁹

Biz ular bilan tanishar ekanmiz, ularda qiyoslanayotgan tillarda kasallik nomlarini ifodalovchi substantiv frazemalarning kelib chiqishi lotin-yunon tillaridagi, shuningdek rus va ingliz tillaridagi aksariyat atamalarga borib taqalishi bilan ajralib turadi. Bizning statistik tahlillarimiz shuni ko‘rsatdiki, tadqiq qilinayotgan eponimlar aksariyati lotin-yunon asosiga (70 %), qolganlari esa ingliz va rus asosiga ega ekan. Quyida biz insonning kundalik hayotida tez-tez uchrab turadigan kasalliklarning nomlarini ingliz tilida ifodalovchi eponimlarning bir muhim jihati – ularning struktural-semantik turlarini o‘rganishga harakat qilamiz. Tilni o‘rganuvchilar tomonidan bunday leksemalarni shakli va ma’nosi (semantikasi)ga ko‘ra boshqa leksemalardan farqlanishi va ularni jonli muloqotda adekvat qo‘llanishi, malaka va ko‘nikmalarini shakllantirilishiga puxta zamin

³⁸ Варнавская Е.В. Статус и функционирование эпонимов в медицинской терминологии испанского языка: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Воронеж. гос. ун-т. – Воронеж, 2009. – 23 с.

³⁹ Бекишева Е.В. Поливербальные терминологические конструкции в английской медицинской терминологии // *Терминоведение*. – 1996. – Вып. 1–3. – [Электрон ресурс]. – Ruhsat tartibi: <https://dissercat.com>; Мотченко И.В. Основные тенденции в формировании английской медицинской терминологии: кандидат филологических наук. – Москва, 2001 studizba.com+10dissercat.com+10philology-journal.ru+10; Usmanhodjayev A.N. Tibbiy terminlar ensiklopedik lug‘ati: N-Ja. – Tashkent: Sug‘diyona, 2009. – [Электрон ресурс]. – Ruhsat tartibi: <http://akbt.uzdxa.uz>; Бесекирска Л. Интернациональная лексика в медицинской терминологии русского языка: Автореф. дисс. ... д-ра филол. наук, спец. 10.02.01 / – Москва, 1997. – 265 с. – [Электрон ресурс]. – Ruhsat tartibi: <https://rusneb.ru>;

yaratadi, qolaversa ularning struktural-semantik turlari yuqorida sanab o'tilgan boshqa muhim qirralarini tadqiq etishga ham asos bo'lib xizmat qiladi.

O'zbek tilida kasallik nomlarini ifodalovchi substantiv frazemalar hanuzgacha tadqiqot obyekti sifatida olib o'rganilmagan. Qiyosiy asnoda esa bu sohada umuman ilmiy izlanishlar o'tkazilmagan, lekin o'zbek tilida bir qator tibbiyot meditsina atamaları lug'atining yaratilishi bu borada qo'yilgan dadil qadamlardan biri desak, mubolag'a bo'lmaydi (Abdujabborova i dr. 1992; Usmonxujayev va b. 1992; Usmonxujayev va b. 1993; Ruscha-lotinch-a-o'zbekcha tibbiy terminlar izohli lug'ati, 2005; Usmonxujayev va b. 2005; Tibbiy terminlar ensiklopedik lug'ati, 2009 va boshqalar⁴⁰).

Shunday qilib, biz ingliz tilidagi mavjud kasallik nomlarini ifodalovchi eponimlarning tarkibiga ko'ra guruhlashtirishga, keyin esa ularni tasniflab, o'zbek tilidagi muqobillari bilan chog'ishtirishga zamin yaratamiz.

Ta'kidlash joizki, biz o'z ilmiy izlanishimizda professor G'.M.Xoshimovning otlar tasnifi haqidagi fikriga qo'shilgan holda, kasalliklar nomlarini ifodalovchi otlar – substantivemalarning struktural turlarini asos qilib oldik va ulardan foydalandik.

Qiyoslanayotgan tillarda kasallik nomlarini ifodalovchi tibbiy frazeponimlar, ya'ni ***KNIEKSFlar*** struktural-semantik belgilariga ko'ra bir necha asosiy turga bo'linadi.

1. ***Disease*** (kasallik, xastalik) leksemasini *o'z ichiga olgan KNIEKSFlar tahlili keltirilgan:*

1) Chicago disease – Chikago kasalligi (shuningdek, blastomikoz deb ham yuritiladi);

2) Creutzfeldt-Jakob disease – Kreysfeldt-Yakob kasalligi;

Извекова Т.Ф., Грищенко Е.В., Пуртов А.С. Эпонимы в медицинской терминологии // Медицина и образование в Сибири. – 2014. – №3. – [Электрон ресурс]. – Ruxsat tartibi: <https://ngmu.ru/cozo/mos/article/pdf.php?id=1365>; Токарева И.В. Адаптация немецких лексических заимствований в русском литературном языке (на материале XIX–XX вв.): Дисс. ... канд. филол. наук. – Тюмень, 2003. – [Электрон ресурс]. – Ruxsat tartibi: <https://rusneb.ru>; Яковенко Т.И. Имплицитный смысл онима в тексте: на материале русского и английского языков: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Ростов-на-Дону, 2013. – 18 с. – [Электрон ресурс]. – Ruxsat tartibi: <https://studizba.com>; Usmonxujayev A. Katta tibbiyot o'quv lug'ati / A.Usmonxujayev. – 2011. – [Электрон ресурс]. – Ruxsat tartibi: <https://your-lib.ru>; Абдужабборовва Н., Усмонхўжаев А. Мўжаз тиббий лугат: тиббий атамалар русча-ўзбекча лугати. – [Электрон Электрон ресурс]. – Ruxsat tartibi: <https://journal.buxdu.uz>.

- 3) Kyasanur Forest disease – Kyasanur o‘rmon kasalligi;
- 4) Busse-Buschke disease – Busse-Bushke kasalligi
- 5) Central core disease – Markaziy yadro (mushak) kasalligi
- 6) Huntington’s disease – Xantington kasalligi;
- 7) Kennedy disease – Kennedi kasalligi;
- 8) Duke’s disease – Dyuk kasalligi

2. **Syndrome (sindrom) so‘zi ishtirokidagi KNIEKSFlar:**

- 1) Stevens-Johnson syndrome – Stivens-Jonson sindromi;
- 2) Asperger’s Syndrome – Asperger sindromi
- 3) Carpal Tunnel Syndrome – Karpal tunnel sindromi (ba’zan “bilak kanali sindromi” deb ham yuritiladi);
- 4) Down Syndrome – Daun sindromi) tibbiy adabizotlarda *Down’s syndrome* shaklida ham uchraydi);
- 5) Williams Syndrome – Uilyams sindromi;
- 6) Gardener Syndrome – Gardner sindromi;
- 7) Kallman Syndrome – Kalman sindromi;
- 8) Kelley-Seegmiller Syndrome – Kelli-Sigmiller sindromi;
- 9) Lesch-Nyhan Syndrome – Lesh-Nixan sindromi;
- 10) Fitz-Hugh-Curtis syndrome – Fitz-Xyu-Kurtis sindromi;
- 11) Acquired Immunodeficiency Syndrome (AIDS) – orttirilgan immunitet tanqisligi sindromi (OITS);
- 12) Bechterew kasalligi (ankilozlovchi spondiloartrit) – umurtqa pog‘onasi bo‘g‘imlarining surunkali yallig‘lanish kasalligi;
- 13) Botkin-Gaydusek sindromi (subakut spongiform ensefalopatiya) – markaziy nerv tizimining og‘ir shikastlanishi bilan kechuvchi holat;
- 14) Botkin simptomi – jigar sohasida manfiy perkussiya belgisining kuzatilishi;
- 15) Bexterev-Mendel refleksi – oyoq panjasining orqa yuzasiga (ustiga) bolg‘acha bilan urilganda, oyoq barmoqlarining beixtiyor bukilishi;
- 16) Pavlov kasalligi – oshqozon va o‘n ikki barmoqli ichak yarasi;

17) Zaxarin-Ged zonalari – ichki a’zolar xastalanganda tananing ma’lum teri sohalarida seziladigan proyeksion og’riq nuqtalari;

18) Stankevich simptomi – o’tkir appenditsitda kindik atrofi palpatsiyasida og’riqning keskin kuchayishi;

19) Filatov kasalligi – infeksiyon mononukleoz;

20) Pirogov-Rusetskiy kasalligi – tug’ruqdan keyingi sepsis;

21) Voskresenskiy simptomi – o’tkir appenditsit tashxisida qo’llaniladigan “sirpanib ketayotgan ko’ylak” belgisi;

12) 22) Gofman-Valde kasalligi – amiotrofik lateral skleroz (BAS – xalqaro miqyosda ko’proq Charcot kasalligi nomi bilan mashhur).

3. *Virus so‘zini o‘z ichiga olgan KNIEKSFlar:*

1) Colorado tick fever virus – Kolorado shomil isitmasi virusi;

2) Dandy fever (shuningdek, Breakbone fever) – Dendi isitmasi (bo’g’imlardagi kuchli og’riq sababli “suyaklarni sindiruvchi isitma” deb ham ataladi);

3) Dengue fever – Dang isitmasi;

4) Ebola hemorrhagic fever – Ebola gemorragik isitmasi

5) Congo hemorrhagic fever virus – Kongo gemorragik isitmasi virusi;

6) Crimean-Congo hemorrhagic fever virus – Qrim-Kongo gemorragik isitmasi virusi;

7) Marburg hemorrhagic fever – Marburg gemorragik isitmasi;

8) Rift Valley Fever – Rift vodiysi isitmasi;

9) West Nile Fever – G’arbiy Nil isitmasi.

4. *Fever (isitma) so‘zini o‘z ichiga olgan KNIEKSFlar:*

1) Boutonneuse fever – Butonnyoz isitmasi;

2) Brazilian purpuric fever – Braziliya purpur isitmasi;

3) Canefield fever – Keynfield isitmasi;

4) Cat-scratch fever – mushuk tirnashi isitmasi.

5. *Worm (qurt/gelmint) so‘zini o‘z ichiga olgan KNIEKSFlar:*

1) Guinea Worm – Gvineya qurti;

- 2) Fish tapeworm – baliq tasmasimon qurti;
- 3) Beef tapeworm – qoramol tasmasimon qurti;
- 4) Rat tapeworm – kalamush tasmasimon qurti

6. “Encephalitis” (ensefalit, kasallik, xastalik) *so‘zini o‘z ichiga olgan KNIKSFlar:*

- 1) Viral encephalitis – virusli ensefalit;
- 2) California group encephalitis – Kaliforniya guruhi ensefaliti;
- 3) Russian spring-summer encephalitis – rus bahor-yoz ensefaliti;
- 4) Far Eastern tick-borne encephalitis – uzoq Sharq shomil ensefaliti;
- 5) Spring-summer encephalitis – bahor-yoz ensefaliti;
- 6) Taiga encephalitis – tayga ensefaliti.

7. “Illness” (kasallik, xastalik) *so‘zini o‘z ichiga olgan KNIKSFlar:*

- 1) Lyme-like illness – Laymga o‘xshash kasallik;
- 2) Southern tick associated rash illness (STARI) – Janubiy shomil bilan bog‘liq toshmali kasallik;

8. “Sickness” (kasallik, xastalik) *so‘zini o‘z ichiga olgan KNIKSFlar:*

- 1) African Sleeping Sickness – Afrika uyqu kasalligi;
- 3) Sleeping sickness – uyqu kasalligi.

9. “Tumor” (shish/o‘sma) *so‘zini o‘z ichiga olgan KNIKSFlar:*

- 1) Pott’s puffy tumor – Pottning shishgan o‘smasi;
- 2) Klatkin’s tumor – Klatkin o‘smasi;
- 3) Krukenberg tumor – Krukenberg o‘smasi;
- 4) Kuttner’s tumor – Kuttner o‘smasi;
- 5) Grawitz tumor – Gravits o‘smasi;
- 6) Brenner tumour – Brenner o‘smasi.

10. “Ulcer” (yara) *so‘zini o‘z ichiga olgan KNIKSFlar:*

1. Curling ulcer – Kurling yarasi;
- 7) Cushing ulcer – Kushing yarasi;

11. “Ehlers-Danlos” (Eler-Danlos) *so‘zini o‘z ichiga olgan KNIKSFlar:*

- 1) Myopathic Ehlers-Danlos syndrome – Miopatik Eler-Danlos sindromi;
- 2) Periodontal Ehlers-Danlos syndrome – periodontal Eler-Danlos sindromi;
- 3) Spondylodysplastic Ehlers-Danlos syndrome – Spondilodiplastik Eler-Danlos sindromi;
- 4) Vascular Ehlers-Danlos syndrome – Vaskulyar Eler-Danlos sindromi.

12. “Cyst” (kista/sista) so‘zini o‘z ichiga olgan KNIEKSFlar:

- 1) Baker cyst – Beyker kistasi;
- 2) Bartholin cyst – Bartolin kistasi.

13. “Ataxia” (ataksiya) so‘zini o‘z ichiga olgan KNIEKSF:

- 1) Friedreich’s ataxia – Fridrix ataksiyasi.

14. “Aphasia” (afaziya) so‘zini o‘z ichiga olgan KNIEKSFlar:

- 1) Broca’s Aphasia – Broka afaziyasi;
- 2) Wernicke’s Aphasia – Vernike afaziyasi.

15. “Angina” (angina/stenokardiya) so‘zini o‘z ichiga olgan KNIEKSFlar:

- 1) Vincent’s angina – Vinsent anginasi;
- 2) Prinzmetal angina – Prizmetal stenokardiyasi;
- 3) Ludwig’s angina – Lyudvig anginasi.

16. “Paralysis” (falajlik/shol) so‘zini o‘z ichiga olgan KNIEKSF:

1. Zenker paralysis – Senker falajligi.

17. “Arteritis” (arterit) so‘zini o‘z ichiga olgan KNIEKSF:

- 1) Takayasu’s arteritis – Takayasu arteriti.

18. “Complex” (kompleks) so‘zini o‘z ichiga olgan KNIEKSFlar:

- 1) Carney complex – Karni kompeksi;
- 2) Ghon’s complex – Gon kompleksi.

Yasama KNIEKSFlar (infeksion va parazitlar kasalliklar)

Ushbu guruhda kasallik nomlari qo‘zg‘atuvchisini aniqlagan olim ismiga -
osis/-iasis qo‘shimchalarini qo‘shish orqali yasalgan:

- 1) Theileriosis – Teylerioz;
- 2) Rickettsiosis – Rikketsioz;
- 3) Leishmaniasis – Leyshmanioz;

- 4) Listeriosis – Listerioz;
- 5) Lobomycosis – Lobomikoz.

20. “Thyroiditis” (tireodit) soʻzini oʻz ichiga olgan KNIEKSFlar:

- 1) Hashimoto thyroiditis – Xashimoto tireoditi;
- 2) de Quervain thyroiditis – de Kerven tireoditi;
- 3) Riedel thyroiditis – Ridel tireoditi.

20. “Psoriasis” (psoriaz) soʻzini oʻz ichiga olgan KNIEKSFlar:

- 1) Zumbusch psoriasis – Sumbush psoriazi.

21. “Palsy” (shol/falajlik) soʻzini oʻz ichiga olgan KNIEKSFlar:

- 1) Bell’s palsy – Bell falajligi;
- 2) Erb-Duchenne palsy – Erb-Dyushen falajligi.

KNIEKSFlar yuzasidan olib borgan tahlillarimiz asosida shu narsa aniqlandiki, bu roʻyxatni davom ettirish mumkin, chunki ularning 2000 ga yaqin turlari mavjud⁴¹.

Yuqoridagi tahlillarimiz ingliz va oʻzbek tillaridagi KNIEKSFlarni quyidagi struktural-semantik turlarga tasniflash uchun toʻliq asos borligini koʻrsatadi. Mazkur **substantiv frazemalarning** strukturasi ularning tarkibini bildirsa, ularning semantikasi “kasallik konseptual semantikasi”da oʻz aksini topadi.

Quyidagi jadvalda biz, avvalo, kasallik nomlarini ifodalovchi va bevosita KNIEKSFlarning asosini tashkil etuvchi kasalliklar nomlari, shuningdek mazkur substantiv frazemalar struktural-semantik turlari tasnifini berishga harakat qilamiz:

Ingliz tilida kasallik nomlari (modellari)	Oʻzbek tilida kasallik nomlari (modellari)
1. Sodda otlar bilan ifodalangan kasallik nomlari: (tarkibida faqat bitta oʻzak mavjud boʻlgan, leksik-semantikjihatdan boʻlinmaydigan terminlar. Ular asosaqadimgi xalq tabobati yoki lotin/yunon tillaridan oʻzlashgan fundamental	1. Sodda otlar bilan ifodalangan kasallik nomlari: (tarkibida bir oʻzak mavjud): saraton, ekzema, polio (miyelit), tepki, qizamiq, oʻlat, vabo, soʻgal, gerpes, qichima, va hokazo.

⁴¹ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_eponymous_diseases. Bu haqida batafsil maʼlumotlar uchun ishning ilova qismiga qarang, 133-bet.

tushunchalardir): Cancer, Eczema, Polio, Mumps, Measles, Plague, Cholera, Warts, Shingles, Scabies, etc.

2. Yasama otlar bilan ifodalangan kasallik nomlari (tarkibida bir “o‘zak+affiks” mavjud):

a) tarkibida “o‘zak+sis” affiksi mavjud bo‘lgan eponimik va umumtibbiy terminlar: Sclerosis, Pertussis, Tuberculosis, etc.;

b) tarkibida “o‘zak+ism” affiksi mavjud bo‘lgan kasallik nomlari: cherubism, cretinism, rheumatism, etc.;

v) tarkibida “o‘zak+oid” affiksi mavjud bo‘lgan kasallik nomlari: Chancroid, Hypothyroid, Typhoid, etc.;

g) tarkibida “o‘zak+ia” affiksi mavjud bo‘lgan kasallik nomlari: Myopia, Hypotonia, Hypertonia, Hyperopia, Diphtheria, etc.;

d) tarkibida “o‘zak+pox” affiksi mavjud bo‘lgan kasallik nomlari: Chickenpox, Cowpox, Smallpox, etc.;

e) tarkibida “o‘zak+itis” affiksi mavjud bo‘lgan kasallik nomlari: Appendicitis, Bronchitis, Hepatitis, Tonsillitis, Otitis, etc.

3. Qo‘shma va murakkab otlar orqali ifodalangan terminlar:

a) tarkibida ikki o‘zak mavjud bo‘lgan qo‘shma otlar: headache, toothache, backache, smallpox, cowpox, monkeypox;

b) tarkibida uch va undan ortiq o‘zak+affikslar mavjud bo‘lgan murakkab terminlar: adrenoleukodystrophy (adreno-+leuko-+dystrophi); thrombocytopenia (thrombo-+cyto-+penia); paracoccidioidomycosis (para-+coccidio-+ido-+mycosis),

2. Yasama otlar bilan ifodalangan kasallik nomlari: (tarkibida bir “o‘zak+affiks” mavjud):

a) tarkibida “o‘zak+oz” affiksi mavjud bo‘lgan kasallik nomlari: skleroz, pertussiz (ko‘k yo‘tal), tuberkulyoz (sil) va hokazo;

b) tarkibida “o‘zak+izm” affiksi mavjud bo‘lgan kasallik nomlari: sherubizm, kretinizm, revmatizm va hokazo;

v) tarkibida “o‘zak+oid” affiksi mavjud bo‘lgan kasallik nomlari: shankroid, gipotireoid (qalqonsimon bez funksiyasining pasayishi), tifoid (ich terlamaga o‘xshash holat) va hokazo;

g) tarkibida “o‘zak+iya” affiksi mavjud bo‘lgan kasallik nomlari: miopiya, gipotoniya, gipertoniya giperopiya, diareya va hokazo.

d) tarkibida “o‘zak+chechak” affiksi mavjud bo‘lgan yasama otlar mavjud bo‘lgan kasallik nomlari: suvchechak, sigirchechak, chechak va hokazo.

e) tarkibida “o‘zak+it” affiksi mavjud bo‘lgan kasallik nomlari: appenditsit, bronxit, gepatit, tonsillit, otit va hokazo.

3. Qo‘shma otlar orqali ifodalangan eponimlar:

a) tarkibida ikki o‘zak mavjud bo‘lgan kasallik nomlari: boshog‘riq, tishog‘riq, belog‘riq, suvchechak, sigirchechak, maymunchechak.

b) tarkibida uch o‘zak+affiks mavjud bo‘lgan kasallik nomlari:

1) Adrenoleykodistrofiya (adreno-+leyko-+,

2) distrofiya), trombotsitopeniya (trombo-+tsito-+peniya), parakoksidoidomikoz (para-+koksidio-+ido-+mikoz),

3) koksidoidomikoz, (sinonimlari: Kaliforniya isitmasi, dasht revmatizmi,

coccidioidomycosis (coccidio-+ido-+mycosis), chromoblastomycosis (chromo-+blasto-+mycosis), etc. 4. Murakkab otlar orqali ifodalangan KNIEKSFlar (ingliz tilidagi modellari): a) tarkibi ikki va undan ortiq leksik komponentlardan tashkil topgan KNIEKSFlar. Ushbu modelda ko`pincha eponim (shaxs nomi) va tayanch termin (disease, fever, syndrome) birikadi: Scarlet fever, Parkinson's disease, Huntington's Disease, Gardner Syndrome, Night blindness, Rheumatic fever. b) tarkibi uchta leksik komponentdan tashkil topgan KNIEKSFlar: Rift Valley fever, Mad cow disease, Kelley-Seegmiller Syndrome, etc. d) tarkibi to'rtta leksik komponentdan tashkil topgan KNIEKSFlar: 1) Alcohol-related neurodevelopmental disorder, Charcot-Marie-Tooth disease, Crimean-Congo hemorrhagic fever, Spinal and bulbar muscular atrophy, Gerstmann-Sträussler-Scheinker disease, Rocky Mountain spotted fever, etc. 5. Aralash KNIEKSFlar (morfologik jihatdan turli xil yasama komponentlardan iborat modellar): a) tarkibi ikkita yasama otdan tashkil topgan KNIEKSFlar: rheumatoid arthritis, mitochondrial myopathy, chondrodysplasia punctata, trichophyton mentagrophytes, pneumococcal infection, retinitis pigmentosa, etc.; b) tarkibi bir sodda va ikki yasama otdan tashkil topgan KNIEKSFlar: primary amoebic meningoencephalitis, iron-deficiency anemia, etc.;	Posada-Vernike kasalligi), xromoblastomikoz (sinonimlari: xromomikoz, varikozli dermatit, xromofitoz, Pedrozo kasalligi), etc. 4. Murakkab otlar orqali ifodalangan KNIEKSFlar (o'zbek tilidagi modellari): a) tarkibi ikkita frazemadan tashkil topgan KNIEKSFlar: skarlatina kasalligi, Parkinson kasalligi, Xantington kasalligi, Gardner sindromi, niktalopiya (xalq tilida shapko'rlik); revmatik ataka; b) tarkibi uchta leksik komponentdan tashkil topgan KNIEKSFlar: Rift vodiysi isitmasi, quturgan sigir kasalligi, Kelli-Sigmiller sindromi; d) tarkibi to'rtta leksik komponentdan tashkil topgan KNIEKSFlar: Sharko-Mari-Tut kasalligi, Qrim-Kongo gemorragik isitmasi, Gersman-Shtrausler-Sheyner kasalligi, qoyali tog'lar dog'li isitmasi. 5. Aralash KNIEKSFlar (leksik-morfologik modellar): a) tarkibi ikkita yasama otdan tashkil topgan KNIEKSFlar: revmatoid artrit, mitoxondrial miopatiya, nuqtali xondrodisplaziya, trixofitiyalik sikoza (soch follikullarining yiringli yallig'lanishi), pnevmokokk infeksiyasi, surunkali (urug' suradigan) kuz kasalligi va hokazo; b) tarkibi bir sodda va ikki yasama otdan tashkil topgan KNIEKSFlar: 1) birlamchi amebali meningotsefalit, temir tanqisligi anemiyasi;
--	--

c) tarkibi bir yasama va ikkita sodda otdan tashkil topgan KNIEKSFlar: repetitive strain injury staphylococcal food poisoning, etc.; d) tarkibi ikkita sodda va bir yasama otdan tashkil topgan KNIEKSFlar: Sickle cell anemia, Deep vein thrombosis, Hollow viscus injury; e) tarkibi ikkita yasama va bir sodda otdan tashkil topgan KNIEKSFlar: pelvic inflammatory disease, pervasive developmental disorder, obsessive-compulsive disorder; f) eponimik Substantiv va “-osis/-iasis” affiksidan tashkil topgan KNIEKSFlar: Rickettsiosis – Howard Taylor Ricketts; Leishmaniasis – Sir William Boog Leishman; Listeriosis – Joseph Lister; Lobomycosis – Jorge Lobo	c) tarkibi bir yasama va ikkita sodda otdan tashkil topgan KNIEKSFlar: 1) takroriy harakatlardan lat yeyish, oziq-ovqatdan stafilokokkli zaharlanish; d) tarkibi ikkita sodda va bir yasama otdan tashkil topgan KNIEKSFlar: o‘roqsimon hujayrali anemiya, chuqur vena trombozi, kolloid va vitseral yaralar. e) tarkibi ikkita yasama va bir sodda otdan tashkil topgan KNIEKSFlar: 1) kichik chanoq organlarining yallig‘lanishi, inson yoshi bilan bog‘liq funksional buzilishlar, semirish bilan bog‘liq sog‘liqning buzilishi; f) tarkibi eponimik substantiv “-oz/-iaz” affiksidan tashkil topgan KNIEKSFlar: 2) Rickettsioz – Hovard Teylor Rikkets nomi bilan bog‘liq bo‘lib, rikketsiyalar keltirib chiqaradigan yuqumli kasalliklar guruhi. Leyshmanioz – Ser Uilyam Bug Leyshman nomi bilan ataluvchi, parazit leyshmaniyalar tomonidan chaqiriladigan protozoy kasalligi. 3) Listerioz – Josef Lister nomi bilan bog‘liq bo‘lib, listeriyalar keltirib chiqaradigan infeksiyon patologiya. 4) Lobomikoz – Jorge Lobo nomi bilan ataluvchi, terining surunkali zamburug‘li zararlanishi.
---	--

Sog‘liqning buzilishini (“disorders”) ifodalovchi KNIEKSFlar tasnifi:

1. Mood disorders (kayfiyat buzilishlari):

persistent depressive disorder – doimiy depressiv buzilish (distrimiya);
premenstrual dysphoric disorder – hayz oldi disforik buzilishi.

2. Anxiety disorders (sababsiz qo‘rquv, buzilishi):

generalized anxiety disorder – umumiy xavotirli (depressiv) buzilish;
obsessive-compulsive disorder (OCD) – nerv sistemasi nevrozi.

3. Eating disorders (ovqatlanishning buzilishi):

anorexia nervosa – nerv anoreksiyasi (ovqatdan o`zini tiyish);

binge eating disorders – tartibsiz ovqatlanish.

4. Trauma-related disorders (travma/shikastlanish bilan bog`liq buzilishlar):

post-traumatic stress disorders (PTSD) – shikastlanishdan keyingi stress buzilishi.

5. Neurodevelopmental disorders – Nevrorivojlanish buzilishlari.

Biz yuqorida ingliz tilidagi **KNIEKSFlarning** faqatgina struktural-semantik jihatlariga muhtasir sharh berishga harakat qildik.

Quyida akronimik **KNIEKSFlarning** yana bir struktural va semantik jihatlariga e`tiborni qaratamiz, u ham bo`lsa ularning akronimik turlaridir. Akronimlar qisqartma so`zlarning shunday bir turiki, unda ular **KNIEKSFlarning** faqat bosh harflarini qoldirgan holda yasalgan qisqartmalar bo`lib, ular harflab o`qilmaydi, aksincha ular yaxlit so`zlarga o`xshab, bo`g`inlar asosida talaffuz qilinadi. Tahlillarimiz asosida biz ingliz tilida **KNIEKSFlarning** qisqartmalar – akronimlar orqali ifodalangan quyidagi ikki muhim va keng tarqalgan struktural turlarini va ularning o`zbekcha muqobillarini aniqladik.

AKRONIMLAR:

1. Eponimik substantiv aniqlovchi (antesedent) va substantiv aniqlanishdan tashkil topgan KNIEKSFlar (“eponimik substantiv+kasallik nomini ifodalovchi substantiv” qolipining qisqartirilgan) **turi:**

1. DiG (DIGS) – DiGeorge syndrome – Di Jodj sindromi.
2. GAS disease – Group A Streptococcal disease: – A guruhi streptokokk kasalligi.
3. HAS – Holmes-Adie syndrome – Xolms-Adi sindromi.
4. Hib disease – Haemophilus influenzae type B disease – B tipidagi gemofilus infeksiyasi.
5. HOH– Hard of hearing – eshitish qobiliyatining zaifligi.
6. IBIDS syndrome– Ichthyosis, Brittle hair, intellectual impairment, decreased fertility, and Short stature – IBIDS sindromi (ixtioz, soch mo`rtligi, aqliy zaiflik, bepustlik va past bo`ylilik majmuasi).

7. IFAP syndrome– Ichthyosis follicularis, alopecia, and photophobia syndrome – Ichthyosis follicularis, alopesiya va fotofobi sindromi

8. LEMS – Lambert-Eaton myasthenic syndrome – Lambert-Iton miastenik sindromi.

9. MAC – Mycobacterium avium complex – Mikobakterium avium kompleksi.

10. MID – Multi-infarct dementia – ko`p infarktli demensiya.

11. MOH – Medication overuse headaches – dori vositalarini haddan tashqari ko`p iste'mol qilish natijasidagi bosh og`rig`i.

12. POTS – Postural orthostatic tachycardia syndrome – Postural ortostatik taxikardiya sindromi.

13. ROP – Retinopathy of prematurity – chala tug`ilgan chaqaloqlar retinopatiyasi.

14. STEMI – ST-elevation myocardial infarction – ST segmenti ko`tarilishi bilan kechuvchi miokard infarkti.

15. UTIs – Urinary tract infections – siydik yo'llari infeksiyalari.

2. Eponimik aniqlovchi (komponent) va substantiv aniqlanmish (antesedent)dan tashkil topgan KNIEKSFlar. Ushbu akronimlar klinik manzarani tavsiflovchi sifatlar va tayanch otlar birikmasidan shakllangan.

(“Adyektiv (yoki adyektivlashgan birikma)+kasallikni ifodalovchi substantiv” qolipining qisqartirilgan) turi:

1. Empty Sella syndrome (EES) – bo'sh turk egari sindromi.

2. FAS – Fetal alcohol syndrome – homilalik alkogol sindromi

3. FASDs – Fetal alcohol spectrum disorders – homiladorlik davrida spirtli ichimliklar iste'mol qilish oqibatida homilada yuzaga keladigan barcha buzilishlar.

4. GAD – Generalized anxiety disorder – umumiy xavotir buzilishi.

5. GAN– Giant axonal neuropathy – gigant aksonal neyropatiya.

6. GERD – Gastroesophageal reflux disease – Gastroyezofageal reflyuks kasalligi.

7. GIB – Gastrointestinal bleeding – Gastrointestinal (me'da-ichakdan) qon ketishi.

8. HELLP syndrome – Hemolysis, Elevated Liver enzymes, Low Platelet count syndrome – gemoliz, jigar fermentlari ko`tarilishi va trombotsitlar kamayishi bilan kechuvchi homiladorlik asorati.

9. INAD – Infantile neuroaxonal dystrophy – infantil neyroaksonal distrofiyasi.

10. JAS – Juvenile anklosing spondylitis – Yuvenil (o`smirlar) ankilozlanuvchi spondiliti.

11. NAS – Neonatal abstinence syndrome – neonatal abstinensiya sindromi.

12. RAD – Reactive airway disease – nafas yo`llarining reaktiv kasalligi.

13. RIND – Reversible ischemic neurologic deficit – qaytariluvchi ishemik nevrologik defitsit.

14. SARS – Severe acute respiratory syndrome – og‘ir o‘tkir respirator sindrom.

15. SIDS – Sudden infant death syndrome – chaqaloqlarning favqulodda o‘limi sindromi.

16. SOD – Septo-optic dysplasia – septo-optik displaziya.

17. TOS – Thoracic outlet syndrome – torakal chiqish sindromi.

18. SUNCT – Short-lasting, Unilateral, Neuralgiform headache – qisqa muddatli, bir tomonlama, nevralgiform bosh og‘rig‘i.

19. TAC– Trigeminal autonomic cephalgia – trigeminal avtonom sefalgiya.

Yuqorida keltirilgan **KNIEKSFlarning** akronimlar orqali ifodalangan turlaridan ko‘rinib turibdiki, ularning ikkinchi turi, ya’ni **“adyektiv (yoki adyektivlashgan birikma) + adyektiv substantiv”** qolipning qisqartirilgan turi son va sifat jihatdan ustunligi bilan birinchi turdan tubdan farq qiladi. Bu o‘rinda shu narsa ham aniqlandiki, KNIEKSFlarning o‘zbekcha muqobillari ayrim hollarda izoh xarakterida berilishi ham mumkin. Tibbiy eponimlar borasida V.V.Kolmakova va S.V.Bilkova tomonidan tibbiy eponimik atamalar, shu jumladan KNIEKSFlarning quyidagi semantik tasnifi⁴² (bu o‘rinda ularning ikkinchi komponenti **“kesma**

⁴² Колмакова В.В., Былкова С.В. Употребление русских эпонимов в лексике английского языка // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов, 2016. – № 12 (66). – Ч. 2. – С. 115-120.

kasallik, test, kanal, to 'plam, dog', reaksiya, yara” kabi tibbiy substantiv leksemalar orqali ifodalanadi:

1. **Zudek atrofiyasi** – bu oyoq-qo‘llarning shikastlanishidan keyin paydo bo‘ladigan, uzoq muddatli og‘riqli sindrom, trofik kasalliklar (osteoporoz) va boshqalar bilan birga keladigan og‘riq sindromi, nemis jarrohi P.Zudek nomiga atalgan;

2. **Auerbax pleksusi**-oshqozon-ichak traktining ichi bo‘sh silliq mushak membranasining bo‘ylama va dumaloq qatlamlari orasida joylashgan nerv pleksusi, nemis anatomisti Leopold Auerbax nomiga berilgan;

3. **Albers-Shyenberg kasalligi** – skelet suyaklari, ularning diffuz zichligi bilan namoyon bo‘ladigan irsiy kasallik. Mo‘rtlik, suyak iligi gematopezining yetishmovchiligida namoyon bo‘ladi, 1904-yilda nemis jarrohi Ernest Albers-Shyenberg tomonidan tasvirlangan;

4. **Alsgeymer kasalligi** – demensning eng keng ko‘p tarqalgan shakli bo‘lib, 1907-yilda nemis psixiatri Alois Alsgeymer tomonidan tasvirlab berilgan;

5. **Daun kasalligi** – genomik patologiya shakllaridan biri bo‘lib, undagi kariotip ko‘pincha 47 (normal holatda 46 ta) xromosoma bilan ifodalanadi. Ingliz shifokori Jon Daun sharafiga berilgan;

6. **Parkinson kasalligi** – bu ingliz shifokori Jeyms Parkinson nomi bilan atalgan bo‘lib, keksa yoshlarga xos bo‘lgan, asta-sekin rivojlanuvchi, surunkali nevrologik kasallik;

7. **Daltonizm kasalligi** – rang ko‘rligi – bu irsiy, kamroq orttirilgan, inson va primatlar ko‘rishining o‘ziga xos xususiyati bo‘lib, u barcha yoki ba’zi ranglarni ajrata olmaslik qobiliyatining pasayishi bilan ifodalanadi. U 1794-yilda o‘z hissiyotlariga asoslanib, rang ko‘rligi turlaridan birini tasvirlab bergan Jon Dalton sharafiga nomlangan;

8. **Kesar kesmasi** (lat. Sectio Caesarea – Kesarcha kesish) – bu yangi tug‘ilgan chaqaloqning bachadondan kesma orqali olinadigan jarrohlik. Bu atamani kesma bilan tug‘ilgan Yuliy Sezar kashf qilgan;

9. **Frey testi** (Maksimilian fon Frey, nemis fiziologi, 1852 – 1932) – shox parda refleksini aniqlash usuli, ingichka soch tolalari yoki maxsus esteziometr yordamida koʻzning shox pardasiga tegilib, sezuvchanlik darajasi tekshiriladi.

10. **Stenon kanali** – bu parotid tupuk bezining kanali, ogʻiz boʻshligʻining vestibulydan chiqariladi, daniyalik anatomist va geolog Nils Stensen sharafiga nomlangan;

11. **Gis toʻplami** – yurakning oʻtkazuvchi tizimi, nemis kardiologi Vilgelm Gis sharafiga nomlangan;

12. **Rot dogʻlari** – bu baʼzan bakterial endokardit, septisemiya yoki leykemiya bilan ogʻrigan bemorlarda oftalmoskop orqali kuzatilishi mumkin, shveysariyalik patolog M.Rot tomonidan tasvirlangan;

13. **Vasserman reaksiyasi** – sifilisni tashxislash usuli hisoblanadi. Bu reaksiyani amalga oshirish usuli nemis immunologi Avgust Vasserman sharafiga nomlangan.

14. **Mantu reaksiyasi** (tuberkulin testi) – tanada sil kasalligi infeksiyasi bor-yoʻqligini koʻrsatadigan teri testi (immunologik test). Fransuz shifokori Sharl Mantu sharafiga nomlangan;

15. **Adi sindromi** – nevrologik buzilish, yorugʻlikka sekin reaksiya berilishi. Britaniya nevrologi Uilyam Jon Adiy. (ingl. William John Adie) nomiga berilgan.

16. **Fallopni naychalari** – sut emizuvchilarning tuxum yoʻli, bachadon boʻshligʻini qorin boʻshligʻi bilan bogʻlaydigan juft quvurli organ. Ushbu kashfiyotni XVI asrda italiyalik anatomist Gabriel Fallopi birinchi boʻlib tasvirlab bergan.

17. **Kerling yarasi** – oshqozon yarasi, oshqozon shilliq qavatining mahalliy nuqsoni, ingliz shifokori Kerling tomonidan tasvirlangan;

18. **Marjolen yarasi** – surunkali yaralarda uchraydigan skuamoz hujayrali karsinoma. 1828-yilda J.N.Marjolen birinchi marta quyishdan keyingi chandiqli bemorni tasvirlab berdi, uning qirralari malign oʻzgarishlarga uchradi. Shuning uchun oʻshandan beri chandiqlarda rivojlangan saraton Marjolin yarasi deb ataladi.

Yuqorida keltirilgan misollardan ko‘rinib turibdiki, qiyoslanayotgan ingliz va o‘zbek tillarida KNIEKSFlar mazkur tillarda iste‘moldagi mavjud struktur qoliplarga ko‘ra tizimli shakllantiriladi va kundalik tibbiy amaliyot nutqida keng qo‘llaniladi.

KNIEKSFlarning yuqoridagi struktural-semantik tahlilidan kelib chiqqan holda ushbu tadqiqotda ularni biz tomonimizdan ularga berilgan quyidagi umumlisoniy ta’rif asosida qiyosiy-tipologik tahlilga tortishga harakat qilamiz: “Tilda KNIEKSFlar nominativ frazemalarning bir struktural-semantik turi bo‘lib, ular kamida ikki komponentdan tashkil topgan, “*antropoeponimik substantiv + tibbiy substantiv*” yoki “*kvazieponimik (topoeponimik, zooeponimik, ornitoeponimik, insektoeponimik, plantoeponimik va h.k.) substantiv + tibbiy substantiv*” qolipiga ko‘ra yasalgan nominativ frazemalar bo‘lib, ba’zan ularning birinchi komponentlari posesivG‘qaratqich markeriga ega bo‘lgan, “kasallik” konseptini voqelantiruvchi maxsuslashgan sintaksemdir”.

Quyidagi jadvalda 640dan ortiq KNIEKSFlarning struktural va semantik turlari haqidagi statistik ma’lumotlar keltiriladi:

T/r.	KNIEKSFlar turlari	Qo‘llanilish darajasi, miqdori	Komponentlarining soni					
			1 kom (kushma ot -kompozitli)	2 kom	3 kom.	4 kom.	5 kom	6 kom va ortiq
1.	“Disease” komponentli KNIEKSFlar	165	120	35	7	1	1	1
2.	“syndromeG‘sindrom” komponentli KNIEKSFlar	339	179	129	24	2	3	2
3.	“encephalitisG‘ensefalit” komponentli KNIEKSFlar	11	4	2	1	2	1	1
4.	“sicknessG‘kasallik” komponentli KNIEKSFlar	10	3	4	1		1	1
5.	Boshqa har xil (<i>unit, sign, freckle, scratch, test, triad, pentad</i>) komponentli KNIEKSFlar	115	102	10	3		-	-

Jadvaldagi eponimlar xususida batafsil ma’lumot olish uchun ishning 130-bet, 1-ilovasiga qarang.

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, “Disease” “syndrome” “sindrom” komponentli KNIEKSFlar qiyoslanayotgan tillarda son jihatdan ustun va ular tibbiy amaliyotda keng qo‘llaniladi. Bu o‘rinda jadvalda keltirilgan KNIEKSFlarning qo‘shma otlar bilan ifodalangan – kompozit turi alohida ahamiyatga ega bo‘lib, ular eponimik “substantiv komponent+-iosis” affiksli tibbiy substantiv komponentlardan tashkil topadi, va yallig‘lanish bilan bog‘liq eponimik kasalliklarni ifodalaydi. masalan:

1. Leishmaniosis – Leymanioz.
2. Lobomycosis – Libomikioz.
3. Listeriosis – Listerioz.
4. Rickettsiosis – Rikketioz.

Bular strukturasi ko‘ra qo‘shma otlar = kompozitlar bo‘lib, tarkibi va semantikasiga ko‘ra tibbiy eponimik frazemalarga juda yaqin turadi. Ular aslida ilk bor, tarixan quyidagicha shakllangan:

1. Leishman Iosis – Leymanioz.
2. Lobomyc Iosis – Libomikioz.
3. Lister Iosis – Listerioz.
4. Ricketts Iosis – Rikketioz.

Yuqorida keltirilgan KNIEKSFlarning barchasi ingliz tilida doimo bosh harf bilan yoziladi va qo‘llaniladi, ular o‘zbek tilida, rus tilidagi kabi, gapning boshida katta, ichida esa kichik harflar orqali yozilishi bilan ajralib turadi.

2.2-§. Ingliz va o‘zbek tillarida KNIEKSFlarning lingvopragmatik jihatlari va lingvomedpragmemalar

Qadimiy falsafiy qo‘lyozmalarda «pragmatika» terminidan ilk marotaba foydalanilgan bo‘lib, mazkur so‘z yunon tilidan *pragma* – “ish, harakat” degan ma’noni anglatadi. Keyinchalik bu so‘z falsafiy termin sifatida Aristotel, J.Lokk va E.Kant kabi faylasuflar tomonidan ham qo‘llanilgan. Bu termin tilshunoslikka XX asrning 60 – 70-yillarida Ch.Pirs, R.Karnap, Ch.Morris, L.Vitgenshteyn kabi

tilshunos olimlar tomonidan olib kirildi va tilshunoslikning aniq bir yo‘nalishi sifatida talqin etildi⁴³.

Lingvopragmatika (yoki pragmatika) – tilshunoslik va semiotikaning bir sohasi bo‘lib, u kontekstning ma‘noga ta‘sir qilish holatlari va undan kelib chiquvchi ma‘nolar shakllanishi yo‘llarini o‘rganadi. Lingvopragmatika o‘z ichiga nutqiy akt nazariyasi⁴⁴, muloqotga kirishish jarayoni, suhbatdagi o‘zaro munosabat va nutq holatidagi til bilan bog‘liq boshqa xususiyatlarni qamrab oladi. Mazkur soha tilshunoslik va semiotikadan tashqari falsafa, sotsiologiya va antropologiya bilan ham uzviy bog‘liqdir.

Ta‘kidlash joizki, belgilar nazariyasi fani tilning 3 aspektlari – sintaksis, semantika va pragmatikani ajratib turadi. Bu bo‘linish faqatgina 20-asr boshlarida paydo bo‘lib, ilgari pragmatika olimlar tomonidan semasiologiyaning alohida bo‘limi sifatida qaralgan.

Ushbu xususda Ch.Morris birinchi bo‘lib o‘zining “Belgilar nazariyasining asoslari” asarida pragmatikani semantikadan ajralib chiqqanligi xususida ta‘kidlab o‘tgan. Unda bu ikki jihat o‘rtasidagi farq tushuntiriladi, ya‘ni semantika belgilarning obyektlar bilan munosabatini o‘rganadi, pragmatika esa belgilarning aloqa ishtirokchilari bilan munosabatlarida ro‘yobga chiquvchi ma‘nolarini tadqiq etadi⁴⁵.

Frank Brisard o‘zining "Kirish: grammatikada ma‘no va foydalanish" inshosida pragmatika bu semantik komponentni olib tashlagan til birligining qiymati ekanligini aytadi. Uning ta‘kidlashicha, lingvistik birliklarning so‘zma-so‘z

⁴³ Пирс Ч.С. Семиотика и логика: основные положения // Автореф. дисс. ...д-р филос. наук. – США, 1839 – 1914; Карнап Р. Аналитическая философия и логика языка // Автореф. дисс. ...д-ра филос. наук. – Германия/США, 1891–1970; Моррис Ч. Философия языка и семиотика: синтактика, семантика, прагматика // Автореф. дисс. ...д-ра филос. наук. – 1901–1979; Sintaktika – belgilarning tuzilishi, semantika – belgilarning ma‘nolari, pragmatika – belgilarning ishlatilish sharoiti va foydalanuvchilar bilan bog‘liq tomonlari.

⁴⁴ Searle J. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1969. – 203 p.; Jon Syorl (John Searle) – amerikalik faylasuf va tilshunos olim bo‘lib, u nutqiy aktlar nazariyasining asosiy nazariyotchilaridan biridir. “Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language” (1969) asarida J.Syorl tilning nafaqat axborot uzatish vositasi, balki muayyan ijtimoiy harakatlarni amalga oshirish vositasi ekanligini isbotlab bergan. Til yordamida insonlar va‘da berish, buyruq berish, so‘rash, uzr so‘rash yoki xabar berish kabi amallarni bajaradilar. Mazkur jarayonlar tilshunoslikda “nutqiy aktlar” tushunchasi bilan yuritiladi.

⁴⁵ Morris C. Foundations of the Theory of Signs. – Chicago: University of Chicago Press, 1938. – 124 p. – (International Encyclopedia of Unified Science; Vol. 1, No. 2); Основания теории знаков // Семиотика: Антология / под ред. Ю.С.Степанова. – М.: Академический проект, 2001. – С. 58-98.

ma'nosini ko'rib chiqadigan, semantikadan va ushbu belgilarning ma'lum bir til ichidagi munosabatlaridan manfaatdor bo'lgan sintaktikadan farqli o'laroq, pragmatika bayonotlar kontekstini o'rganadi va shu bilan dastlabki ikki jihatni to'ldiradi, ular tarkibiga qo'shiladi⁴⁶.

Yozuvchi Devid Lodjning ta'kidlashicha, pragmatika odamlarga inson tilining nutqiy xatti-harakatlari to'g'risida "to'liqroq", chuqurroq va oqilona ma'lumot beradi. Uning fikricha, "pragmatikasiz tilning ba'zi birliklari aslida nimani anglatishini yoki odam gapirganda nimani anglatishini tushunish mumkin emas. Kontekst va ijtimoiy signallar nutq faoliyatining barcha ishtirokchilari uchun til orqali muloqotni murakkablashtiradigan, hattoki ayrim hollarda uni mavhumlashtiradigan omildir, bu o'rinda muloqotning to'laqlonliligini ta'minlash adresant va adresatning yetarli kommunikativ-pragmatik layoqatiga bevosita bog'liqdir.

Yuqorida aytilgan fikr-muloxazalarning barchasiga asoslanib, pragmatikaning semantika va sintaktikadan qanday farq qilishini va u nimaga javobgar ekanligini aniq ko'rsatib berish mumkin. Bu borada, birinchidan, pragmatika -bu nutq faoliyatini amalga oshirish jarayoniga xos bo'lgan nutq va ijtimoiy signallar kontekstini hisobga olgan holda, lingvistik birliklardan foydalanish orqali, kommunikatorlar tomonidan ma'lumotlarni uzatish va pirovardida ularni tushunish usullariga taalluqli bo'lgan tilning o'ziga xos jihatidir. Ikkinchidan, pragmatika bu aloqa jarayonida o'z maqsadlariga erishish uchun u yoki bu tilda so'zlashuvchilar uchun muhim bo'lgan semasiologiyaning tarkibiy qismidir.

Yuqorida pragmatikaning paydo bo'lishida Ch.Morrisning roli yuqori ekanligi ta'kidlandi, biroq, tilshunoslarning asarlarida bu atamaga o'tgan asrning 60-yillariga qadar e'tibor berilmagan. Birinchi bo'lib, taniqli mantiqchilar Jon Ostin va Jon Serl lingvopragmatika haqida, ya'ni nutq aktlarini hisobga olgan holda, idrokni o'rganadigan fan kommunikantlar tili va axborot almashish jarayonida til birliklari qo'llanishining xoslanishiga urg'uni berganlar.

⁴⁶ Брисард Ф. Введение: значение и употребление в грамматике // Брисард Ф. (ред.) Грамматика, значение и прагматика. – Амстердам: John Benjamins, 2006. – С. 1-26.

Shunga qaramay, tilshunoslik va pragmatika o'rtasidagi munosabatlar unchalik aniq emas. Bu borada uchta qarama-qarshi nuqtayi nazar mavjud:

- 1) pragmatika va tilshunoslik ikki mustaqil bir-birini to'ldiruvchi fanlar;
- 2) pragmatika leksikologiya, fonologiya, nazariy grammatika va boshqalar sohalar kabi tilshunoslikning bir qismidir
- 3) pragmatika matn tilshunosligi kabi tilshunoslikning maxsus bo'limlarining bir qismidir.

Birinchi nuqtayi nazar eng ko'p olimlar tomonidan tan olingan bo'lib, bu lingvistik pragmatikani anglatadi. Rus tilshunosi I.P.Susov "Hozirgi bosqichda pragmatika huquqini istisno qilmasligini, mustaqil fanlararo bilim sohasida tilshunoslikka yaqindan bog'langan soha" ekanligini tan oladi.

Shunday qilib, ko'plab tadqiqotchi olimlar pragmatika o'zining mustaqilligi bilan tilshunoslik qobig'ida ekanligini, ***rivojlanayotgan lingvistik muammolarni hal qilishda*** til egalari tomonidan keng qo'llaniladigan, turfa nutq aktlarida xoslanadigan, lug'atlardagi emas, balki u yoki bu qurshovdagi til birliklari orqali ifodalanadigan kontekstual ma'no turlarini tizimli tadqiq etuvchi istiqbolli lisoniy yo'nalish bo'lib qolayotganligini ta'kidlaydilar, biz ham bu o'rinli fikrni qo'llab quvvatlaymiz.

Bir qator nazariyotchi olimlarning fikriga binoan nutq aktlari orqali jonli muloqot olib boruvchi shaxslarning lisoniy nutqiga ta'sir etuvchi har qanday omil aynan lingvopragmatika sohasi tomonidan chuqur tahlil etiladi. U tilshunoslikdan tashqari boshqa ijtimoiy-gumanitar sohalar bilan ham bevosita bog'liqdir. D.Kimning fikricha: "*Aynan lingvopragmatika so'zlovchining o'z nutqida til birliklarini tanlashda ikkilanishi muammosini hal qiladi va kontekstdagi holat, joy, vaqt va boshqa omillarning ma'noga o'tkazadigan ta'sirini ko'rsatib beradi*"⁴⁷. [7:330]

Taniqli olim, o'zbek lingvopragmatikasining sardori Sh.Safarov pragmatika sohasini quyidagicha ta'riflaydi: "Pragmatika tilshunoslikning alohida sohasi bo'lib,

⁴⁷ Ким Д. Нутқ фаолиятининг фалсафий асослари. – Сеул: Til Press, 2010. – 450 б. (Philosophical Foundations of Speech Activity. – Seoul: Language & Thought Press).

uning tadqiqot doirasiga muloqot jarayonida lisoniy birliklarni tanlab olish, ularni qo'llash hamda ushbu qo'llanishdagi birliklarning muloqot ishtirokchilariga ta'siri masalalari o'rganiladi. ... Lingvistik tahlilning asosiy g'oyasi ham lisonning tabiatini uning amaliy faoliyatda qo'llanishiga nisbatan yoki boshqacha aytganda, bajarayotgan vazifasi doirasida aniqlashdir. Aynan vazifa (funksiya) tushunchasi lison tahliliga pragmalingvistik yondashuvning poydevoridir..."⁴⁸. [2:78] Olimning bu nazariyasi pragmatikaning lingvistikada egallagan o'rni hamda vazifasini aniq va ravshan ko'rsatib berdi. Mazkur nazariyaga asoslanib, muloqot jarayonidagi kontekst, lisonning aniq zamonda (vaqt oralig'ida) faollashuvi deb ta'riflanadigan diskurs, nutqiy akt nazariyasi, deyksis, endoforik vositalar kabi tushunchalar aynan pragmalingvistika sohasida o'rganilishi dalillanadi. Bu bilan pragmalingvistikani mazkur tushunchalarni o'rganuvchi qobiq deb tushunish noto'g'ri bo'ladi, chunki tilshunoslikning bu sohasi o'z rivojini boshqa sohalar bilan o'zaro aloqada amalga oshiradi, bunda albatta, semiotika, sotsiolingvistika, antropolingvistika, falsafa, mantiq kabi fanlarning o'rni ham ahamiyatlidir.

Ma'lumki, lingvopragmatikaning asosida nutqiy akt tushunchasi yotadi. Bu tushuncha, eng avvalo, so'zlovchining nutq jarayonida vujudga keluvchi muayyan bir intensiyasi (maqsadi) bilan bog'liqdir. Har qanday muloqot jarayonida lisoniy birliklar ularning lug'aviy ma'nosidan tashqari tag ma'noga ham ega bo'ladi, ya'ni lisoniy birliklar nutqda iltimos, buyurish, tasdiqlash, xabar berish, eslatib o'tish, ogohlantirish, va'da berish kabi mazmunlarni ifodalash imkoniyatini namoyon qiladi. Masalan, ***Could you lend me some money?*** (*Menga ozroq qarz berib tura olasizmi?*) bu gap sintaktik va semantik jihatdan so'roq gap hisoblanadi. Ammo, mazkur gap uning qanday kontekstda qo'llanilishiga qarab yalinish yoki iltimos yoki buyruq va hattoki xabar berish (so'zlovchining moddiy ahvoli yomonligi haqida) mazmuniga ham ega bo'la olishi mumkin. Shu bilan birga, ushbu gap muloqot jarayonida kinoya, hazil yoki hayrat kabi pragmatik ma'nolarni ifodalash maqsadida ham foydalanilishi kuzatiladi. Demak, pragmatikaning asosiy vazifalaridan biri til birliklarining nutqda qanday maqsadda qo'llanilishini o'rganishdan iborat ekanligini

⁴⁸ Сафаров Ш. Тил ва маъно: Прагматик ёндашувлар. – Тошкент: Фан, 2004. – 220 б.

anglash mumkin. Nutqiy akt tushunchasiga Sh.Safarovning monografiyasida quyidagicha ta'rif berilgan: "...nutqiy akt so'zlovchining ma'lum muhitda, aniq maqsadda tinglovchiga lisoniy murojaatidir, ... nutqiy akt – ma'lum bir gapning aniq muloqot muhitida talaffuz etilishidir"⁴⁹. Demak, aynan matn birligi hisoblangan gap diskursda o'zining mazmuni hamda mazkur gap muallifining uni yaratish va bayon etishdan maqsadini o'zida aks ettirgan holda nutqiy aktni tashkil qila oladi. Shuni ta'kidlab o'tish lozimki, nutqiy akt va gap har doim ham o'zaro teng kelavermaydi, chunki ba'zi hollarda kontekstda bitta nutqiy aktning vujudga kelishi uchun bir nechta gaplar qo'llaniladi yoki uning aksi – bitta gap mazmunida bir nechta nutqiy aktlar ifodalanishi mumkin.

Pragmatika haqida bildirilgan fikrlarda tilshunos J.Lyonz shunday deydi: "Pragmatika tinglovchini uzatilayotgan axborotni xuddi so'zlovchi istaganidek qabul qilishga undash maqsadi uchun mos keladigan lisoniy birliklarning kommunikatsiyada qo'llanishini tavsiflaydi. Bu lisoniy vositalarning shaxslararo muloqotdagi rolini aniqlash bilan shug'ullanadi"⁵⁰. Ko'rinadiki, kommunikatsiyada muloqot boshqaruvchisi bo'lgan so'zlovchi ko'zlagan maqsadi va unga erishish yo'lida lisonning cheksiz imkoniyatlaridan foydalanadi va tinglovchiga ta'sir o'tkazadi. Masalan, Darsingni qilmaysanmi? (Darsingni qilgin!), Kitobni yirtdingmi? (Nima uchun yirtasan?) kabi gaplarda so'zlovchi so'roq berish orqali tinglovchidan axborot olishni ko'zlamaydi. O'z munosabatini so'roq ohangida tinglovchiga singdirishga urinadi.

Ta'kidlash joizki, pragmatikaning eponimlarda qo'llash holatlari ham tez-tez uchrab turadi. J.Taubayevning⁵¹ siyosiy eponimlarning pragmatikasi (siyosatchilarning nutqlari asosida) maqolasida jamiyatda sog'liq muammosini hal qilishda "Obamacare" sug'urta polisi pragmatik yondashuv sifatida tasvirlangan. Xususan, AQSh prezidentligiga nomzod B.Obama 2012-yilgi saylov kompaniyasida aholi salomatligiga g'amxo'rlik qilish maqsadida pragmatik yondashuv sifatida

⁴⁹ Сафаров Ш. Тил ва маъно: Прагматик ёндашувлар. – Тошкент: Фан, 2004. – 220 б.

⁵⁰ Ж.Лёنز (J. Lönz) *Principles of Pragmatics*. – London: Longman, 1983. – 250 p.— author of *Principles of Pragmatics* (1983), who developed politeness maxims informed by Grice's cooperative principle.

⁵¹ Таубаев Ж.Т. Современные подходы к обучению казахскому языку в условиях цифровизации // Педагогический вестник. – 2019. – № 1. – С. 74-80. 64

“Obamacare” sugʻurta polisini tashkil qilgan. Bu oʻz navbatida, saylov natijalariga ijobiy taʼsir koʻrsatgan.

Bundan tashqari, “Rayonda Botkin muammosi juda shov-shuv boʻlib ketdi” . Bu gapni quyidagi ikki maʼnoda tushunish mumkin: 1) Vrach Botkin masalasi...; 2) Botkin kasalligi masalasi....shov-shuv boʻlib ketdi.

Yana bir misol olaylik: “Sariqning muammolari koʻp hali” gapini ham quyidagicha ikki xil tushunish mumkin: 1) “Sariq (rangli kishi)ning muammolari koʻp hali”; 2) Sariq kasalligining muammolari koʻp hali”. Bularning qaysi biri roʻyobga chiqarilayotganligi mazkur gap qoʻllanilayotgan vaziyat va kontekstga, shuningdek muloqotdoshlar kommunikativ layoqatliligiga bevosita bogʻliq. Aks holda adresantning kommunikativ niyati, maqsadi – muddaosi amalga oshmay qolishi va oqibatda muloqot besamar boʻlishi mumkin.

Shuni ham taʼkidlash lozimki, verbal (til) vositalari bilan bir qatorda ehtiyojga koʻra muloqotda noverbal vositalar ham qoʻllanilishi ham diqqat markazida turishi lozim. Masalan, bosh ogʻrigʻini – boshni changallash, qorin ogʻrigʻini – qorinni ikki qoʻllab ushlash va aftni biroz bezovtalik yoki norozilik ifodasi bilan burishtirish, yurak xastaligini – yurakka oʻng qoʻlni qoʻyib, aftni biroz bezovtalik yoki norozilik ifodasi bilan burishtirish orqali va boshqa shular kabi paralingvistik vositalar yordamida ifodalash ehtiyoji ham tugʻilishi mumkin).

Shunday qilib, lingvistik pragmatikaning asosiy maqsadi “kontekstda til birliklarining, xususan KNIEKSFlar maʼno koʻlamini oʻrganish, shu yoʻsinda til tizimini tahlil qilishdir. Bu esa bevosita kommunikatsiya jarayonida tilning ijtimoiy va kommunikativ situativ tadqiqida namoyon boʻladi. Lingvopragmatik tahlil lisonning tabiatini, uning muayyan vaziyat bilan bogʻliq holda kommunikativ xoslanishini, undan kelib chiquvchi muayyan yashirilgan maʼnoni oʻrganishni maqsad qilgani holda, goho lugʻaviy maʼnoga zid boʻlgan maʼnoni ham ifodalash imkonini yaratadi. Masalan, “Bu kasalni davolashni boplapsan-ku!” gapi “Bu kasalni davolashni rasvo qilibsana-ku!” maʼnosini ham ifodalay oladi. Bunday holat, bizning fikrimizcha, tilda tejash tamoyili qonuniyatlarining amalda qoʻllanilayotganligidan dalolat beradi, demak, bu oʻrinda pragmatik kesimda til

vositalarini tejash tamoyili amalga oshirilyapti. Bunday vaziyatlarda na faqat verbal vositalar, balki noverbal vositalar ham faollashib, ular birgalikda – kreolizatsiya jarayoni orqali pragmatik ma’noni ro’yobga chiqaradi, natijada nutq aktida u yoki bu pragmatik ma’no voqelantiriladi. Bu ma’noda olinganda, shuni ta’kidlash lozimki, faqatgina adresant va adresat o’rtasida o’zaro tushunishga erishilgandagina pragmatik ma’no to’laqonli voqelantiriladi, ko’zlangan nutq akti amalga oshadi. Yana bir qiziq misol: “Bu chechakka qarshi dorilar” ham turli kommunikativ vaziyatlarda turlicha pragmatik ma’no kasb etadi: 1) Chechak kasalligiga qarshi dori-darmonlar; 2) “Chechak (begona) o’tlarga qarshi pestitsidlar”.

Yuqoridagi misollardan ko’rinib turibdiki, tibbiy eponimik atamalar, xususan KNIEKSFlar tibbiy muloqotda kommunikatemalar sifatida turli nutq aktlarida lingvopragsmemalar, aniqrog’i lingvomedpragsmemalar maqomida keng qo’llaniladilar, shu yo’sinda tibbiy nutq aktlarining ro’yobga chiqarilishiga bevosita xizmat qiladilar.

Tahlillarimiz shuni ko’rsatdiki, tibbiyot atamaları tizimida ko’rsatilgan eponimik birikmali atamalar, xususan KNIEKSFlar guruhidan tavsiflab beruvchi atamalar guruhining afzal ko’rilishiga qaramay, tibbiyot atamalarining turli subsistema (kichik tizim)larida ham keng qo’llaniladilar, qanday bo’lmasin, eponimik atamalar tibbiyot meditsina atamaları tizimida dunyoning tibbiy antropotsentrik manzarasini aks ettiruvchi, ifodalovchi betakror vositalar sifatida o’z tarkiblariga ilmu fanga fidoyi kishilar, olimlar, bemorlar nomlarini olgan bo’lib, soha bo’yicha insoniyat uchun sezilarli darajada iz qoldira olgan mutaxassis olimlar, hakamlar va bemorlarning nomlarini o’sib kelayotgan yosh avlodlarga o’rnak bo’lishi uchun abadiylashtirishning birdan bir vositasi bo’lib xizmat qiladi.

Shunisi e’tiborga molikki, tibbiyot meditsina atamaları tizimida asosan ikki komponentli KNIEKSFlar nisbatan ko’pchilikni tashkil qiladi, lekin ko’pkomponentli eponimik atamalar ham anchagina.

Bunday eponimik vositalar ma’lum kasalliklar ustida ko’pchilik olimlar ish olib borganidan dalolat beradi. Eponimlar tegishli hodisani eslab, xotirada saqlab

qolishni osonlashtiradi, chunki idrokiy sathda retsiپیent aks ettirilayotgan yoki ifodalanayotgan tibbiy voqelikni to‘laqonli ravishda in’ikos etadi.

Eponimik atamalarning soha mutaxassislari orasida qo‘llanilishi ular tomonidan kasallikni zudlik bilan tushunib olishni, tegishli bilimlarni bir shaxsdan ikkinchisiga o‘tishini, soha fani rivojlanishining asosiy bosqichlarini, bir tibbiy hodisaga bo‘lgan fikr-mulohazalar va qarashlarning kurashini, shu yo‘sinda inson tibbiy dunyoqarashining shakllanishini aks ettiradi.

Eponimlar qo‘llanish uchun qulay va tushunarli vositalar bo‘lib, ularning o‘rniga tavsiflovchi atamalar qo‘llansa, u mutaxassislar ishini va faoliyatini murakkablashtiradi. Masalan, “Turetta sindromi” eponimik atamasi o‘rniga “ *kishi yuz qismining tez-tez tortishib turishi, bo‘yin va yelkaning qisilishi, til va lablarning majburiy qimirlashi va tez- tez yo‘talib, tupurishga moyil bo‘lishlik xastaligi*” kabi uzundan uzoq tavsiflovchi atama qo‘llansa, atamaning ifoda planida aniqlik va tushunarlilik darajasi anchagina pasayib ketadi, bu esa chindan ham mutaxassis yoki tarjimon, hattoki tinglovchi yoki o‘quvchining faoliyatini ham murakkablashtirib yuboradi. Lekin qanday bo‘lmasin, eponimik atamalar, shu jumladan KNIEKSFlar, tibbiyot meditsina atamaları orasida muhim o‘rin tutadi va qulay – universal tibbiy vosita sifatida qo‘llanishda va yangilanishda davom etaveradi.

Yuqoridagi tahlillarimizdan shu narsa ma’lum bo‘ladiki, tibbiy eponimik atamalar va birikmali atamalar, xususan KNIEKSFlarning tadqiqi jahon xalqlari nutqi madaniyati, xususan tibbiy nutq madaniyati, ularning to‘laqonli muloqot olib borish layoqati, shuningdek turfa nutq aktlarida til vositalaridan ehtiyojga ko‘ra ongli, mohirona va o‘rinli foydalana olishlik qobiliyatlari muloqotdoshlarning lingvopragmatik bilimlari darajasiga bevosita bog‘liq bo‘lib, bunday omillar KNIEKSFlarning ular tomonidan tanlab, nutq aktining verbalizatorlri bo‘lmish *lingvopragmemalar* maqomida keng qo‘llanilishlari imkonini beradi, bu ma’noda ularni *lingvomedpragmamalar* deb atashga asos bor.

Ikkinchi bob bo‘yicha xulosalar

Tadqiqotda ingliz va o‘zbek tillaridagi kasallik KNIEKSFlarning serqirra struktural-semantik jihatlari va tasnifi ularning atroflicha tizimli tahliliga moddiy asos – material bo‘lib xizmat qiladi.

Qiyoslanayotgan tillardagi KNIEKSFlar – *frazeeponimlar disease (kasallik, xastalik), syndrome (yoki sindrom, bolezni, kasallik), illness yoki sickness (kasallik, xastalik), virus (virus), fever (isitma), tumor (shish), worm (qurt)* kabi eponimik komponentlarning struktural-semantik belgilariga ko‘ra ilk bor 22 ta asosiy turga tasniflandi va tavsiflandi. Bu o‘rinda ularning birinchi eponimik qismi sof eponimik (anropoeponimik) va kvazieponimik (topoeponimik, zooeponimik, ornitoeponimik, insektoeponimik va plantoeponimik) substantiv komponentlar orqali ifodalanganliklari uchun ularni ikki KNIEKSF katta, asosiy turga ilk bor tasniflashtirdik: 1) KNIEKSFlarning *sof eponimik turi*; 2) KNIEKSFlarning *kvazieponimik (o‘xshash, yaqin) turi*. Ular orasida birinchi turga mansub KNIEKSFlar son va qo‘llanish jihatidan ustun bo‘lib, ikkinchi turdan tubdan farq qiladi.

KNIEKSFlarning birinchi turi “entropoeponimik substantiv (qaratqich markerli yoki usiz) + tibbiy substantiv komponent” qolipi asosida quriladi, ularning ikkinchi turi esa “kvazieponimik (topoeponimik, zooeponimik, ornitoeponimik, insektoeponimik va plantoeponimik substantiv (qaratqich markerli yoki usiz) + tibbiy substantiv komponent” qolipiga ko‘ra yasaladi, bunday holatlarda sanab o‘tilgan noantroponimik substantiv komponentlardan eponimizatsiya jarayoni natijasida yangi kasalliklar nomlari ifodalaydi, ya’ni ular eponimlashadi, ya’ni yangi tibbiy kvazieponimik nomlar yasaydi.

Har ikki turdagi KNIEKSFlar til egalari ijtimoiy, shuningdek tibbiy madaniyatini aks ettiruvchi turli tillarga xos *lingvomedpragmemalar* bo‘lib, ular bir vaqtning o‘zida ham denotativ (referensial), ham pragmatik semantikalarini o‘zlarida mujassamlantirgan holda tibbiy muloqotda keng qo‘llaniladilar. Jonli tibbiy muloqotda KNIEKSFlar muayyan qurshovda aynan shu qurshovda kasb etadigan semntikalarni ifodalab, turli tibbiy nutq aktlaridagi til egalari – adresantlar – o‘zlarining kommunikativ – pragmatik intensiyalarini, muddaolarini adresatlarga

to'laqonli yetkazish maqsadida ham qo'llaydilar va shu yo'sinda ushbu muloqotning muvaffaqiyatli kechishini ta'minlashga harakat qiladilar va unga erishadilar.

Muloqotdoshlarning ko'zlangan maqsadga erishishlarida ularning tibbiy, kommunikativ-pragmatik bilimlari, tibbiy muloqotga layoqatliligi va uni samarali qo'llay olish qobiliyati muhim omil vazifasini o'taydi, aks holda, muloqot istalgandek kechmasligi ham mumkin.

III BOB. KASALLIK KNIEKSFLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI VA TARJIMA MUAMMOLARI

3.1-§. Ingliz va o'zbek tillarida KNIEKSFlarning lingvokulturologik jihatlari va lingvomedkulturemalar

Ushbu bo'limda biz kasallik nomlarini ifodalovchi substantivemalarning, ya'ni eponimlarning kishilar va hayotida uchrab turadigan mavjud turli-tuman kasalliklar bilan bog'liq bo'lgan lingvokulturologik jihatlarga asosiy e'tiborni qaratamiz.

Tahlillarimiz shuni ko'rsatdiki, qiyoslanayotgan ingliz va o'zbek tillarida kasallik nomlarini ifodalovchi eponimlar, ya'ni frazemalar asosan ikki xil usulda (yoki shaklda) yasalar ekan, ya'ni: 1) *eponimik* (kishilar nomini o'z ichiga olgan frazemalar 2) *kazieponimik* (kishilar nomlarini o'z ichiga olmagan frazemalar).

Kvazieponimik frazemalar esa o'z navbatida quyidagi usullarda yasalishini aniqladik:

1) hayvonlar nomlarini o'z ichiga olgan KNIEKSFlar: (cho'chqa grippi, maymun chechagi, mushuk tirnashi isitmasi, Antelope Squirrel (antilop olmaxon), Elephant Shrew (fil shroti), qo'y, it, eshak, ot, xo'roz, tovuq, (shabko'rlik – куриная слепота) mushuk, tuyay, fil, baliq, ilon, baqa (ko'krak baqasi – грудная жаба) va b.;

2) qushlar nomini o'z ichiga olgan KNIEKSFlar (bird flu – parranda grippi, chickenpox – suvchechak); Rhinoceros Beetle (karkidon qo'ng'iz);

3) hashoratlar nomini o'z ichiga olgan KNIEKSFlar (Skunk Bear (Skunk ayig'i), Bee Hummingbird (kolibr asalari), Camel Spider (tuyay o'rgimchagi); Giraffe Weevil (jirafa qurti);

4) sudralib yuruvchi hayvonlar nomini o'z ichiga olgan KNIEKSFlar; Leopard Frog (leopard qurbaqa), Elephant Seal (tyulen fil),

5) inson tana a'zolari nomini o'z ichiga olgan KNIEKSFlar (yurak, buyrak, jigar, ko'z, oshqozon, taloq, teri, soch, burun, quloq, qo'l, oyoq, bel, tizza, tirnoq, yuz, kindik, o't va hokazo xastaliklar);

6) yer, osmon va suv bilan bog'liq jismlar nomini o'z ichiga **olgan** KNIEKSFlar (air sick, sea sick, home sick, mashinada bosh aylanishi, qusishini keltirib chiqaruvchi xastaliklar);

7) quruqlikdagi va suvdagi o'simliklar nomini o'z ichiga olgan KNIEKSFlar (chayon o't, saskapa kabi zaharli o'tlar yoki gullar bilan bog'liq xastaliklar);

8) kasallik topilgan joyning nomini o'z ichiga olgan KNIEKSFlar: (masalan, Bornholm kasalligi, Laym kasalligi, Ebola virusi kasalligi va h.k.)

9) rang bilan bog'liq so'zlarni o'z ichiga olgan frazemalar (sariq, oq yom, qora, qizil ko'ylak, qizilcha, suvchechak, ko'k, qorason) tananing u yoki bu qismidagi xastalik (masalan, chiqqan yaraning) nomini o'z ichiga olgan dizionimemalar va h.k.

Biz ushbu bo'limda kasalliklar nomlarini ifodalovchi eponimik va kvazieponimik (inson, hayvon, o'simlik, qushlar, hasharotlar va boshqa predmetlar nomi bilan bog'langan va ular orqali shakllangan) KNIEKSFlarning lingvokulturologik jihatlarini ochib berishga harakat qilamiz. Unda biz har bir KNIEKSFning o'ziga xos lingvokulturologik komponentini o'z ichiga olganligidan kelib chiqib, ularning lingvokulturemalar ekanligini e'tirof etamiz. Biz ularni to'g'rirog'i *lingvomedkulturemalar* deb atash maqsadga muvofiq bo'lardi deb hisoblaymiz, chunki ular boshqa lingvokulturemalardan o'zlarining tibbiy tabiati bilan tubdan farqlanadilar.

Bu o'rinda zamonaviy tilshunoslikning istiqbolli yo'nalishlardan biri bo'lgan kognitiv yo'nalishning tobora ravnaq topib borayotgani bois kasalliklar nomlarini ifodalovchi frazemalarning eponimik va kvazieponimik turlariga asosiy e'tiborni qaratishimiz maqsadga muvofiq, chunki bu soha atamaları kun sayin rivojlanib bormoqda, shu yo'sinda tibbiyot fanining taraqqiyotidagi yangiliklar, jumladan kasalliklar va ularning substantiv atamalar orqali tillarda ifodalanishi borasidagi bugungi kun yangiliklari o'z ifodasini topmoqda.

Bugungi kunda tibbiyotning qaysi sohasini olmaylik, unda so'zsiz o'ziga xos va mos eponimik yoki kvazieponimik atamalarning keng qo'llanilayotganning guvohi bo'lamiz.

Tibbiyot atamolari bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotgan emas, lekin bu borada eponimik atamalar va birikmali atamalarni kamroq qo‘llash yoki umuman qo‘llamaslikni yoqlab chiqqan tibbiyot va atamashunos olimlar ham bo‘lgan va bunday olimlar hanuzgacha ham bor. Shunga qaramay, ushbu yo‘nalishda u yoki bu kasallikni aniqlagan, topgan va uni davolagan, kasallikning yangi qirralarini ochgan mutaxassis olimlar nomlarini o‘z ichiga olgan eponimik atamalar to‘xtovsiz paydo bo‘layotgani, bir tomondan, tibbiy atamashunoslikning tobora ravnaq topib borayotganining isboti desak, ikkinchi tomondan hanuzgacha ayrim mutaxassislar tomonidan eponimik atamalarning kasalliklar tabiatining ayrim jihatlarini o‘zida aks ettira olmayotganligida ayblashlar davom etayotganligining guvohi bo‘lamiz.

Bizning bu borada o‘z fikr va mulohazalarmiz shundan iboratki, tibbiy eponimik atamalarning sohadagi tutgan o‘rni va ahamiyati juda katta ekanligini, eponimik atamalarning tarkibi ancha katta bo‘lishiga qaramay, kasalliklar tabiatini aniq va ravshan ifodalay olish imkoniyatlariga ega ekanligini ta’kidlashni maqsadga muvofiq deb bilamiz, chunki har qanday atamada unda ifodalanayotgan real yoki noreal voqelik hech qachon to‘liq aks ettirila olmaydi, vaholanki eponimik frazemalardan emas (ularning xoh qo‘shma, xoh aralash turi bo‘lsin), hatto tibbiy sentencema (gap)lardan ham mantiqiy tugallikni talab qilishga asos yo‘q.

Tibbiy eponimik atamalar va birikmali atamalar esa o‘ziga xos bir qadar qoliplashgan (stereotiplashgan) tushunchalar va voqeliklarni eks ettira olish imkoniyatlariga ega. Masalan, “Parkinson kasali – Parkinson’s disease” atamasi qo‘llanilganda soha mutaxassislari uchun aniq va ravshan bo‘lgan mazkur kasallik va uni davolash haqidagi barcha kerakli ma’lumotlar tushuniladi, soha mutaxassisi bo‘lmagan kishi uchun ham u bir qadar ma’lumotlarni beradi, vaholanki bu atamaning juda ixcham, tushunish va qo‘llanish uchun qulayligini hamma, hatto nomutaxassis kishi ham tan oladi desak, mubolag‘a bo‘lmaydi.

Demak, biz eponimik atamalar, shu jumladan eponimik leksemalar va birikmali atamalar tarafdorimiz, vaholanki bunday atamalar bir eshitishda yoki ko‘rishdayoq, kishiga nafaqat shu kasalni ochgan va davolagan mutaxassis olim (yoki kasalga birinchi bor chalingan bemor va va boshqa omillar) haqida

ma'lumotlar beradi, balki shu kasallik va uni davolash yo'llariga tegishli tasavvur, tushunchalar va hatto muolajalarni ham ko'z oldiga keltirish vositasi bo'lib xizmat qilishiga shubha bo'lmasa kerak.

Shunday qilib, tibbiyotda nazariy va amaliy izlanishlarda eponimik atamalarga qaratilayotgan doimiy e'tibor, qaysi tomondan (xoh salbiy, xoh ijobiy tomondan) bo'lmasin, u hanuzgacha davom etayotgan ekan, bunday holat mazkur masalaning o'rganilishi tilshunoslikning dolzarb masalalardan biri ekanligidan dalolat beradi. Shunday qilib, mazkur bo'limda zamonaviy tibbiyotda katta muvaffaqiyat bilan qo'llanilib kelayotgan an'anaviy va noan'anaviy eponimik hamda noeponimik leksemalar va birikmali atamalar orqali ifodalangan turlarining struktural-semantik jihatlar bilan chambarchas bog'liq bo'lgan xilma-xil lingvokulturologik jihatlariga asosiy e'tiborni qaratamiz.

Ushbu bo'limda biz ingliz va o'zbek tillarida zamonaviy tibbiyot sohasida qo'llanilib kelayotgan (3000 dan ortiq) eponimik va noeponimik atamalar va birikmali atamalarning lingvokulturologik jihatlarini tadqiq qilishga, shu yo'sinda ularning lingvokulturemalar sifatini ochib berishga harakat qilamiz.

Qiyoslanayotgan ingliz va o'zbek tillarida eponimik tarkibga ega bo'lgan frazemalar, xususan KNIEKSFlarga quyidagilar misol bo'la oladi:

- 1) Stevens-Johnson syndrome – Stiven-Jonson sindromi;
- 2) Aspergers Syndrome – Aspergers sindromi;
- 3) Carpal Tunnel Syndrome – Karpal Tonnel sindromi;
- 4) Down Syndrome – Daun sindromi;
- 5) Williams Syndrome – Uilyams sindromi;
- 6) Gardener Syndrome – Gardner sindpromi;
- 7) Kallman Syndrome – Kalman sindromi;
- 8) Kelley-Seegmiller Syndrome – Kelli-Sigmiller sindromi;
- 9) Lesch-Nyhan Syndrome – Lesh-Nixan sindromi;
- 10) Fitz-Hugh-Curtis syndrome – Fits-Xyu-Kurtis sindromi;
- 11) Chicago disease – Chikago kasalligi;
- 12) Creutzfeldt-Jakob disease – Kreutsfeld-Yakob-kasalligi;

- 13) Kyasanur forest disease – Kiyasanur o'rmoni kasalligi;
- 14) Huntington's Disease – Xantington kasalligi;
- 15) Kennedy Disease – Kennedi kasalligi;
- 16) Duke's disease – Gersog kasalligi va h.k.

Ma'lumki, tibbiyot atamallari ilmiy-nazariy va amaliy xulosalar natijasi bo'lib, ular ifodalanayotgan yoki nomlanayotgan tibbiy hodisalarning mohiyatini imkoniyat darajasida aniq aks ettirib berishi kerak. Shu nuqtayi nazardan olganda ba'zi frazeeponimlarga, shu jumladan KNIEKSFlarga qisman bo'lgan e'tirozlar (ya'ni ularning hajmi kattaligi, kam ma'lumotlar berishi, tillarda qo'shimcha sinonimik qatorlar tashkil qilishlari, bir tildan ikkinchi tilga transliteratsiya va transkripsiya qilinishi qiyinligi, shuningdek ular nomlanayotgan tibbiy hodisani yuzaki ifodalashlarining (vaholanki ularning xarakterli jihatlarini gohida o'zlarida aks ettirmasliklari) guvohi bo'lamiz. Lekin qanday bo'lmasin, eponimik tibbiyot atamallari, shu jumladan, eponimik frazemalar bugungi kunda tibbiy atamallarning aksariyat qismini tashkil etadi.

Tibbiyot atamallarini tahlil qilar ekanmiz, shunday xulosaga keldikki, hozirgi paytda eponimik atamallarning bir necha turlari mavjud. Jumladan, turli miflardan kirib kelgan nomlar bilan bog'liq eponimik atamalar (mifologizmlar), injildan kirib kelgan eponimik atamalar (bibleizmlar), adabiy personajlarning nomlari, turli kasalliklarni ochgan mutaxassis olimlar, hakimlar, kasallikka birinchi chalingan (va davolangan yoki davolana olmagan) bemorlar nomlari bilan bog'liq eponimik frazemalar borligini aniqladik.

Eponimik frazemalar bo'yicha tahlillarimiz shuni ko'rsatdiki, ingliz tilidagi mifologik etimologiyaga ega bo'lgan eponimik frazemalar aksariyati tibbiyot atamashunosligiga Uyg'onish davridan boshlab kirib kelgan.

Tibbiyot atamalarida, shu jumladan KNIEKSFlarda, ya'ni frazemalarda mifologik asosga ega bo'lgan eponimlar ham tez-tez uchrab turadi (masalan, Iova sindromi – xronik taxikineziyaning bir turi bo'lib, u yuqori harakatlanish faolligi holatini bildiradi (rus tilida: состояние повышенной двигательной активности, наследственное заболевание с дефектом гуморального иммунитета и др.)

Injildagi avliyolar nomlari va boshqa iloxiy nomlar bilan bogʻliq eponimik frazemalar ham tibbiyot atamalarining anchagina qismini tashkil qiladi. Ularda maʼlum kasalliklar nomlari avliyolar nomlari bilan bevosita bogʻliq boʻlib, bunday eponimik atamalarning aksariyati Oʻrta asrlarda paydo boʻlgan (masalan, Anton olovi (oʻti) – qorasonga oʻxshash xastalik boʻlib, uning nomi III–IV asrlarda yashagan buyuk avliyo Anton bilan bogʻliqdir. Tarixiy manbalarga koʻra, oʻrta asrlarda bir qator ogʻir xastaliklarning nomlanishi bevosita muqaddas zotlar va avliyolarning karomatiga boʻlgan ishonch bilan bogʻliq boʻlgan. Xususan, xalq orasida “avliyo Anton olovi” (rus tilida: *Антонов озонь*) nomi bilan mashhur boʻlgan gangrenoz kasalligi III – IV asrlarda Misrda yashagan rohib avliyo Anton sharafiga shunday atalgan boʻlib, oʻsha davr bemorlari shifo tilab uning qadamjolariga sigʻinishgan. Xuddi shuningdek, boʻgʻim xastaligi hisoblangan podagra “avliyo Mavr kasali” (*хворь святого Мавра*) deb yuritilgan boʻlsa, tibbiyotda tartibsiz va ixtiyorsiz harakatlar bilan xarakterlanadigan xoreya sindromi “avliyo Vita raqsi” (*пляска святого Вита*) nomi bilan atalgan. Ushbu atamaning kelib chiqishiga XIV asrda Germaniyada keng tarqalgan diniy qarashlar sabab boʻlgan; unga koʻra, talvasaga tushgan bemorlar avliyo Vita va Avliyo Varvaraga bagʻishlab qurilgan cherkov hamda qoʻngʻiroqxonalarni ziyorat qilish orqali ushbu darddan xalos boʻlish mumkinligiga qattiq ishonishgan. Bunday eponimlarning shakllanishi oʻsha davr jamiyatida tibbiy bilimlarning diniy tasavvurlar bilan uygʻunlashganidan dalolat beradi. (Izvekova, Grihyenko, Purtov 2014, 76).

Yuqoridagi misollardan koʻrinib turibdiki, eponimik frazemalarning aksariyati tilda metaforizatsiya (*istioralashtirish*) jarayonining bevosita oqibat-natijasi ekanligining guvohi boʻlamiz. Bunday holatlarda hatto tabu – evfemizmlar ham qoʻllanganligini eʼtirof etish joiz, chunki “avliyo Anton olovi” soʻz birikmasida “olov” “*qorason kasali*” oʻrnida ishlatilgani fikrimizning dalilidir. “Avliyo Vita raqsi” ham xuddi shu yoʻsinda qoʻllanilgan boʻlib, unda raqs “*talvasa*” oʻrnida ishlatilganligini koʻramiz. Bunday misollarni oʻzbek tilida ham uchratishimiz mumkin, masalan, oʻsha mudhish, bedavo “saron yoki qorason” kasalligi oʻrniga xalq orasida “yomon kasal” degan iboraning yuritilishi ham bejiz emas, chunki aniq

kasalni nomlash, aytish bilan odamlarni o'ta qo'rqitib yubormaslik, iztirobga solmaslik maqsadida xalqimiz tomonidan tabu va evfemizmlar tilimizda azaldan o'rinli qo'llanib kelinmoqda.

Klinik terminologiya tizimida mifologik manbalar hamda diniy manzumalardan olingan eponimik frazemalar alohida o'rin tutadi. Xususan, Injil syujetlariga asoslangan "Iova sindromi" shunday birliklardan biri bo'lib, u tibbiyotda gumoral immunitetning irsiy nuqsoni (nasl suruvchi immunodefitsit) sifatida tavsiflanadi. Shuningdek, anatomik va klinik atamalar tarkibida insonning turli a'zolari, jumladan, tomoq, og'iz, ko'z tuzilmalari bilan bog'liq eponimlarni ham ko'plab uchratish mumkin. Buning yaqqol misoli sifatida xalq tilida "Odam olmasi" (rus tilida: Адамово яблоко yoki кадык) deb yuritiladigan, tibbiy lotin tilida esa Pomum Adami (prominentia laruncea) deb ataluvchi hiqildoq do'mboqchasini keltirish mumkin. Bunday atamalarning qo'llanishi tibbiy tushunchalarning tarixiy-madaniy qatlamlar bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi.

Ayrim tibbiy atamalarning shakllanishi badiiy adabiyotdagi mashhur obrazlar va mualliflar tomonidan yaratilgan personajlar bilan ham uzviy bog'liqdir. Masalan, surunkali yuqumli xastalik hisoblangan "sifilis" termini italyan olimi va shoiri Jirolamo Frakastroning "Sifilis yoki gall kasalligi haqida" (1530-yil) nomli dostoni qahramoni – Sifilius ismli cho'pon nomidan olingan. Shuningdek, I.V.Gyotening "Yosh Verterning iztiroblari" romani ta'sirida yuzaga kelgan "Verter sindromi" insonning o'z joniga qasd qilish darajasidagi og'ir ruhiy iztirob va tushkunlik holatini ifodalaydi. Shunga o'xshash mazmundagi "Myunxauzen sindromi" (tibbiyotda laparotomofiliya sifatida ham ma'lum) esa shaxsning ruhiy ezilishi natijasida o'zida mavjud bo'lmagan kasallik belgilarini o'ylab topishi yoki ataylab jarohat yetkazish orqali tibbiy yordamga intilishini anglatadi. Bunday eponimlar tibbiyot fanining nafaqat biologik, balki chuqur madaniy va psixologik asoslarga ham ega ekanligidan dalolat beradi.

Tibbiyot atamalari orasida u yoki bu kasallikni ochgan yoki davolagan mutaxassis olim, hakimlarning nomlari bilan bog'liq eponimik frazemalar katta guruhni tashkil etadi.

D.S.Lotting eponimik atamalar qo'llashni cheklash haqidagi taklifiga qaramasdan⁵² insoniyat sog'ligini saqlashda katta, mislsiz xizmat ko'rsatgan olimlarning nomlarini eponimik atamalar orqali yosh avlodga muhrlab berish, ularning shaxsiyatini ulug'lash ishtiyoqi fanda asosli ravishda negadir sira ham to'xtamayapti. Aftidan buning sababi bizningcha shuki, eponimik atama yoki birikmali atamalar, xususan KNIEKSFlar lo'nda, mazmundor, tushunarli va ta'sirchan bo'lib, kishilar, ayniqsa soha mutaxassisleri tomonidan xastalik bilan bog'liq tibbiy voqelikning in'ikos qilinishi, shuningdek sog'lom tibbiy madaniyatning shakllanishi, uning yaxlit ravishda aniq va ravshan tasavvur qilinishi uchun qulay imkoniyatlar yarata oladi.

Shuni ta'kidlash lozimki, eponimik frazemalar ba'zan murakkab struktura – tarkibga ega bo'ladilar, sababi ularda birdan ortiq, ba'zida ikki va undan ortiq olimlar bir vaqtning o'zida, bir-birlaridan bexabar, u yoki bu kasallikni ochgan va davolaganlar, shu bois ularni bir atamada teng ravishda aks ettirish zarurati tug'ilganligidandir. Masalan, Itsenko-Kushing kasalligi⁵³ bunga yorqin misol bo'la oladi. Yoki boshqa bir xastalikni olsak, aytaylik, Abt-Letterer-Sive kasalligini (haqiqiy retikulogistiotisitoz (rus tilida: *истинный ретикулогистиоцитоз* deb yuritiladi). Bu kasallikni ilk bor Letterer ta'riflab yoritib bergan, Sive esa uning batafsil klinik tavsifini bergan, Abt esa ularning barcha klinik tavsifini umumlashtirgan. Yana boshqa misol olaylik, Xuluchi Bexchet degan olim 1937-yilda bir kasallikni ochgan, lekin undan oldinroq 1930-yilda o'sha kasallikni Benediktos Adamantiades ilmiy yoritib, uni asoslab bergan edi⁵⁴. Shunga o'xshagan

⁵² Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. (илмий-техник терминологияни яратиш асослари) – М.: Изд-во Академии наук СССР, 1941. – 112 с.

⁵³ Itsenko-Kushing sindromi – neyroendokrin kasallik bo'lib, birinchi marta 1926 yilda sovet nevropatologi N.M. Itsenko tomonidan to'liq tavsiflangan. 1912-yilda amerikalik neyroxirurg Xarvi Kushing gipofiz shishalari bilan bog'liq holatlarni o'rgangan. Shu sababli bu kasallik ikki olim nomiga bag'ishlab "Itsenko-Kushing sindromi" deb ataladi // Meditsina ensiklopediyasi / Тахр. В.И.Покровский. – М.: Советская энциклопедия, 2001. – Т. 2. – Б. 284.

⁵⁴ Adamantiades Benediktos (1875–1962) – yunon oftalmologi bo'lib, 1930-yilda Afina tibbiy jamiyati yig'inida qaytalanuvchan irit (hypopyon) bilan bog'liq vizual simptomlar, lokalizlangan tromboflebit, genital va og'iz atrofida yaratilgan ulug'alarni bir xil ilmiy kasallik sifatida birinchi bor yoritgan. Adamantiades-Bexchet kasalligi (Adamantiades Behçet's disease) – ko'p tizimli, qaytalanuvchan vaskulit kasalligi bo'lib, uning nomiga Adamantiades va Behçet olimlarining hissasini bildiruvchi shartnoma berilgan.

holda Xayns Klinger Vegeneragacha hozirda “granulematoz” deb yuritiladigan kasallikni ochib, uni atroflicha yoritib bergan edi⁵⁵.

Makito Takayasa hozirgi kunda uning nomi bilan yuritiladigan “vaskulit” kasalligining turli-tuman vaskulyar o‘zgarishlarini ochib, ilmiy yoritib berolmadi, lekin baribir mazkur kasallik uning nomi bilan atalganicha qolib kelmoqda.

Tibbiyot olamida ba’zan turli mamlakatlarda ayrim kasalliklarning o‘ziga xos eponimik (shaxs ismi bilan bog‘liq) nomlanish xususiyatlari mavjudligi e’tiborga molikdir. Masalan, tibbiyotda katta hujayrali (gigant hujayrali) arterit deb yuritiladigan xastalik Germaniyada “Xorton kasalligi” (nemischa: *Morbus Horton*; rus tilida: *болезнь Хортонна*; fransuzcha: “*maladie de Horton*”) nomi bilan keng tanilgan. Qiziqarli jihati shundaki, ushbu kasallikni tavsiflagan olim Bayard Teylor Xorton amerikalik bo‘lsa-da, AQSh tibbiyot adabiyotlarida “Xorto kasalligi” eponimi deyarli uchramaydi.

Buning ustiga Amerika va xalqaro ingliz tilidagi manbalarda kasallikning gizztologik tabiatini aniq ifodalovchi “Giant Cell Arteritis (GCA) yoki anatomik joylashuviga ko‘ra “Temporal Arteritis” terminlaridan foydalaniladi. Amerika va xalqaro ingliz tilidagi manbalarda kasallikning gizztologik tabiatini aniq ifodalovchi “anklozir spondiloartrit” eponimik atamasi Germaniyada “Bexterev kasalligi” (ingliz tilida: “Bechterew’s disease”, rus tilida: “*болезнь Бехтерева*”) deb nomlansa, boshqa mamlakatlarda uni “Mari-Shtryumpell kasalligi” (nemis tilida “Marie-Strümpell disease”) deb yuritiladi. Shunday qilib, bir kasallikning bir tilda birdan ortiq (vaholanki bir kasallikning o‘nga yaqin nomi bo‘lishi ham mumkin, buning ustiga ularning qisqartmalari va xalq orasida o‘ziga xos istioralashgan (metaforizatsiya) yoki metonimiyalashgan (metonimizatsiya) nomlari ham mavjud bo‘lib, ular birgalikda ma’lum sinonimik qatorlarni tashkil etadilar, ya’ni, bir nechta eponimlar bitta kasallikni anglatishi mumkin (masalan, amiloid degeneratsiyasi Aberkrombi kasalligi, Aberkrombi sindromi va Virxov sindromi deb ataladi).

Xususan, sinonimik qator qanchalik keng bo‘lsa, uning a’zolari soni ham shunchalik ko‘p bo‘ladi. Bunday holat mazkur eponimik frazemalarning bir tildan

⁵⁵ Вегенер Ф. Клиническое и патоморфологическое описание гранулематозного васкулита / Friedrich Wegener // *Who Named It?* – Ruxsat tartibi: <http://www.whonamedit.com/synd.cfm/1234>.

ikkinchi tilga transliteratsiya va transkripsiya orqali o'g'irilishida bir qancha noqulayliklar va qiyinchiliklarni ham keltirib chiqarishi tabiiydir. Bunga misol tariqasida quyidagilarni keltirish mumkin Banti sindromi – syndromum Banti (lotin) Adams-Stokes-Morgagni – lotincha *syndromum Banti* Adams-Stokes-Morgagni (lat.). “Fitz-Hugh-Curtis sindromi” doktor Uilyam Tompson Fitz (1812–1896) va uning hamkasbi doktor Samuyel Aleksandr Kertis (1813–1873) sharafiga nomlangan. 1843-yilda ular tomonidan tasvirlangan sindrom tuberkulyozdan kelib chiqqan qorin bo'shlig'i massasi edi.

Bundan tashqari, biz bir eponim orqali ikki xil-mutlaqo bir-biriga aloqasi bo'lmagan kasallikning ifodalanishi mumkinligini aniqladik. Masalan, de “Kerven kasalligi” deganda tibbiyotda meditsinada bir tomondan “tendovaginit” kasalligi tushunilsa, ikkinchi tomondan “qalqonsimon bezi vazifasining buzilishi kasalligi” ham tushuniladi. Bunday holat tibbiy atamalar tizimida omonimlar ham mavjudligidan dalolat beradi.

Ayrim eponimik atamalarda muayyan kasallikka chalingan bemorlarning ism-familiyalari ham ishlatiladi. Masalan, “XeLa hujayralari kulturasini” tushunchasi saraton hujayralarining laboratoriya sharoitidagi ilk “o'lmas” (immortal) turkumini anglatadi. Ushbu termin bemor Henrietta Lacks (Genriyetta Laks) ism-familiyasining bosh harflaridan olingan. Shuningdek, “Diogen sindromi” tushunchasi ostida mutaxassislar asosan keksa yoshidagi kishilarda kuzatiladigan, ijtimoiy yakkalanish, o'z-o'ziga e'tiborsizlik va gigiyena qoidalariga rioya qilmaslik bilan xarakterlanadigan xulq-atvor buzilishini tushuniladi.

Shuningdek, tibbiyotda avtoeponimik atamalarni ham kuzatishimiz mumkin. Xususan, “avtoeponim” quyidagilar sharafiga atalgan tibbiy holatdir:

1) o'zi tavsiflagan yoki aniqlagan kasallik natijasida zarar ko'rgan yoki vafot etgan shifokor yoki boshqa sog'liqni saqlash xodimi;

2) sog'liqni saqlash mutaxassisi bo'lmagan bemor, ammo kasallikdan aziyat chekkan yoki vafot etgan shaxs;

3) rikketsioz: 1906-yilda Xovard Teylor Rikets Rokki Qoyali tog'dagi bezgak qo'zg'atuvchi bakteriyalarni aniqladi. U 1909-yilda o'ziga patogen ukol qildi va izlanish davomida Mexikoda vafot etdi;

4) Karrion kasalligi (Padalskaya bolezni): Perulik tibbiyot talabasi Daniyel Alcides Karrión 1885-yilda "Oroya isitmasi"ni isbotlash uchun o'zini *Bartonella bacilliformis* bilan emladi. U davlatning milliy qahramoniga aylandi (o'lmay qoldi);

5) "Provazek" mikroorganizmi 1915-yilda tifdan vafot etgan Stanislav Provazek sharafiga nomlangan.

Bundan tashqari, bemorlar nomi bilan atalgan ALS (amiotrofik lateral skleroz) bo'lgan Lou Gehrig kasalligi⁵⁶ ko'pchilikka ma'lum. Bu rojdestvo kasalligi yoki gemofiliya B bemor nomi bilan atalgan kasallikka misol bo'la oladi.

Tarkibiga ko'ra, eponimik frazemalar kamida ikki komponentli til birikmalari bo'lib, ularning tarkibiga atoqli otlar bilan birga umumiy ma'noga ega bo'lgan mavzuiy va tarkibiy yadro (o'zak so'z) ham kiradi, bunday so'zlarni odatda klinik atamalar bilan kasallik, simptom, sindrom, sinish, chiqish, operatsiya, metod, usul, dog', refleks va boshqalar deb yuritiladi, lekin anatomik atamalar bilan aytganda esa kanal, (tar)nov, yo'l, bo'shliq va boshqalar qo'llaniladi. Masalan, Romodanov suyagiga ishlov berish usuli, Bek operatsiyasi, Bekker kasalligi, Romodanov metodi, Lassar pastasi, Kalo uchburchagi, Zdrenko qo'shilmasi(yig'ilmasi) va boshqalarni misol keltirish mumkin.

Tahlillarimiz shuni ko'rsatdiki, tibbiyot atamalari tizimida ko'rsatilgan eponimik atamalar guruhidan tavsiflab beruvchi atamalar guruhining afzal ko'rilishiga qaramay, tibbiyot meditsina atamalarining turli subsistema (kichik tizim)larida qo'llaniladilar, qanday bo'lmasin, eponimik atamalar tibbiyot meditsina atamalari tizimida dunyoning antropotsentrik tibbiy manzarasini aks ettiruvchi, ifodalovchi betakror vositalar sifatida o'z tarkiblariga ilm-faniga fidoyi kishilar, olimlar, bemorlar nomlarini olgan bo'lib, soha bo'yicha insoniyat uchun sezilarli iz

⁵⁶ L. Haynts Karl Ernst Klinger 1931-yilda nashr etilgan "Grenzformen der Periarthritis nodosa" nomli ilmiy maqolasida ushbu kasallaikning o'ziga xos chegaraviy shakllari va klinik belgilarini atroflicha tasvirlab bergan. Klinger tomonidan ilgari surilgan ushbu ilmiy tahlillar va ma'lumotlar keyinchalik Fridrix Vegener (Friedrix Wegener) tomonidan ham klinik kechishi, ham patologik anatomiyasi jihatidan to'liq o'rganilib, o'z tasdig'ini topgan.

qoldira olgan mutaxassis olim va hakamlar va bemorlarning nomlarini o'sib kelayotgan yosh avlodlarga o'rnak bo'lishi uchun abadiylashtirishning birdan bir vositasi bo'lib xizmat qiladilar.

Shunisi e'tiborga molikki, tibbiyot meditsina atamaları tizimida asosan ikki komponentli eponimik dizionimemalar ko'pchilikni tashkil qiladi, lekin ko'pkomponentli eponimik atamalar ham anchagina.

Bunday eponimik vositalar ma'lum kasalliklar ustida ko'pchilik olimlar ish olib borganidan dalolat beradi. Eponimlar tegishli hodisani eslab, xotirada saqlab qolishni osonlashtiradi, chunki idrokiy sathda retsiپیent aks ettirilayotgan yoki ifodalanayotgan tibbiy voqelikni to'liq ravishda in'ikos etadi.

Eponimik atamalarning soha mutaxassislari orasida qo'llanilishi ular tomonidan kasallikni zudlik bilan tushunib yetishni, tegishli bilimlarni bir shaxsdan ikkinchisiga o'tishini, soha fani rivojlanishining asosiy bosqichlarini, bir tibbiy hodisaga bo'lgan fikr-mulohazalar va qarashlarning kurashini, shuningdek inson dunyoqarashining shakllanishini aks ettiradi.

Eponimlar qo'llanish uchun qulay va tushunarli vositalar bo'lib, ularning o'rniga tavsiflovchi atamalar qo'llansa, u mutaxassislar ishini va faoliyatini murakkablashtiradi. Masalan, "sindrom Turetta" eponimik atamasi o'rniga *"kishi yuz qismining tez-tez tortishib turishi, bo'yin va yelkaning qisilishi, til va lablarning majburiy qimirlashi va tez-tez yo'talib, tupurishga moyil bo'lishlik xastaligi"* kabi uzundan uzoq tavsiflovchi atama qo'llansa, atamaning ifoda planida aniqlik va tushunarlilik darajasi anchagina pasayib ketadi, bu esa chindan ham mutaxassis yoki tarjimon, hattoki tinglovchi yoki o'quvchining faoliyatini ham murakkablashtirib yuboradi. Lekin qanday bo'lmasin, eponimik atamalar, shu jumladan eponimik birikmali tibbiy atamaları orasida muhim o'rin tutadi va qulay vosita sifatida qo'llanishda davom etaveradi.

Yuqoridagi tahlillarimizdan shu narsa ma'lum bo'ladiki, tibbiy eponimik atamalar va birikmali atamalar, xususan KNIEKSFlarning tadqiqi jahon xalqlari madaniyati, shu jumladan ularning tibbiy madaniyati shakllanishi va bugungi maqomi bilan uzviy bog'liq bo'lib, insoniyatni sog'lomlashtirishda ishonchli ilmiy

omil bo‘lib xizmat qilib kelmoqda. Shu ma’noda ularni kasalliklar tarixi va ularning tadqiqi bilan bog‘liq inson - insoniyat madniyatini, xususan uning tibbiy madaniyatini uzida aks ettiruvchi *lingmedvokulturemalar* deb atashga to‘liq asos bor, chunki ulardagi eponimik komponent turli xalqlar tibbiy madaniyati taniqli vakillarining turli xil tillar(ingliz, rus, o‘zbek, nemis,yapon,fransuz va h.k.)dagi eponimik usulda voqelintirilishining natijasidir.

3.2-§. Ingliz va o‘zbek tillarida KNIEKSFlarning izomorfik va allomorfik jihatlari va translatologik aspekti

Ma’lumki, qiyoslanayotgan ingliz va o‘zbek tillaridagi tipologik jihatdan o‘xshash bo‘lmagan tillar hisoblanadilar, chunki ingliz tili katta hind-yevropa tillar oilasiga mansub bo‘lib, analitik til turiga kiradi. Bunday tillarda so‘z deyarli o‘zgarmaydi, gap a’zolari o‘rtasidagi sintaktik munosabatlar analitik vositalar (predloglar, so‘z tartibi) orqali ifodalanadi. Morfologik jihatdan olganda bunday tillarda so‘z uch yo‘nalishda “o‘sishi” mumkin: 1) oldidan o‘sish, 2) o‘rtadan o‘sish va ortidan o‘sish. Bunday holat ingliz tilidagi KNIEKSFlarning yasama va qo‘shma turlarida prefiks (old qo‘shimcha), infiks (ich(ki) qo‘shimcha) va postfikslarning keng qo‘llanilishidan dalolat beradi. Hattoki prefiks, infiks va postfikslarning bir so‘zda baravar qo‘llanilishi ham kuzatilishi mumkin.

O‘zbek tili oltoy tillar guruhining turkiy tillar oilasiga daxldor bo‘lib, agglyutinatativ tillar turiga mansubdir. Bunday tillarda so‘z o‘zgaruvchan bo‘ladi, gap bo‘laklari yoki komponentlari o‘rtasidagi sintaktik munosabatlar “-ki, -kim, -sa” kabi sintetik va qisman analitik vositalar (ko‘makchilar G‘poslleloglarG‘, ravishdoshlar” deb, deya” va eron-fors tillaridan kirib kelgan “*gar, agar, chunki, garchi, toki, zo‘ra(ki), shoyad(ki)* kabi bog‘lovchilar” (conjunctions) va bir qator bog‘lovchi vositalar (connectives) va so‘z tartibi orqali ifodalanadi.

Morfologik jihatdan olganda bunday tillarda, ingliz tilidan farqli o‘laroq, so‘z faqat bir yo‘nalishda “o‘sishi” mumkin, u ham bo‘lsa so‘zning orqasidan(ortidan) o‘sish. Bunday holat o‘zbek tilidagi KNIEKSFlarning yasama va qo‘shma turlarida faqat postfiks (ort qo‘shimcha) larning keng qo‘llanilishidan dalolat beradi.

Demak, o‘zbek tilida qo‘llanilayotgan prefiksli (betob, betoblik, bemor, bemorlik, bemorlik kasbi, bemorlik faoliyati, noo‘rin tashxis, bedavo, bedavo kasallik kabi tibbiy birliklardagi “*be-*, *no-*” kabi prefiksli so‘zlar fors-tojik tillaridan kirib kelgan *o‘zlashtirma affiks turlari* bo‘lib, o‘zbek tilida hanuzgacha qo‘llanib kelmoqda. Bunday holat tarixan bir-biriga yaqin bo‘lgan, lekin madaniyatlari farqlanadigan xalqlarning o‘zaro tarixiy madaniy munosabatlarining ma’lum darajada qorishib ketganligining oqibat natijasidir.

KNIEKSFlarning yuqoridagi tavsiflaridan kelib chiqib, shu narsa aniqlandiki har ikkala qiyoslanayotgan tillarda, vaholanki barcha tillarda mazkur frazemalarning struktural va semantik hamda kommunikativ-pragmatik va lingvokulturologik turlari mavjud bo‘lib, ular bir qator izomorfik va allomorfik jihatlarga ega.

Tadqiqotda amalga oshirilgan qiyosiy-tipologik tahlillarimiz asosida ingliz va o‘zbek tillarida ularning quyidagi izomorfik jihatlari ilk bor aniqlandi:

1) har ikkala tilning sintaktik sathida KNIEKSFlar mavjud bo‘lib, ular maxsus tibbiy eponimik tizimni tashkil etadilar;

2) qiyoslanayotgan har ikki tilda KNIEKSFlarning mavjud ekanligi va o‘ziga xos tegishli, muhim kommunikativ-pragmatik vazifani bajarishligi ularning muloqot nuqtayi nazaridan olganda kerakli tibbiy voqeliklar verbalizatorlari ekanligining isbotidir;

3. tilda gapiruvchilar ongida, tafakkurida mavjud bo‘lgan “kasallik” kognitiv-konseptual semantikasi universal hodisa sifatida mazkur tillarda bevosita KNIEKSFlar orqali ham ifodalanishini taqozo etadi;

4. har ikki tilda aksariyat hollarda lotin-yunon, qisman ingliz, rus va nemis asoslariga ega bo‘lgan, KNIEKSFlarning yuzaki strukturasi (surface structure)ga ko‘ra sodda, yasama, qo‘shma, murakkab va aralash struktural turlarining mavjudligi va ularning keng qo‘llanilishi tillarda umumlisoniy rivojlanish qonuniyatlariga amal qilinishining isbotidir;

5. har ikkala tilda KNIEKSFlar tarkibiy qurilishida umumiy morfologik-sintaktik jarayonlar, jumladan affiksatsiya, (prefiksatsiya, infiksatsiya (ingliz tiliga

xos) va postfiksatsiya (har ikkala tilga xos) jarayonlari, shuningdek kollokatsiya (yonma-yon qo'yish) koordinatsiya, subordinatsiya kabi jarayonlar ham kuzatiladi.

6. qiyoslanayotgan tillarda KNIEKSFlar o'zlariga xos lingvokulturologik tavsifga ega bo'lib, o'zlarida til egalari bo'lmish kishilarning hayot faoliyati, hayot tarzi bilan bog'liq ma'lum madaniyat komponent(lar)ini o'z ichiga olishlari ham mumkin, shu bois ularni **lingvomedikokulturemalar** deb atash maqsadga muvofiqdir;

7. har ikki tilda lingvopragmatik jihatdan olinganda KNIEKSFlarning til egalarining nutq aktlarida lingvopragmamalar, ya'ni nutq akti ishtirokchilari bo'lgan adresantning kommunikativ intensiyasi, ya'ni muddaosini adresatga yetkazishda va unga adresatning unga bo'lgan reaksiyasi munosabatida muhim verbal vositalar sifatida xizmat qiladi.

1. Tarkibiga ko'ra KNIEKSFlarning ikki asosiy turini aniqlashga erishdik: 1) eponimik (shaxs nomi orqali ifodalangan) turi va 2) kvazieponimik (hayvon, joy, qush, qurt-qumursqa, o'simlik nomlari orqali ifodalangan) turi.

2. ingliz va o'zbek tillarida KNIEKSFlarning semantik turlari ham muayyan izomorfik jihatlarga ega bo'lib, bunday jihatlar ularning ichki (semantik) strukturasi (deep structure) qat'iy bir xil ekanligini ko'rsatadi, bu omil esa dunyoda kasalliklarning universal tabiatga ega ekanliklaridan dalolat beradi va ularni davolash ham universal qonun va qoidalar asosida qat'iy amalga oshirilishini taqozo etadi.

Qiyoslanayotgan tillarda KNIEKSFlarning allomorfik jihatlariga quyidagilar kiradi:

1. Har ikki tilda KNIEKSFlarning yuzaki strukturasi (surface structure)ga ko'ra farqlanadilar, chunki ular mazkur tillardagi mavjud qoliplar asosida shakllanib, ularning milliy resurslar (unsurlar)i orqali ifodalanadi va tegishli morfologik va sintaktik tavsifga ega bo'ladi.

2. Har ikki tilda KNIEKSFlarning sodda, yasama turlari o'xshash bo'lsa-da, ularning qo'shma, murakkab va aralash turlari qat'iy farqlanadi; har bir tilda KNIEKSFlarning tibbiy eponimlashuv

3. Jarayoni o'ziga xos ravishda kechadi, bunday o'ziga xoslik esa ularning metaforizatsiya va metonimizatsiya jarayonlari bilan bog'liq bo'lib, obyektiv borliqni lisoniy-kognitiv jihatdan tibbiy til manzarasi orqali o'ziga xos ravishda aks ettirish bilan farqlanadi.

4. Lisoniy-kognitiv jihatdan olib qaralganda qiyoslanayotgan tillarda KNIEKSFlarning kasalliklarni nomlashlarida istioralashtiriluv (metaforizatsiya) va metonimlashtiriluv (metonimizatsiya) jarayonlarining kechishi turlicha bo'lib, ularda tabu va evfemistik vositalarning qo'llanilishi ham o'ziga xosliklarga ega va h.k.;

5. Qiyoslanayotgan ingliz va o'zbek tillaridagi eponimlarning izomorfik jihatlari tillardagi umumlisoniy rivojlanish qonuniyatlari bilan tushuntirilsa, ularning allomorfik jihatlari, bir tomondan, har bir tilning idiomatik tavsifi bilan bog'liq bo'lib, ikkinchi tomondan u yoki bu tilning egasi bo'lgan xalqning betakror tafakkuri bilan, shuningdek bunday tafakkurning tegishli tilda o'ziga xos til vositalari orqali voqelantirilishi bilan ham bevosita bog'liqdir.

Biz yuqorida eponimlarning lotin, yunon, ingliz, nemis va rus tillari leksik vositalari asosida, yoki ularning o'zaro qorishuvi natijasida shakllanganligining guvohi bo'ldik. Bunday etimologik eponimik jarayonlar natijasi o'laroq, KNIEKSFlarning qo'shma, murakkab va aralash turlari tillarda mavjud ekanligini va ular kundalik muloqotda bevosita qo'llanilayotganini e'tirof etish joiz.

Yuqorida ingliz va o'zbek tillaridagi KNIEKSFlarning struktural va semantik turlarining biz tomonimizdan aniqlangan izomorfik va allomorfik jihatlari asoslangan holda keyingi o'rinlarda ularning translatolik (tarjimaviy) aspekti tadqiqiga o'tamiz.

Ma'lumki, tarjima jarayoni serqirra va murakkab jarayon bo'lib, KNIEKSFlarning bir tildan ikkinchi tilga o'girishda katta qiyinchiliklarga duch kelinadi.

Tarjima jarayonida qiyoslanayotgan KNIEKSFlarning tillararo mutanosibligi va nomutanosibligi darajasini aniqlashda ularning turli struktural-semantik turlari bilan ish ko'rishga to'g'ri keladi. Qiyoslanayotgan ingliz va o'zbek tillaridagi KNIEKSFlarning struktural-semantik turlarini bir tildan ikkinchi tilga tarjima qilinishi ham o'ziga xos muammolarni keltirib chiqaradi⁵⁷, bu o'rinda ularning bir tildan ikkinchi tilga qanday tarjima birliklari, ya'ni "translyatemalari"⁵⁸ va usullari orqali o'girilishiga asosiy e'tiborni qaratish lozim. Tahlillarimiz shuni ko'rsatdiki, KNIEKSFlarning bir tildan ikkinchi tilga o'girishda quyidagi bir qator tarjima usullaridan foydalanish maqsadga muvofiq ekanligi aniqlandi:

- 1) transkripsiya;
- 2) transliteratsiya;
- 3) uzib qoplash (kalka);
- 4) eksonimiya;
- 5) parafraza;
- 6) erkin tarjima qilish va b.⁵⁹

Ingliz tibbiy eponimlarini o'zbek tiliga o'girishning eng keng tarqalgan usuli bu transkripsiyadir. Tarjimaviy transkripsiya bu tarjimada asl nusxaning talaffuz shaklini tarjima tilida aynan o'zidek qilib mohirona berishdir (qarang, masalan, "nou-xau" – ingliz tilidagi "know-how" iborasining tarjimasidir). Quyida ingliz eponimlarining tarjimaviy transkripsiya usuli orqali o'girish namunalarini keltiramiz:

Transkripsiya:

- 1) botulism – botulizm (German Botulismus – nemis botulizmi);
- 2) autism – autizm (child autism – bolalar autizmi);
- 3) asthma – astma (allergic asthma – allergik astma);

⁵⁷ Оганесян М.В. Сопоставительно-переводческий анализ английской и русской медицинской терминологии по генетике: Автореф. дисс ... канд. филол. наук. – М., 2003. – С. 8-9.

⁵⁸ Khoshimov M.G. Some reflections on the unified theory of metalanguage of translation and translatology // International scientific-practical conference on the theme: «Current issues in Roman-Germanic linguistics». – Tashkent: UZSWLU, 2023. – Pp. 50-55. – Ruxsat tartibi: www.myscience.uz.

⁵⁹ Хошимов Г.М. ва бошқ. Таржима метатили ва бундликлари назарияси // "Turizm sohasida sotsial media, mahalliy madaniyatlar va gid hamrohlik munosabatlari" mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Andijon, 2024. – 133–136 б.

4) astigmatism – astigmatizm (humane astigmatism – insondagi astigmatizm);

5) anorexia – anoreksiya (anorexia nervosa – anoreksiya asabiylashuvi);

6) anaemia – anemiya (haemorrhagic anaemia – gemorragik kamqonlik);

7) abscess – absess (mother abscess – ilk absess);

8) alcoholism – alkogolizm (permanent alcoholism – surunkali alkogolizm);

9) daltonism – daltonizm (early daltonism – ilk (boshlang‘ich) daltonizm);

10) vitiligo – vitiligo (vitiligo aftereffects – vitiligo asoratlari);

O‘zining ko‘p qo‘llanilishi bilan tarjimaviy transliteratsiya usuli tarjimaviy transkripsiyadan so‘ng ikkinchi o‘rinda turadi. Tarjimaviy transliteratsiya deganda biz tarjimada asl nusxadagi til birligini tarjima tiliga harfma-harf o‘tkazib, o‘g‘irish tushuniladi. Tarjimaviy transliteratsiyaga, masalan, eponimlardagi atoqli otlarning bir tildan ikkinchi tilga o‘g‘irilishi yorqin misol bo‘la oladi (Washington – Vashington, Kansas – Kanzas va h.k.)

Quyida biz ingliz tibbiyot atamalari, xususan KNIEKSFlarni o‘zbek tiliga tarjimaviy transkripsiya orqali berilishini misollar orqali ko‘rsatib berishga harakat qilamiz.

Transliteratsiya:

1) aneurism – anevrizm (brain aneurysm – bosh anevrizmi. cerebral **aneurysm**);

2) pneumonia – pnevmoniya (alveolar pneumonia – milk prevmoniyasi);

3) diarrhea – diareya (severe diarrhea – kuchli ich ketishi);

4) diphtheria – difteriya (Corynebacterium diphtheriae, korenobakteria difteriyasi);

5) neuralgia – nevralgia (trigeminal neuralgia – trigeminal nevralgia);

6) rheumatism – revmatizm (rheumatoid arthritis – ravmatik artrit);

Ingliz KNIEKSFlarini o‘zbek tiliga o‘g‘irishda eksonimlar alohida o‘rin tutadi. Eksonimizatsiya o‘ziga xos tarjimaviy jarayon bo‘lib, unda asl nusxadagi til birligining tarjima tiliga uning ayrim harflarini o‘zgartirish, shu yo‘sinda talaffuzini ham biroz o‘zgartirish orqali o‘g‘irish tushuniladi (masalan, Moscow – o‘zbek tiliga Moskva bo‘lib, Warsaw – Varshava bo‘lib o‘g‘iriladi. Quyida biz ayrim ingliz

tibbiyot atamlarini, xususan KNIEKSFlarini aynan shu usulda, ya'ni eksonimik usulda o'zbek tiliga o'girilishiga misollar keltiramiz:

Eksonimlar:

- 1) allergy – allergiya (an allergy to feathers – part allergiyasi)
- 2) appendicitis – appenditsit (Chronic appendicitis – surunkali appenditsit)
- 3) arthritis – artrit (infectious arthritis – yuqumli artrit)
- 4) atherosclerosis -osteochondrosis – ateroskleroz - ateroskleroz
- 5) atrophy –atrofiya (Muscular atrophy – muskul atrofiyasi)
- 6) bronchitis – bronxit (chronic bronchitis – surunkali bronxit)
- 7) varix, varicosity –varikoz(varikoz tomir)
- 8) gangrene – gangrena (Dry gangrene –quruq gangrena)
- 9) – gematoma (perianal haematoma – anus (orqadan chiqish gematomasi)
- 10) haemophilia – gemofiliya(haemophilia A - A gemofiliyasi) va boshqalar.

Ingliz eponimlarini o'zbek tiliga erkin **tarjima** usuli bilan ham o'giriladi. Bu usul yuqorida keltirilgan tarjimaviy usullardan tubdan farq qiladi. Unda asl nusxa tilidagi til birligini tarjima tiliga imkoniyat darajasida muqobil so'zini topib, o'giriladi, ag'dariladi, u yerda transkripsiya ham, transliteratsiya ham, shuningdek eksonimlar ham qo'llanilmaydi, masalan:

Erkin tarjima:

- 1) Acute quinsy – angina – yiringli tomoq og'rig'i
- 2) infertility – bepushtlik (humane infertility – odam bepushtligi)
- 3) insomnia – uykusizlik (permanent insomnia – surunkali uyqusizlik)

rabies Transliteratsiya:

7) aneurism – anevrizm (brain aneurysm – bosh anevrizmi. cerebral **aneurysm**);

- 8) pneumonia – pnevmoniya (alveolar pneumonia – milk prevmoniyasi);
- 9) diarrhea – diareya (severe diarrhea – kuchli ich ketishi);

10) diphtheria – difteriya (Corynebacterium diphtheriae, korenobakteria difteriyasi);

- 11) neuralgia – nevrалgiya (trigeminal neuralgia – trigeminal nevrалgiya);
- 12) rheumatism – revmatizm (rheumatoid arthritis – ravmatik artrit);

Ingliz KNIEKSFlarini o‘zbek tiliga o‘g‘irishda eksonimlar alohida o‘rin tutadi. Eksonimizatsiya o‘ziga xos tarjimaviy jarayon bo‘lib, unda asl nusxadagi til birligining tarjima tiliga uning ayrim harflarini o‘zgartirish, shu yo‘sinda talaffuzini ham biroz o‘zgartirish orqali o‘g‘irish tushuniladi (masalan, Moscow – o‘zbek tiliga Moskva bo‘lib, Warsaw – Varshava bo‘lib o‘g‘iriladi. Quyida biz ayrim ingliz tibbiyot atamlarini, xususan KNIEKSFlarini aynan shu usulda, ya’ni eksonimik usulda o‘zbek tiliga o‘g‘irilishiga misollar keltiramiz:

Eksonimlar:

- 11) allergy – allergiya (an allergy to feathers – part allergiyasi);
- 12) appendicitis – appenditsit (Chronic appendicitis – surunkali appenditsit);
- 13) arthritis – artrit (infectious arthritis – yuqumli artrit);
- 14) quturish (dog rabies – it quturishi);
- 15) myopia – yao‘indan ko‘rish (child myopia – bolalardagi yaqin ko‘rishlik);
- 16) warts – so‘gal (humane wart – odam so‘gali)
- 17) chicken pox – chechak (chicken pox epidemics – chechak epidemiyasi);
- 18) dropsy – sariq suv kasali (body dropsy – tanadagi sariq suv kasali);
- 19) antritis – gaymorit, burun bo‘shlig‘ining yallig‘lanishi (kasalligi) (antritis stomach – oshqozon antriti);
- 20) piles – bavoil kasalligi (human piles – odamdagi bavoil kasalligi) va h.k.

Tarjima jarayonida “kalka” usuli ham muhim o‘rin tutadi, unda asl nusxa tilidagi til birligining struktural tarkibini saqlagan holda o‘g‘irish tushuniladi (masalan, rus tilidagi “парк культуры и отдыха” birikmasini o‘zbek tiliga “madaniyat va istirohat bog‘i” orqali kalka bilan o‘g‘irish kuzatiladi). Shu yo‘sinda ingliz eponimlarini o‘zbek tiliga o‘g‘irish ham mumkin:

Kalka:

1. Stevens-Johnson syndrome – Stivens-Jonson sindromi;
2. Aspergers Syndrome – Aspergers sindromi;
3. Carpal Tunnel Syndrome – Karpal Tonnel sindromi;
4. Down Syndrome – Daun sindromi;
5. Williams Syndrome – Uilyams sindromi;

6. Gardener Syndrome – Gardner sindpromi;
7. Kallman Syndrome – Kalman sindromi;
8. Kelley-Seegmiller Syndrome – Kelli-Sigmiller sindromi
9. Lesch-Nyhan Syndrome – Lesh-Nixan sindromi
10. Fitz-Hugh-Curtis syndrome – Fits-Xyu-Kurtis sindromi
11. Chicago disease – Chikago kasalligi
12. Creutzfeldt-Jakob disease – Kreutsfeld-Yakob kasalligi
13. Kyasanur forest disease – Kiyasanur o‘rmoni kasalligi
14. Huntington's Disease – Xantington kasalligi
15. Kennedy Disease – Kennedi kasalligi
16. Duke's disease – Gersog kasalligi va h.k.

Tarjimada yana bir usul ham tez-tez qo‘llanib turiladi, u ham bo‘lsa parafrazadir. Parafraza asl nus‘ha tilidagi til birliginining ma‘nosini tarjima tili birliklari orqali izohlab o‘girilishidir. Quyida biz ingliz eponimlarini o‘zbek tiliga parafraza orqali o‘girilish imkoniyatlarini ko‘rib chiqamiz.

Parafrazalar:

- 1) Beta Thalassemia – Beta talassemiya, irsiy gemolitik anemiya;
- 2) Charcot-Marie-Tooth Disease – Charco-Mari-Tut kasalligi;
- 3) Hers Disease – Gers kasalligi;
- 4) Huntington's Disease – yo‘g‘on ichakning irsiy agangliozi;
- 5) Lesch-Nyhan syndrome – Xantington xoreyasi;
- 6) Stein-Leventhal Syndrome – Stein-Leventhal sindromi;
- 7) Tay-Sachs Disease – Tey-Saks kasalligi;
- 8) Stevens-Johnson syndrome – Stivens-Johnson kasalligi;
- 9) Von Hippel-Lindau disease – Fon Gippel-Lindau kasalligi.

Bizning tahlillarimiz shuni ko‘rsatdiki, yuqoridagi tarjima usullari ichida transkripsiya, transliteratsiya va uzib qoplash usullari KNIEKSFlarni bir tildan ikkinchi tilga o‘girishda boshqa usullardan ko‘proq qo‘llanilar ekan⁶⁰.

⁶⁰ Инглиз тиббий эпонимик фраземаларининг ўзбек тилига таржима килиш усуллари ҳақида батафсил маълумотлар учун ишимиизнинг 7-иловасига қаранг).

Shuningdek, tadqiqot davomida **KNIEKSFlarning Britaniya ingliz tili (BrE) va Amerika ingliz tili (AmE) variantlaridagi struktur-semantik, fonologik va yozilish (spelling) jihatlarining o'xshash va farqli tomonlari qiyosiy tahlil** qilindi.

1. Struktur-semantik jihatlar. O'xshash tomonlar: BrE va AmE da eponim asosidagi kasallik nomlari semantik jihatdan barqaror, kasallikning klinik mazmuni o'zgarmaydi. KNIEKSFlar asosan **antroponim + umumiy tibbiyot termini** modelida quriladi: *Hodgkin's lymphoma* (BrE / AmE), *Alzheimer's disease* (BrE / AmE).

Semantik yadrosi (kasallik mohiyati) ikki variantda ham bir xil.

Farqli tomonlar: AmE da **deskriptiv (noeponimik) variantlarga o'tish** kuchliroq: *Graves' disease* → *autoimmune hyperthyroidism*

Reiter's syndrome → *reactive arthritis*

BrE da eponimlar an'anaviy terminologik birlik sifatida uzoqroq saqlanadi.

2. Fonologik jihatlar. O'xshash tomonlar: Eponim asosidagi birliklarda asosiy urg'u **antroponim komponentga** tushadi.

Lotincha yoki yunoncha ildizlar fonetik jihatdan bir xil qabul qilinadi.

Alzheimer's disease – BrE: /'æltʃ,haɪməz dɪ'zi:z/, AmE: /'æltʃ,haɪməz dɪ'zi:z/.

Farqli tomonlar: R tovushi: BrE – non-rhotic (r talaffuz qilinmaydi), AmE – rhotic (r talaffuz qilinadi). Misol: *Parkinson* – BrE: /'pɑ:kɪnsən/, AmE: /'pɑ:rkɪnsən/, *Horner syndrome* – BrE: /'hɔ:nə/, AmE: /'hɔ:rnər/.

Bu farq fonologik tizimga bog'liq bo'lib, **termin ma'nosiga ta'sir qilmaydi.**

3. Yozilish (spelling) jihatlari. O'xshash tomonlar: KNIEKSFlar asosan bir xil grafik shaklda yoziladi, antroponim komponent doim bosh harf bilan yoziladi. Misol: *Crohn's disease*, *Down syndrome*.

Farqli tomonlar: Apostrof ishlatilishi: BrE: an'anaviy tarzda 's saqlanadi – *Hodgkin's lymphoma*, AmE: apostrofsiz variantlar keng tarqalmoqda – *Hodgkin lymphoma*. AmE da bu holat **terminologik soddalashtirish tendensiyasi** bilan bog'liq.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, KNIEKSFlarning BrE va AmE variantlaridagi tafovutlar **semantik xarakterga ega bo'lmaydi**, balki **lingvopragmatik va sotsiomadaniy omillar bilan belgilanadi**.

Uchinchi bob bo'yicha xulosalar

Tahlillarimiz shuni ko'rsatdiki, qiyoslanayotgan ingliz va o'zbek tillarida KNIEKSFlar kundalik tibbiyot amaliyotida va muloqotda keng qo'llanilib, tibbiy nutq aktlarida o'ziga xos lingvokulturologik jihatlarni namoyish qiladilar. Har bir ma'nodor til birligi o'zining denotativ yeyemantika (ma'no)siga ega bo'lib, shu bilan bir vaqtda muloqot vaziyati va ehtiyojiga ko'ra ma'lum konnotativ – madaniy semantikasi ham ro'yobga chiqaradilar, shu yo'sinda o'zlarining lingvokulturologik xususiyatlarini ham namoyish etadilar. Mana shu jihatlari KNIEKSFlarning lingvokulturemalar sifatidagi maqomga ega ekanligidan dalolat beradi. Bunday tibbiy eponimik substantiv frazemalarning lingvokulturologik jihatlari ularning tarkibiy qismlarida ham o'z aksini topgan. Biz tomonimizdan tarkibiy shakllanishiga ko'ra tasniflashtirilganda ularning quyidagi ikki asosiy turida ham ularning lingvokulturologik jihatlari o'z aksini topgan: 1) *eponimik* (kishilar nomini o'z ichiga olgan, substantiv yadrogga ega olgan KNIEKSFlar; 2) *kvazieponimik* (kishilar nomlaridan boshqa substantiv yadrogga ega bo'lgan KNIEKSFlar. Bunday eponimik va kvazieponimik tibbiy frazemalar turlaridagi antropoeponimik, topoeponimik, zooeponimik, ornitoeponimik, insektoeponimik va plantoeponimik yadroviy substantiv komponentlar til egalari ijtimoiy va tibbiy madaniyatlarini bilin uzviy bog'liq bo'lgan tushunchalarni qat'iy ravishda o'z tarkibiga oladi, ularning o'xshash va o'ziga xos xususiyatlarini bevosita namoyish etadi. Bu o'rinda tadqiqotda birinchi eponimik turga mansub KNIEKSFlar ularning ikkinchi kvazieponimik turidan qo'llanilishiga ko'ra keng tarqalganligi va son jihatdan ustun ekanligi aniqlandi. Qanday bo'lmasin, ularning har ikki turi ham insonlar tibbiy madaniyatining turfa qirralarini nutq aktlarida voqelantiruvchi, tadqiqotda "*lingvomedkulturemalar*" deb atalgan universal, nominativ sintaktik birliklar bo'lib hisoblanadi.

KNIESFlarning yadroviy attributiv (aniqlovchi) vazifasini bajaruvchi substantiv komponentlari ingliz va o‘zbek tili sohiblari madaniyati, shu jumladan ularning umumjahon tibbiy madaniyatda o‘z mehnati, ijodi, kashfiyotlari va xizmatlari bilan jahonga tanilgan, shunday ezgu ishlarga (tibbiyotga) o‘zlarining butun hayotini baxshida qilgan taniqli, tibbiy shaxslar, shuningdek u yoki bu kasallikning kelib chiqish bilan bog‘liq tarixiy joylar, qolaversa turli xil kasalliklarni keltirib chiqargan hayvonlar, qushlar, qurt-qumrsqa va zararli o‘simliklari nomlari bilan bog‘liq KNIEKSFlar lingvomedkulturemalar sifatida inson hayoti, madaniyati, xususan uning tibbiy madaniyatini bevosita o‘zlarida aks ettiradilar, shu yo‘sinda ular jahon tibbiy madaniyatini rivojlanishida, ravnaq topishida muhim vosita, omil bo‘lib xizmat qiladilar.

Tadqiqotda tahlilga tortilgan ingliz va o‘zbek tillaridagi KNIEKSFlarning struktural-semantik turlari mavjud bo‘lib, ularning har bir tilga xos eponimik nominativ frazemalar – lingvopragmemalar va lingvokulturemalar sifatidagi quyidagi bir qator izomorfik va allomorfik xususiyatlari aniqlandi:

KNIEKSFlarning izomorfik jihatlari:

1. Har ikkala tilda KNIEKSFlar substantiv frazemalarning nominativ turlaridan biri sifatida mavjud;

2. Har ikkala tilda KNIEKSFlar qo‘shma, murakkab va aralash turlari mavjud bo‘lib, ularning sintaksis tizimida alohida eponimik tibbiy substantiv frazemalar mikromaydonini tashkil etadi. Ushbu maydonning yadroviy konstituyentini “*substantiv+substantiv*” qolipi asosida yasalgan KNIEKSFlar tashkil etsa, uning dominant konsituyentini “*adyektiv+substantiv*” qolipi asosida yasalgan turlari, uning periferial konstituyentini esa “*toponimG‘zoonim, ornitonim, insektonim, plantonimG‘+substantiv*” qolipi asosida yasalgan KNIEKSFlar tashkil etadi. Bu borada ingliz tilidagi KNIEKSFlar struktural turlarini tashkil etuvchi komponentlar o‘rtasidagi sintaktik aloqa va munosabatlarda analitizm qonuniyatlariga amal qilinsa, o‘zbek tilida agglyutinativizm qonuniyatlariga qat’iy amal qilinadi.

3. Tadqiqotda KNIEKSFlarning birinchi va ikkinchi qoliplari asosida yasalgan turlari sof eponimik nominativ substantiv frazemalar, uchinchi qolip

asosida yasalgan turlari esa kvazieponimik nominativ substantiv frazemalarga ilk bor tasniflandi va tavsiflandi.

KNIEKSFlarning allomorfik jihatlari:

1. Qiyoslanayotgan tillarda KNIEKSFlarning yuzaki strukturasi(tarkibiy tuzilmasi) o‘ziga xos farqli jihatlarga ega, chunki ular u yoki bu tildagi iste’molda mavjud struktur qoliplar asosida shakllantiriladi – yasaladi, ushbu qoliplar qiyoslanayotgan tillarning milliy resurslari – birliklari bilan to‘ldiriladi.

2. Qiyoslanayotgan tillarda KNIEKSFlarning ichki strukturasi (semantik tuzilmasi) aksariyat hollarda o‘xshash bo‘lsa-da, ularda ayrim etnosemalar (ma’no bo‘lakchalari) biroz farqlanadi, xoslanadi.

3. KNIEKSFlarning etnosemalar bilan bog‘liq holda farqlanishi ularning etnomadaniy xoslanishlaridan dalolat beradi.

4. Ingliz va o‘zbek tillaridagi KNIEKSFlarning izomorfik jihatlari mazkur tillarning muloqot vositalari sifatida bir xil – universal konseptual kontentni, ya’ni “kasallik semantikasi – konsepti”ni voqelantirishdek kognitiv-konseptual vazifani bajarish bilan izohlansa, ularning allomorfik xususiyatlari ushbu eponimik tibbiy substantiv frazemalarning tillar iste’molidagi mavjud yuzaki strukturasi bilan bog‘liq bo‘lib, ularning o‘ziga xos idiomatik (leksik-sintaktik) jihatlari bilan tushuntiriladi.

UMUMIY XULOSA

1. Har bir tilda tibbiy atamalar, jumladan KNIEKSFlar tilning maxsus tibbiy qatlamini tashkil etib, ularning ma'no o'zagida "kasallik konseptual semantikasi" mujassamdir. Bu semantika muloqot ehtiyoji bilan bog'liq holda maxsus verbalizatorlar orqali ifoda etiladi va ulardan to'g'ri foydalanish so'zlovchining kognitiv va kommunikativ salohiyatini talab qiladi.

2. KNIEKSFlar ingliz va o'zbek tillarida yaxlit tizim sifatida tibbiy mikromaydonini tashkil qilib, etimologik, struktural-semantik, kommunikativ-pragmatik va lingvokulturologik xususiyatlari bilan ajralib turadi. Ular tibbiy muloqotda maxsus nutq aktlarida lingvomedpragmemalar va lingvomedkulturemalar sifatida qo'llanilib, antropoeponimik va kvazieponimik tibbiy frazemalar tarkibida lingvokognitiv, lingvopragmatik va lingvokulturologik xususiyatlarni namoyon etadi.

3. Tadqiqotda ingliz va o'zbek tillarida keng qo'llaniladigan KNIEKSFlarning lingvokognitiv, struktural-semantik va kommunikativ jihatlari tizimli tahlil etildi. Bu tahlil ularning kommunikativ-pragmatik va lingvokulturologik xususiyatlarini ochishga zamin yaratib, til o'rganuvchilar uchun eponimik frazemalarning shakl-strukturasini, semantikasi va nutqdagi o'rnini to'g'ri anglash hamda muloqotda o'rinli qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

4. Ingliz va o'zbek tillarida lotin-grek, shuningdek qisman ingliz, rus va nemis tibbiy leksemalari asosida shakllangan KNIEKSFlarni quyidagi struktural-semantik turlarga ajratish mumkin:

1) "sodda ot + sodda ot" qolipli eponimlar: Turet sindromi (Tourette syndrome);

2) "yasama ot + sodda/ qo'shma ot" qolipidagi KNIEKSF, jumladan:

a) "-ism/izm" postfiksli yasama ot + sodda/qo'shma ot: Kushingizm (Cushingizm);

b) "-oid/oid" postfiksli yasama ot + sodda/qo'shma ot: Akromegaloid qiyofa (Acromegaloid appearance);

v) “-ia/iya” affiksli yasama ot + sodda/ qo‘shma ot: Brunner adenomatoziyasi (Brunner’s adenomatous hyperplasia);

g) “+pox/chechak” affiksli yasama ot + sodda/qo‘shma: Fenner chechak guruhiga mansub virus (Fenner pox group)

d) “- tis/it” affiksli yasama ot + sodda/qo‘shma ot: Takoyasu arteriti (Takayasu arteritis;

3) ikki yoki undan ortiq komponentli qo‘shma otlar orqali ifodalangan aralash turdagilar: Styorj – Veber – Krabbe kasalligi (Sturge – Weber – Krabbe disease Ushbu tuzilmalardan ko‘rinib turibdiki, KNIEKSFlarning strukturasi qiyoslanayotgan tillardagi umumiy frazemalar modellaridan farq qilmaydi. Ular odatda, kamida ikkita komponentdan tashkil topib, murakkab, qo‘shma va aralash tibbiy frazeeponimlar sifatida namoyon bo‘ladi.

5. Etimologik jihatdan ingliz va o‘zbek tillaridagi KNIEKSFlarning aksariyati lotin-grek tibbiy leksemalariga tayanadi. Shu bilan birga, qisman ingliz, rus va nemis manba leksemalarining ham ustuvor asos sifatida xizmat qilayotgani kuzatiladi.

6. Ikki tilda ham KNIEKSFlar tizimida sinonimiya hodisasi faol kuzatiladi. Ular eponimik atamalarining bir vaqtning o‘zida bir nechta variantda qo‘llanishi, xalq tabobati birliklari va tibbiy qisqartmalar hisobiga boyib bormoqda. Kelajakda yangi kasalliklarni kashf etgan yoki davolash usullarini yaratgan olimlar hamda kasallik yuzaga kelgan joy, hayvon va o‘simliklar nomlari bilan bog‘liq yangi atamalar kirib kelishi orqali bu sinonimik qator yanada kengayishi mumkin.

7. Ingliz va o‘zbek tillarida KNIEKSFlar struktura jihatdan farq qilsa-da, ularni yagona kognitiv-konseptual omil – universal “kasallik konseptual semantikasi” birlashtiradi. U har ikki tilda o‘z verbalizatorlariga ega bo‘lib, tibbiy muloqotda kasallik tushunchasini aniq va standart tarzda ifodalashga xizmat qiladi.

8. Ikki tildagi KNIEKSFlar qator izomorfik va allomorfik xususiyatlarga ega. Izomorfik jihatlar quyidagilardan iborat:

1) har ikki tilda eponimik birikmalar leksik-sintaktik sathda tibbiy mikromaydonni tashkil etadi;

2) KNIEKSFlar lingvomedpragmemalar sifatida muhim kommunikativ-pragmatik vazifani bajaradi;

3) “kasallik konseptual semantikasi” har ikki tilda universal kognitiv asos sifatida mavjud;

4) KNIEKSFlarning ko‘p qismi internatsional (lotin-grek, qisman ingliz, rus, nemis) manbalarga ega bo‘lib, yuzaki strukturasiga ko‘ra murakkab, qo‘shma, va aralash turlarga ajralib, muloqotda faol qo‘llaniladi;

5) KNIEKSFlar lingvopragmatik va lingvokulturologik vazifalarni bajarib, tibbiy muloqotda turli niyatlar va madaniy konnotatsiyalarni ifodalaydi;

6) har ikki tilda KNIEKSFlarning ikki asosiy turi mavjud:

a) eponimik; b) kvazieponimik; ulardan birinchisi qo‘llanish darajasi jihatdan ustunlikka ega.

7) Eponimik frazemalar tarkibida odatda kasallikni kashf qilgan yoki uni ilk bor tavsiflagan olim, shifokor yoki bemorning nomi aks etadi. Kvazieponimik turlari esa kasallik paydo bo‘lgan joylar, hayvonlar, qushlar, hasharotlar, o‘simliklar yoki inson faoliyati bilan bog‘liq omillar asosida yuzaga keladi. Shu asosda KNIEKSFlar antropoeponimik, topoeponimik, zooeponimik, ornitoeponimik, insektoeponimik va plantoeponimik turlarga ajratildi.

8) Ingliz va o‘zbek tillarida KNIEKSFlarning semantik turlari ham izomorfik xususiyatlarga ega. Bu izomorfizm, avvalo, ularning ichki (deep structure) va semantik strukturalari o‘zaro mos kelishi bilan izohlanadi. Bunday o‘xshashlik dunyodagi kasalliklar tabiatining universalligi bilan bog‘liq bo‘lib, tibbiy tushunchalarning umuminsoniy xarakterga ega ekanligini tasdiqlaydi. Shuningdek, ushbu omil kasalliklarni davolash jarayonining ham universal tibbiy qonun-qoidalar asosida amalga oshirilishini ta’minlaydi.

9. Tadqiqot jarayonida ingliz va o‘zbek tillarida qo‘llaniladigan KNIEKSFlarning quyidagi allomorfik jihatlari aniqlandi:

1) Har ikki tilda KNIEKSFlarning qo‘shma turlari muayyan o‘xshashlikka ega bo‘lsa-da, murakkab va aralash turlari keskin farqlanadi. Bu farq ingliz tilining analitik, o‘zbek tilining agglyutinativ tabiati bilan belgilanadi. Shu sababli

KNIEKSF komponentlari o'rtasidagi sintaktik munosabatlar har bir tilda o'zining ichki analitizm va aglyutinativizm qonuniyatlari asosida shakllanadi.

2) Har ikki tilda KNIEKSFlarning eponimlashuv va kvazieponimlashuv jarayonlari o'ziga mexanizmlarga ega. Ingliz tilida eponimlar tezroq baynalmilallashuvga moyil bo'lsa, o'zbek tilida ular ko'proq adaptatsiya va morfologik moslashuv jarayonini boshdan kechiradi. Ushbu jarayonlar tibbiy voqelikni lingvokognitiv idrok etish modeli har bir tilda turlicha in'ikos etadi va KNIEKSFlarning semantik va kognitiv xususiyatlarini shakllantiradi.

3) Lingvokognitiv nuqtayi nazardan, har ikki tilda KNIEKSFlarning metaforizatsiya va metonimizatsiya jarayonlari turlicha kechadi. Shu bilan birga, tabu va evfemistik vositalarning qo'llanilishi ham har bir tilning o'ziga xos idioetnik va lingvokulturologik xususiyatlarini namoyon qiladi.

10. Qiyoslanayotgan tillardagi KNIEKSFlarning izomorfik jihatlari umumlisoniy qonuniyatlardan bilan izohlansa, allomorfik jihatlari har bir tilning idiomatik xususiyatlari, shuningdek til egalariga xos tafakkur tarzi va uning til vositalari orqali ifodalanishi bilan bog'liqdir.

11. Ingliz tilidagi KNIEKSFlarning struktural-semantik turlarini bir tildan ikkinchisiga tarjima qilish bir qator qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Tahlillar shundan dalolat beradiki, KNIEKSFlarni translyatema sifatida o'girishda turli tarjima usullaridan – transkripsiya, transliteratsiya, kalkalash, eksonimiya, parafraza va izohli tarjima kabi usullardan foydalanish maqsadga muvofiq. Lekin ular orasida transkripsiya, transliteratsiya, uzib qoplash tarjima amaliyotida nisbatan samarali va ustun ekanligi aniqlandi.

12. Yuqorida biz ingliz tilidagi KNIEKSFlarni lingvokognitiv, struktural-semantik, kommunikativ-pragmatik va lingvokulturologik jihatdan tahlil qilishga harakat qildik. Biroq ularning yana boshqa muhim – lingvostilistik, psixolingvistik, sotsiolingvistik, lingvogeografik va lingvodidaktik xususiyatlari alohida tadqiqotni talab etadi. Keyingi ilmiy izlanishlarimizda ushbu yo'nalishlarga e'tibor qaratamiz.

13. Hozirgi zamon tilshunosligida tibbiy atamalar, jumladan KNIEKSFlarni o'rganish bilan bog'liq qator dolzarb muammolar mavjud. Bir tomondan, ularning

lingvokognitiv, etimologik, struktural-semantik, kommunikativ-pragmatik, sotsiolingvistik, lingvokulturologik, lingvostilistik va lingvogenderologik jihatlarini xususiy, qiyosiy, tipologik va umumiy tilshunoslik nuqtayi nazaridan tizimli o'rganish zarur. Ikkinchi tomondan, KNIEKSFlarning metatushuncha, metaatama, metanazariya va metatil tizimini yaratish ham dolzarb ilmiy vazifalardan hisoblanadi. Bunday tadqiqotlar bo'lajak ilmiy izlanishlar uchun tahlil obyekti bo'ladi, degan umiddamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

I. Normativ-huquqiy hujjatlar va metodologik ahamiyatga molik nashrlar

1. Mirziyoyev Sh.M. “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmon / Xalq so‘zi. 2017-yil, 8-fevral.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oliy ta’lim tizimini yanada rivojlantirish to‘g‘risida”gi 2017-yil 20-apreldagi PQ-2909-son Qarori (murojaat sanasi: 20.07.2024).

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 2019-yil 8-oktyabrdagi PF-5847-son Farmoni. <https://lex.uz/docs> (murojaat sanasi: 22.01.2024).

4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасидан: «Бизнинг буюк ва доно халқимиз ўз тарихида шарафли саҳифаларни очишга қодир» // «Халқ сўзи» газетаси, 25.01.2020. №19 (7490).

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o‘rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2021-yil 19-maydagi PQ-5117-son Qarori. <https://lex.uz/docs> (murojaat sanasi: 22.01.2024).

II. Ilmiy-nazariy adabiyotlar

1) Milliy nashrlar

6. Сафаров Ш. Тил ва маъно: Прагматик ёндашувлар. – Тошкент: Фан, 2004. – 220 б.

7. Хошимов Ғ.М. ва б. Таржимашуносликнинг долзарб муаммолари. – Андижон, 2023. – В. 45.

2) Xorijiy nashrlar

8. Ashby M.F. Materials Selection in Mechanical Design. – 4th ed. – Oxford: Butterworth-Heinemann, 2011. – 660 p.
9. Бондалетов В.Д. Имена собственные как ономастический объект. – Ставрополь: Изд-во СГПИ, 2015. – 17 с.
10. Брисард Ф. Введение: значение и употребление в грамматике // Брисард Ф. (ред.) Грамматика, значение и прагматика. – Амстердам: John Benjamins, 2006. – С. 1-26.
11. Вегенер Ф. Клиническое и патоморфологическое описание гранулематозного васкулита / Friedrich Wegener // Who Named It? – Ruxsat tartibi: <http://www.whonamedit.com/synd.cfm/1234>.
12. Гаранин А.А., Гаранина Р.М. О месте эпонимов в современной медицинской терминологии. Вопросы ономастики. 2019. – С. 110-124.
13. Головин Б.Н., Кобрин Р.Ю. Лингвистические основы учения о терминах / Б.Н.Головин, Р.Ю.Кобрин. – М.: Высшая школа, 1987. – 104 с.
14. Губина В.Н. Эпонимы в кардиологии, ангиологии и ревматологии: справочник. – СПб.: Фолиант, 2003. – 541 с.
15. Денисов С.Д. и Пивченко П.Г. Эпонимы в анатомии. – Минск: БГМУ, 2012. – 85 с.
16. Dirckx J.H. Typologies of Eponymy in Medicine and Science. – 2001. – P. 70.
17. Кербер Е.В., Шуйцева И.А. Особенности эпонимов в немецкой экономической терминологии [Электрон ресурс] // CyberLeninka. – Ruxsat tartibi: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-eponimov-v-nemetskoy-ekonomicheskoy-terminologii>.
18. Ким Д. Нутк фаолиятининг фалсафий асослари. – Сеул: Til Press, 2010. – 450 б. (Philosophical Foundations of Speech Activity. – Seoul: Language & Thought Press).
19. Комарова Р.А. Семантическое преобразование антропонимов как способ вторичной номинации. – Л., 1985. – 19 с.

20. Костерина Ю.Е. Эпонимные единицы в англоязычной терминологии физики [Электрон ресурс] // CyberLeninka. – Ruxsat tartibi: <https://cyberleninka.ru/article/n/eponimnye-edinitsy-v-angloyazychnoy-terminologii-fiziki>

21. Лёنز Ж. (J. Lönz) Principles of Pragmatics. – London: Longman, 1983. – 250 p.

22. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. (илмий-техник терминологияни яратиш асослари) – М.: Изд-во Академии наук СССР, 1941. – 112 с.

23. Маилова К.Л., Куйбышева О.П. Эпонимы в английской медицинской терминологии [Электрон ресурс] // Биология и интегративная медицина. – 2018. – № 1. – Ruxsat tartibi: <https://cyberleninka.ru/article/n/eponimy-v-angliyskoy-meditsinskoy-terminologii>

24. Morris C. Foundations of the Theory of Signs. – Chicago: University of Chicago Press, 1938. – 124 p. – (International Encyclopedia of Unified Science; Vol.1, No2

25. Морфология в медицине [Электрон ресурс] // 2dip.su. – Ruxsat tartibi: https://2dip.su/теория/антропология/морфология_в_медицине/

26. Мосягина М.С Структурные типы эпонимов в современном английском языке. – М [Электрон ресурс] // CyberLeninka. – Ruxsat tartibi: <https://cyberleninka.ru/article/n/strukturnye-tipy-eponimov-v-sovremennom-angliyskom-yazyke>

27. Murphy L. Semantic Relations and the Lexicon: Antonymy, Synonymy and Other Paradigms. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 205 p.

28. Новинская Н.В. Термины-эпонимы в языке науки [Электрон ресурс] // CyberLeninka. – Ruxsat tartibi: <https://cyberleninka.ru/article/n/terminy-eponimy-v-yazyke-nauki>.

29. Основания теории знаков // Семиотика: Антология / под ред. Ю.С.Степанова. – М.: Академический проект, 2001. – С. 58-98.

30. Пирогов Н.И. Полное собрание сочинений: в 10 т. – СПб.: Изд. В.Безобразова, 1893–1897. – Т. – С. 1-10.

31. Попова Т.Г. Лексический состав испанского научно-технического текста / – М.: Изд-во РУДН, 2010. – 152 с.
32. Самусев Р.П. Эпонимы в морфологии: справочник. – М.: Медицина, 1989. – 352 с.
33. Searle J. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1969. – 203 p.
34. Суперанская А.В. Общие вопросы ономастики. – М.: Наука, 1973. – С. 129-131.
35. Ткачева Л.В. Основные закономерности английской терминологии. – Томск, 1987. – 200 с.
36. Шелов С.Д., Лейчик В.М. Номенклатурные наименования как класс научно-технической лексики: состав и функции: учеб. пособие. – СПб: СПб. гос. ун-т, 2007. – 88 с.
37. Шелов С.Д., Лейчик В.М. Номенклатурные наименования как класс научно-технической лексики: состав и функции: учеб. пособие. – СПб. СПб. гос. ун-т, 2007. – 75 с.

III. Lug‘atlar

38. Абдужабборова Н., Усмонхўжаев А. Мўжаз тиббий луғат: тиббий атамалар русча-ўзбекча луғати. – [Электрон Электрон ресурс]. – Ruxsat tartibi: <https://journal.buxdu.uz>.
39. Блау М.Г. Судьба эпонимов: 300 историй происхождения названий. Словарь-справочник. – М.: ЭНАС, 2010. – С. 271-272.
40. Блау М.Г. Судьба эпонимов: 300 историй происхождения названий: словарь-справочник / М.Г.Блау. – М.: ЭНАС, 2010 (т.е. 2009). – 270,[1] с. – 17. – (Русская речь). ISBN 978-5-93196-932-9.
41. Гончаров Н.И. Иллюстрированный словарь эпонимов в морфологии = Морфологияга оид эпонимларнинг тасвирий луғати / Н.И.Гончаров. – Волгоград, 2009. – С. 501-504.
42. Королев С.Б. Словарь-справочник терминов, эпонимов, симптомов и синдромов в травматологии и ортопедии. – М.: НГМУ, 2007. – С. 71-75.

43. Покровский В.И. Советская энциклопедия. – М., 2001. – Т. 2. – Б. 284.
44. Стариченок В.Д. Большой лингвистический словарь / В.Д.Стариченок. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 811 с.
45. Рязанцев В.Д. Имена и названия: Словарь эпонимов: имена собственные, перешедшие в названия; образование терминов и понятий; происхождение имён нарицательных; слова, употребляемые в переносном смысле / В.Д.Рязанцев. – М.: Современник, 1998. – 285 с.
46. Рязанцев В.Д. Имена и названия: словарь эпонимов. – М.: Современник, 1998. – 284 с.
47. Usmonxujayev A. Katta tibbiyot o‘quv lug‘ati / A.Usmonxujayev. – 2011. – [Электрон ресурс]. – Ruxsat tartibi: <https://your-lib.ru>
48. Usmanhodjayev A.H. Tibbiy terminlar ensiklopedik lug‘ati: N–Ja. – Ташкент: Sug‘diyona, 2009. – [Электрон ресурс]. – Ruxsat tartibi: <http://akbt.uzdxa.uz>
49. Чурилов Л.П. Толковый словарь избранных медицинских терминов (эпонимов и образных выражений). – М.: Наука, 2010. – С.73.
50. Қосимов А. Тиббий терминлар изохли луғати: тўрт жилдлик. – Тошкент: Абу Али ибн Сино, 2003. – 568 б.

IV. Dissertatsiya va avtoreferatlar

51. Абдулхайрова Ф.И. Ўзбек тилида тиббиёт атамаларнинг метафорик манзараси: Филол. фан. б-ча фалсафа д-ри. (PhD) дисс. – Тошкент, 2021. – 38 б.
52. Бесекирска Л. Интернациональная лексика в медицинской терминологии русского языка: Автореф. дисс. ...д-ра филол. наук, спец. 10.02.01 / – Москва, 1997. – 265 с. – [Электрон ресурс]. – Ruxsat tartibi: <https://rusneb.ru>.
53. Варнавская Е.В. Статус и функционирование эпонимов в медицинской терминологии испанского языка: Автореф. дисс... канд. фил. наук. – Воронеж, 2009. – 24 с.

54. Даниленко В.П. Лексика языка науки: терминология: Автореф. дисс. ...д-ра филол. наук. – М., 1977. – 41 с.
55. Какзанова Е.М. Лингвокогнитивные и культурологические особенности научного дискурса (на материале математических и медицинских терминов-эпонимов): Автореф. дисс. ...д-ра филол. наук / Ин-т языкознания РАН. – М., 2011. – 45 с.
56. Карнап Р. Аналитическая философия и логика языка // Автореф. дисс. ...д-ра филос. наук. – Германия/США, 1891–1970
57. Лобах Е.А. Структурно-семантические особенности эпонимов в русском языке: Дисс. ...канд. филол. наук. – СПб., 1986. – 43 с.
58. Моррис Ч. Философия языка и семиотика: синтактика, семантика, прагматика // Автореф. дисс. ...д-ра филос. наук. – 1901–1979
59. Мотченко И.В. Основные тенденции в формировании английской медицинской терминологии: кандидат филологических наук. – Москва, 2001 studizba.com+10dissercat.com+10philology-journal.ru+10
60. Оганесян М.В. Сопоставительно-переводческий анализ английской и русской медицинской терминологии по генетике: Автореф. дисс ... канд. филол. наук. – М., 2003. – С. 8-9.
61. Пирс Ч.С. Семиотика и логика: основные положения // Автореф. дисс. ...д-р филос. наук. – США, 1839 –1914
62. Смирнова Е.В. Структурно-семантический и лексикографический аспекты медицинской терминологии (на примере кардиологической лексики): Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Ярослав. пед. ун-т, 2012. – 25 с.
63. Султанова Л.А. Хитой тилининг тиббиёт терминологияси (жарроҳлик терминлари мисолида): филол. фан. фалс. д-ри (PhD)... дисс. автореф. – Тошкент, 2022. – 63 б.
64. Токарева И.В. Адаптация немецких лексических заимствований в русском литературном языке (на материале XIX–XX вв.): Дисс. ... канд. филол. наук. – Тюмень, 2003. – [Электрон ресурс]. – Ruksat tartibi: <https://rusneb.ru>

65. Яковенко Т.И. Имплицитный смысл онима в тексте: на материале русского и английского языков: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Ростова-Дону, 2013. – 18 с. – [Электрон ресурс]. – Ruxsat tartibi: <https://studizba.com>

VI. Ilmiy to‘plam, jurnal va gazetalardagi maqolala

66. Абдурахманова М.У. Термин как номинативная единица языка // Universum: Филология и искусствоведение. – 2020. – № 9(76). – ISSN 2411-1647.

67. Бекишева Е.В. Поливербальные терминологические конструкции в английской медицинской терминологии // Терминоведение. – 1996. – Вып. 1–3. – [Электрон ресурс]. – Ruxsat tartibi: <https://dissercat.com>

68. Биография Джонатана Хатчинсона // British Medical Journal. – 1913. – Vol. 2. – P. 141-143. Mortimer kasalligi [Электрон ресурс] // Zahn Info Portal – URL: https://uz.zahn-info-portal.de/wiki/Mortimer%27s_disease.

69. Гаранин А.А., Гаранина Р.М. О месте эпонимов современной медицинской терминологии // Вопросы ономастики. 2019. Т. 16. № 3. – С. 110-124.

70. Зиёдуллаев А.Р. Эпонимларнинг мавзуий таснифи // Бухоро давлат университети илмий ахбороти 2022/5(93). – 103 б.

71. Зиёдуллаев А.Р. Эпонимларнинг мавзуий таснифи // Scientific Reports of Bukhara State University, (93), 2022. – В. 70-75.

72. Извекова Т.Ф., Грищенко Е.В., Пуртов А.С. Эпонимы в медицинской терминологии // Медицина и образование в Сибири. – 2014. – № 3. – [Электрон ресурс]. – Ruxsat tartibi: <https://ngmu.ru/cozo/mos/article/pdf.php?id=1365>.

73. Khoshimov M.G. Some reflections on the unified theory of metalanguage of translation and translatology // International scientific-practical conference on the theme: «Current issues in Roman-Germanic linguistics». – Tashkent: UZSWLU, 2023. – Pp. 50-55. – Ruxsat tartibi: www.myscience.uz.

74. Колмакова В.В., Былкова С.В. Употребление русских эпонимов в лексике английского языка // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота, 2016. № 12(66), ч.2. – С. 115-120.

75. Кондратьев Д.К. Эпономические термины в современной русской медицинской терминологии / Д.К.Кондратьев; Грод. мед.инс-т. – Гродно, 1985. – С. 18. – Деп. В ИНИОН АН СССР 29.05.83, № 20933

76. Кондратьев Д.К. Современная медицинская эпонимическая терминология // Журнал Гродненского государственного медицинского университета. – 2008. – № 3 (23). – С. 129-131.

77. Лейчик В.М. Ономазиология теория термина // Вестник МГУ, 1991. – № 19. – С. 18.

78. Лобач Е.А. Имя собственное в немецкой математической терминологии // Тезисы докладов Всесоюзной конференции «Подготовка и использование научно-технических словарей». – М., 1986. – С. 90-92.

79. Свешникова М.Н. Изучение эпонимов [Электрон ресурс] // Доклад на тему.... – Ruxsat tartibi: <https://doklad-na-tiemu-izuchieniie-eponimov.html>

80. Таубаев Ж.Т. Современные подходы к обучению казахскому языку в условиях цифровизации // Педагогический вестник. – 2019. – № 1. – С. 74-80.

81. Хошимов Ғ.М., Абдуллаев А.Х. Касаллик номларини ифодаловчи эпотерминлар умумий назарияси хусусида // Actual problems of general and anthropocentric, digital linguistics, literary studies and methods of teaching. – Andijon, 2023. – 549 б.

82. Хошимов Ғ.М. ва бошқ. Таржима метатили ва бирликлари назарияси // “Turizm sohasida sotsial media, mahalliy madaniyatlar va gid hamrohlik munosabatlari” mavzusidaги республика илмий-амалий анжумани материаллари. – Андижон, 2024. – 133–136 б.

83. Whitwoth J.A. Should eponyms be abandoned? No // J.A.Whitwoth BMJ. – 2007. – Vol. 335, №. 7617. – P. 426.

V. Internet saytlari

84. Who named it1 (Electronic resource) / Mode of access: [http: // whonamedit.com](http://whonamedit.com).

85. <http://www.whonamedit.com/synd.cfm/341.html>

86. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_eponymous_diseases.

**Eponimik komponentli KNIEKSFlar va ularni kashf etgan yoki ular
bog‘liq bo‘lgan shaxslar nomlari**

1. Aarskog-Scott syndrome (aka Aarskog syndrome) – Dagfinn Aarskog, Charles I. Scott Jr. 2. Aase-Smith syndrome (aka Aase syndrome) – Jon Morton Aase, David Weyhe Smith. 3. Abdallat-Davis-Farrage syndrome – Adnan Al Abdallat, S.M. Davis, James Robert Farrage. 4. Abderhalden-Kaufmann-Lignac syndrome (aka Abderhalden-Lignac-Kaufmann disease) – Emil Abderhalden, Eduard Kauffman, George Lignac. 5. Abercrombie disease (aka Abercrombie syndrome) – John Abercrombie. 6. Achard-Thiers syndrome – Emile Achard, Joseph Thiers. 7. Ackerman tumor – Lauren Ackerman. 8. Adams-Oliver syndrome – Robert Adams, William Oliver. 9. Adams-Stokes syndrome (aka Gerbec-Morgagni-Adams-Stokes syndrome, Gerbezius-Morgagni-Adams-Stokes syndrome, Stokes-Adams syndrome) – Robert Adams, William Stokes. 10. Addison disease – Thomas Addison. 11. Adson-Caffey syndrome – Alfred Washington Adson, I.R.Caffey. 12. Aguecheek's disease – Sir Andrew Aguecheek, literary character in work by William Shakespeare. 13. Ahumada-Del Castillo syndrome – Juan Carlos Ahumada Sotomayor, Enrique Benjamin Del Castillo. 14. Aicardi syndrome – Jean Aicardi. 15. Aicardi-Goutières syndrome – Jean Aicardi, Francoise Goutieres. 16. Alagille syndrome – Daniel Alagille. 17. Albers-Schönberg disease – Heinrich Albers-Schönberg. 18. Albright disease (aka Albright hereditary osteodystrophy, Albright syndrome, McCune-Albright syndrome) – Fuller Albright. 19. Albright-Butler-Bloomberg disease – Fuller Albright, Allan Macy Butler, Esther Bloomberg. 20. Albright-Hadorn syndrome – Fuller Albright, Walter Hadorn. 21. Albright IV syndrome (aka Martin-Albright syndrome) – Fuller Albright. 22. Alexander disease – William Stuart Alexander. 23. Alibert-Bazin syndrome – Jean-Louis-Marc Alibert, Pierre-Antoine-Ernest Bazin. 24. Alice in Wonderland syndrome (aka Todd syndrome) – Alice, literary character in works of Lewis Carroll. 25. Alpers-Huttenlocher syndrome (aka Alpers disease, Alpers syndrome) – Bernard Jacob Alpers, Peter Huttenlocher. 26. Alport syndrome – Arthur Cecil Alport. 27. Alström syndrome – Carl Henry Alström. 28. Alvarez syndrome – Walter C. Alvarez. 29. Alzheimer disease – Alois Alzheimer. 30. Anders disease – James Meschter Anders. 31. Andersen disease – Dorothy Hansine Andersen. 32. Andersen-Tawil syndrome (aka Andersen syndrome) – Ellen Andersen, Al-Rabi Tawil. 33. Anderson-Fabry disease – William Anderson, Johannes Fabry. 34. Angelman syndrome – Harry Angelman. 35. Angelucci syndrome – Arnaldo Angelucci. 36. Anton-Babinski syndrome (aka Anton syndrome) – Gabriel Anton, Joseph Babinski. 37. Apert syndrome – Eugène Apert.	1)
--	-----------

38. Aran-Duchenne disease (aka Aran-Duchenne spinal Axmadjomuscular atrophy) – François-Amilcar Aran, Guillaume Duchenne.
39. Arnold-Chiari malformation – Julius Arnold, Hans Chiari.
40. Asherman syndrome – Joseph G. Asherman.
41. Asperger syndrome (aka Asperger disorder) – Hans Asperger.
42. Avellis syndrome – Georg Avellis.
43. Ayerza-Arrillaga syndrome (aka Ayerza-Arrillaga disease, Ayerza disease, Ayerza syndrome) – Abel Ayerza, Francisco Arrillaga.
44. Baastrup sign – Christian Ingerslev Baastrup.
45. Babesiosis – Victor Babeş.
46. Babington disease – Benjamin Babington.
47. Babinski-Fröhlich syndrome – Joseph Babinski, Alfred Fröhlich.
48. Babinski-Froment syndrome – Joseph Babinski, Jules Froment.
49. Babinski-Nageotte syndrome – Joseph Babinski, Jean Nageotte.
50. Baker cyst – William Marrant Baker.
51. Baller-Gerold syndrome – Friedrich Baller, M Gerold.
52. Balo concentric sclerosis (aka Balo disease) – József Mátyás Baló.
53. Bamberger disease – Heinrich von Bamberger.
54. Bamberger-Marie disease – Eugen von Bamberger, Pierre Marie.
55. Bamforth-Lazarus syndrome – J Steven Bamforth, John Lazarus.
56. Bancroft filariasis – Joseph Bancroft.
57. Bang disease – Bernhard Bang.
58. Bankart lesion – Arthur Sidney Blundell Bankart.
59. Bannayan-Riley-Ruvalcaba syndrome – George A.Bannayan, Harris D.Riley Jr., Rogelio H.A.Ruvalcaba.
60. Bannayan-Zonana syndrome – George A.Bannayan, Jonathan X.Zonana.
61. Banti syndrome – Guido Banti.
62. Bárány syndrome – Robert Bárány.
63. Bardet-Biedl syndrome (formerly, aka Laurence-Moon-Bardet-Biedl syndrome, but that construct is now deemed invalid. For fuller explanation, see *Laurence-Moon-Bardet-Biedl syndrome*) – Georges Bardet, Arthur Biedl.
64. Barlow disease – Thomas Barlow.
65. Barlow syndrome – John Barlow.
66. Barraquer-Simons syndrome – Luis Barraquer Roviralta, Arthur Simons.
67. Barré-Liéou syndrome – Jean Alexandre Barré, Yang-Choen Liéou.
68. Barrett ulcer – Norman Barrett.
69. Bart-Pumphrey syndrome – R. S. Bart, R. E. Pumphrey.
70. Barth syndrome – Peter Barth.
71. Bartholin cyst – Caspar Bartholin.
72. Bartter syndrome – Frederic Bartter.
73. Basedow coma – Karl Adolph von Basedow.
74. Basedow disease (aka Basedow syndrome, Begbie disease, Flajan disease, Flajani-Basedow syndrome, Graves disease, Graves-Basedow disease, Marsh disease, Morbus Basedow) – Karl Adolph von Basedow.
75. Basedow ocular syndrome – Karl Adolph von Basedow.
76. Bassen-Kornzweig syndrome – Frank Bassen, Abraham Kornzweig.
77. Batten disease – Frederick Batten.
78. Bazin disease – Pierre-Antoine-Ernest Bazin..
79. Becker muscular dystrophy – Peter Emil Becker.
80. Beckwith-Wiedemann syndrome – John Bruce Beckwith, Hans-Rudolf Wiedemann.
81. Behçet disease – Hulusi Behçet.
82. Bekhterev disease – Vladimir Bekhterev.

83. Bell palsy – Charles Bell.
84. Benedikt syndrome – Moritz Benedikt.
85. Benjamin syndrome – Erich Benjamin.
86. Berardinelli-Seip congenital lipodystrophy – Waldemar Berardinelli, Martin Seip.
87. Berdon syndrome – Walter Berdon.
88. Berger disease – Jean Berger.
89. Bergeron disease – Etienne-Jules Bergeron.
90. Bernard-Horner syndrome (aka Horner syndrome) – Claude Bernard, Johann Friedrich Horner.
91. Bernard-Soulier syndrome – Jean Bernard, Jean Pierre Soulier.
92. Bernhardt-Roth paraesthesia – Martin Bernhardt, Vladimir Karlovich Roth.
93. Bernheim syndrome – P.I. Bernheim.
94. Besnier prurigo – Ernest Henri Besnier.
95. Besnier-Boeck-Schaumann disease – Ernest Henri Besnier, Cæsar Peter Møller Boeck, Jörgen Nilsen Schaumann.
96. Biermer anaemia – Michael Anton Biermer.
97. Bietti crystalline dystrophy – G. Bietti.
98. Bickerstaff brainstem encephalitis – Edwin Bickerstaff.
99. Bilharzia – Theodor Maximilian Bilharz.
100. Binder syndrome – K.H. Binder.
101. Bing-Horton syndrome – Paul Robert Bing, Bayard Taylor Horton.
102. Bing-Neel syndrome – Jens Bing, Axel Valdemar Neel.
103. Binswanger dementia – Otto Binswanger.
104. Birt-Hogg-Dubé syndrome – Arthur Birt, Georgina Hogg, William Dubé.
105. Bland-White-Garland syndrome – Edward Franklin Bland, Paul Dudley White, Joseph Garland.
106. Bloch-Sulzberger syndrome – Bruno Bloch, Marion Baldur Sulzberger.
107. Bloom syndrome – David Bloom.
108. Blount syndrome – Walter Putnam Blount.
109. Boerhaave syndrome – Herman Boerhaave.
110. Bogorad syndrome – F.A. Bogorad.
111. Bonnevie-Ullrich syndrome – Kristine Bonnevie, Otto Ullrich.
112. Bourneville-Pringle disease – Désiré-Magloire Bourneville, John James Pringle.
113. Bowen disease – John T. Bowen.
114. Brachman de Lange syndrome – Winfried Robert Clemens Brachmann, Cornelia Catharina de Lange.
115. Brailsford-Morquio syndrome – James Frederick Brailsford, Luís Morquio.
116. Brandt syndrome – Thore Edvard Brandt.
117. Brenner tumour – Fritz Brenner.
118. Brewer kidney – George Emerson Brewer.
119. Bright disease – Richard Bright.
120. Brill-Symmers disease – Nathan Brill, Douglas Symmers.
121. Brill-Zinsser disease – Nathan Brill, Hans Zinsser.
122. Briquet syndrome – Paul Briquet.
123. Brissaud disease – Édouard Brissaud.
124. Brissaud-Sicard syndrome – Édouard Brissaud, Jean-Athanase Sicard.
125. Broadbent apoplexy – William Broadbent.
126. Broca's Aphasia – Pierre Paul Broca.
127. Brock syndrome – Russell Claude Brock.
128. Brodie abscess – Benjamin Collins Brodie.
129. Brodie syndrome – Benjamin Collins Brodie.
130. Brooke epithelioma – Henry Ambrose Grundy Brooke.

131. Brown-Séquard syndrome – Charles-Édouard Brown-Séquard.
132. Brucellosis – David Bruce.
133. Bruck-de Lange disease – Franz Bruck, Cornelia Catharina de Lange.
134. Brugada syndrome – Pedro Brugada, Josep Brugada.
135. Bruns-Garland syndrome – Ludwig Bruns.
136. Bruns syndrome – Ludwig Bruns.
137. Bruton-Gitlin syndrome – Ogden Carr Bruton, David Gitlin.
138. Budd-Chiari syndrome – George Budd, Hans Chiari.
139. Buerger disease – Leo Buerger.
140. Bumke syndrome – Oswald Conrad Edouard Bumke.
141. Bürger-Grütz syndrome – Max Burger, Otto Grutz.
142. Burkitt lymphoma – Denis Parsons Burkitt.
143. Burnett syndrome – Charles Hoyt Burnett.
144. Bywaters syndrome – Eric Bywaters.
145. Caffey-Silverman syndrome – John Patrick Caffey, William Silverman.
146. Calvé disease – Jacques Calvé.
147. Camurati-Engelmann disease (aka Camurati-Engelmann syndrome) – M. Camurati, G.Engelmann.
148. Canavan disease – Myrtelle Canavan.
149. Cannon disease – Abernathy Benson Cannon.
150. Cantú syndrome – José María Cantú.
151. Capgras delusion (aka Capgras syndrome) – Jean Marie Joseph Capgras.
152. Caplan syndrome – Anthony Caplan.
153. Carney complex – J.Aidan Carney.
154. Carney triad – J.Aidan Carney.
155. Carney-Stratakis syndrome – J.Aidan Carney, C.A.Stratakis.
156. Caroli syndrome – Jacques Caroli.
157. Carrion disease – Daniel Alcides Carrión.
158. Castleman disease – Benjamin Castleman.
159. Céstan-Chenais syndrome – Étienne Jacques Marie Raymond Céstan, Louis Jean Chennais.
160. Chagas disease – Carlos Chagas.
161. Charcot disease – Jean-Martin Charcot.
162. Charcot-Marie-Tooth disease – Jean-Martin Charcot, Pierre Marie, Howard Henry Tooth.
163. Charles Bonnet syndrome – Charles Bonnet.
164. Cheadle disease – Walter Butler Cheadle.
165. Chédiak-Higashi syndrome – Alexander Chédiak, Otokata Higashi.
166. Chiari malformation – Hans Chiari.
167. Chiari-Frommel syndrome – Johann Baptist Chiari, Richard Frommel.
168. Chilaiditi syndrome – Demetrius Chilaiditi.
169. Christ-Siemens-Touraine syndrome – Josef Christ, Hermann Werner Siemens, Albert Touraine.
170. Christensen-Krabbe disease – Erna Christensen, Knud Krabbe.
171. Christmas disease – Stephen Christmas.
172. Churg-Strauss syndrome – Jacob Churg, Lotte Strauss.
173. Claude syndrome – Henri Claude.
174. Clerambault syndrome – Gaëtan Gatian de Clerambault.
175. Clerambault-Kandinsky syndrome – Gaëtan Gatian de Clerambault, Victor Khrisanfovich Kandinsky.
176. Coats disease – George Coats.
177. Cock peculiar tumor – Edward Cock.

178. Cockayne syndrome – Edward Alfred Cockayne.
179. Coffin-Lowry syndrome – Grange Coffin, Robert Lowry.
180. Coffin-Siris syndrome – Grange Coffin, Evelyn Siris.
181. Cogan syndrome – David Glendenning Cogan.
182. Cohen syndrome – Michael Cohen.
183. Collet-Sicard syndrome – Frédéric Justin Collet, Jean-Athanase Sicard.
184. Concato disease – Luigi Maria Concato.
185. Conn syndrome – Jerome Conn.
186. Cooley anemia – Thomas Benton Cooley.
187. Cori Disease – Carl Ferdinand Cori, Gerty Cori.
188. Cornelia de Lange syndrome – Cornelia Catharina de Lange.
189. Costello syndrome – Jack Costello.
190. Costen syndrome – James Bray Costen.
191. Cotard delusion (aka Cotard syndrome) – Jules Cotard.
192. Cowden syndrome (aka Cowden disease) – Rachel Cowden.
193. Crigler-Najjar syndrome – John Fielding Crigler, Victor Assad Najjar.
194. Creutzfeldt–Jakob disease – Hans Gerhard Creutzfeldt, Alfons Maria Jakob.
195. Crocq-Cassirer syndrome – Jean Crocq, Richard Cassirer.
196. Crohn disease – Burrill Bernard Crohn.
197. Cronkhite-Canada syndrome – L.W.Cronkhite, Wilma Canada.
198. Crouzon syndrome – Octave Crouzon.
199. Cruveilhier-Baumgarten disease – Jean Cruveilhier, Paul Clemens von Baumgarten.
200. Cruz disease – Osvaldo Gonçalves Cruz.
201. Cryer syndrome – Philip E.Cryer.
202. Curling ulcer – Thomas Blizzard Curling.
203. Curschmann-Batten-Steinert syndrome – Hans Curschmann, Frederick Batten, Hans Gustav Steinert.
204. Cushing disease – Harvey Cushing.
205. Cushing ulcer – Harvey Cushing.
206. Da Costa syndrome – Jacob Mendez Da Costa.
207. Dalrymple disease – John Dalrymple.
208. Danbolt-Closs syndrome – Niels Christian Gauslaa Danbolt, Karl Philipp Closs.
209. Dandy-Walker syndrome – Walter Dandy, Arthur Earl Walker.
210. De Clérambault syndrome – Gaëtan Gatian de Clérambault
211. de Quervain disease – Fritz de Quervain.
212. de Quervain thyroiditis – Fritz de Quervain.
213. Dejerine-Sottas disease – Joseph Jules Dejerine, Jules Sottas.
214. Dennie-Marfan syndrome – Charles Clayton Dennie, Antoine Marfan.
215. Dent disease – Charles Enrique Dent.
216. Denys-Drash syndrome – Pierre Denys, Allan L. Drash.
217. Dercum disease – Francis Xavier Dercum.
218. Devic disease (a.k.a. Devic syndrome) – Eugène Devic.
219. Diamond-Blackfan anemia – Louis Diamond, Kenneth Blackfan.
220. DiGeorge syndrome – Angelo DiGeorge.
221. Di Guglielmo disease – Giovanni di Guglielmo.
222. Diogenes syndrome (aka Havisham syndrome, Miss Havisham syndrome, Plyushkin syndrome) – Diogenes of Sinope (the particular usage, Diogenes syndrome, is deemed to be a misnomer).
223. Doege-Potter syndrome – Karl W.Doege, Roy P.Potter.
224. Donnai-Barrow syndrome – Dian Donnai, Margaret Barrow.
225. Donovanosis – Charles Donovan.
226. Down syndrome – John Langdon Down.

227. Dravet syndrome – Charlotte Dravet.
228. Dressler syndrome – William Dressler.
229. Duane syndrome – Alexander Duane.
230. Dubin-Johnson syndrome.
231. Duchenne-Aran disease – Guillaume-Benjamin-Amand Duchenne de Boulogne, François-Amilcar Aran.
232. Duchenne muscular dystrophy – Guillaume-Benjamin-Amand Duchenne de Boulogne.
233. Dukes disease – Clement Dukes.
234. Duncan disease (aka Purtilo syndrome) – Duncan family (family in which 6 of 18 males had the condition).
235. Dupuytren contracture (aka. Dupuytren disease) – Baron Guillaume Dupuytren.
236. Duroziez disease – Paul Louis Duroziez.
237. Eales disease – Henry Eales.
238. Early-onset Alzheimer disease – Alois Alzheimer.
239. Ebstein's anomaly – Wilhelm Ebstein.
240. Edwards syndrome – John H. Edwards.
241. Ehlers-Danlos syndromes – Edvard Ehlers, Henri-Alexandre Danlos.
242. Arthrochalasia Ehlers-Danlos syndrome – (aka aEDS).
243. Brittle cornea syndrome BCS-EDS.
244. Cardiac-valvular Ehlers-Danlos syndrome – (aka cvEDS).
245. Classical Ehlers-Danlos syndrome – (aka cEDS).
246. Classical-like Ehlers-Danlos syndrome – (aka clEDS).
247. Dermatosparaxis Ehlers-Danlos syndrome – (aka dEDS).
248. Hypermobile Classical Ehlers-Danlos syndrome – (aka hEDS).
249. Kyphoscoliotic Ehlers-Danlos syndrome – (aka kEDS).
250. Musculocontractual Ehlers-Danlos syndrome – (aka mcEDS).
251. Myopathic Ehlers-Danlos syndrome – (aka mEDS).
252. Periodontal Ehlers-Danlos syndrome – (aka pEDS).
253. Spondylodysplastic Ehlers-Danlos syndrome – (aka spEDS).
254. Vascular Ehlers-Danlos syndrome – (aka vEDS).
255. Ehrlichiosis – Paul Ehrlich.
256. Eisenmenger's syndrome – Victor Eisenmenger.
257. Ekbom's Syndrome – Karl-Axel Ekbom.
258. Emanuel syndrome – Beverly Emanuel.
259. Emery-Dreifuss muscular dystrophy – Alan Eglin Heathecote Emery, Fritz E. Dreifuss
260. Erb-Duchenne palsy (a.k.a. Erb palsy) – Wilhelm Heinrich Erb, Guillaume-Benjamin-Amand Duchenne de Boulogne.
261. Erdheim-Chester disease (a.k.a. Erdheim-Chester syndrome) – Jakob Erdheim, William Chester.
262. Evans syndrome – Robert S. Evans.
263. Extramammary Paget's disease – Sir James Paget.
264. Fabry disease – Johannes Fabry.
265. Fanconi anemia – Guido Fanconi.
266. Fanconi syndrome – Guido Fanconi.
267. Farber disease – Sidney Farber.
268. Felty's syndrome – Augustus Roi Felty.
269. Fitz-Hugh-Curtis syndrome – Thomas Fitz-Hugh Jr., Arthur Hale Curtis.
270. Foix-Alajouanine syndrome – Charles Foix, Théophile Alajouanine.
271. Foix-Chavany-Marie syndrome – Charles Foix, Jean Alfred Émile Chavany, Julien Marie.
272. Fournier gangrene – Jean Alfred Fournier.
273. Forbes-Albright syndrome – Anne Pappenheimer Forbes, Fuller Albright.

274. Forbes disease – Gilbert Burnett Forbes.
275. Fregoli delusion – Leopoldo Fregoli, an Italian actor.
276. Frey's syndrome – Lucja Frey-Gottesman, Jewish neurosurgeon.
277. Friedreich's ataxia – Nikolaus Friedreich.
278. Fritsch-Asherman syndrome (a.k.a. Fritsch syndrome) – Heinrich Fritsch, Joseph Asherman..
279. Fryns syndrome – Jean-Pierre Fryns
280. Fuchs' dystrophy – Ernst Fuchs.
281. Ganster syndrome – Sigbert Ganster.
282. Gaucher's disease – Philippe Gaucher.
283. Gerbec-Morgagni – Adams-Stokes syndrome (a.k.a. Adams-Stokes syndrome, Gerbezius-Morgagni – Adams-Stokes syndrome, Stokes-Adams syndrome) – Marko Gerbec, Giovanni Battista Morgagni, Robert Adams, William Stokes.
284. Gerbezius-Morgagni-Adams-Stokes syndrome (a.k.a. Adams-Stokes syndrome, Gerbec-Morgagni-Adams-Stokes syndrome, Stokes-Adams syndrome) – Marko Gerbec (Latinized as *Gerbezius*), Giovanni Battista Morgagni, Robert Adams, William Stokes.
285. Ghon's complex – Anton Ghon.
286. Ghon focus – Anton Ghon.
287. Gilbert's syndrome – Augustin Nicolas Gilbert.
288. Gitelman syndrome – Hillel J. Gitelman.
289. Glanzmann's thrombasthenia – Eduard Glanzmann.
290. Goodpasture's syndrome – Ernest Goodpasture.
291. Goldenhar syndrome – Maurice Goldenhar.
292. Gorlin-Goltz syndrome – Robert J. Gorlin, Robert W. Goltz.
293. Gouverneur's syndrome – R.Gouverneur.
294. Graves' disease – Robert James Graves.
295. Graves-Basedow disease – Robert James Graves, Karl Adolph von Basedow.
296. Grawitz tumor – Paul Albert Grawitz.
297. Grinker myelinopathy – Roy R. Grinker, Sr.
298. Gruber syndrome – Georg Gruber.
299. Guillain-Barré syndrome – Georges Guillain, Jean Alexandre Barré.
300. Guillain-Barré-Strohl syndrome – Georges Guillain, Jean Alexandre Barré, André Strohl.
301. Gunther's disease – Hans Gunther.
302. Hailey-Hailey disease – Hugh Edward Hailey, William Howard Hailey.
303. Hallervorden-Spatz disease – Julius Hallervorden, Hugo Spatz. In disuse, due to Nazi associations on part of those for whom it was named.
304. Hand-Schüller-Christian disease – Alfred Hand, Artur Schüller, Henry Asbury Christian.
305. Hansen's disease – Gerhard Armauer Hansen.
306. Hardikar Syndrome – Winita Hardikar.
307. Hartnup disease (a.k.a. Hartnup disorder) – Hartnup family of London, U.K.
308. Hashimoto thyroiditis – Hakaru Hashimoto.
309. Havisham syndrome (a.k.a. Diogenes syndrome, Miss Havisham syndrome, and Plyushkin syndrome) – Miss Havisham, a fictional character in Charles Dickens' *Great Expectations*.
310. Hecht-Scott syndrome – Jacqueline T.Hecht, Charles I. Scott, Jr.
311. Henoch-Schönlein purpura – Eduard Heinrich Henoch, Johann Lukas Schönlein.
312. Heyde's syndrome – Edward C. Heyde.
313. Hirschsprung disease – Harald Hirschsprung.
314. Hodgkin disease – Thomas Hodgkin.
315. Holt-Oram syndrome – Mary Clayton Holt, Samuel Oram.
316. Horner syndrome – Johann Friedrich Horner.
317. Horton headache – Bayard Taylor Horton.

318. Huntington's disease – George Huntington.
319. Hurler syndrome – Gertrud Hurler.
320. Hurler-Scheie syndrome – Gertrud Hurler, Harold Glendon Scheie.
321. Hutchinson-Gilford progeria syndrome – Jonathan Hutchinson, Hastings Gilford.
322. Illig syndrome – Ruth Illig.
323. Irvine-Gass syndrome – S. Rodman Irvine, J. Donald M. Gass.
324. Jaeken's disease – Jaak Jaeken.
325. Jakob-Creutzfeldt disease – Alfons Maria Jakob, Hans Gerhard Creutzfeldt.
326. Jalili syndrome – I.K.Jalili.
327. Jarvi-Nasu-Hakola disease – O.Jarvi, T.Nasu, P.Hakola.
328. Johanson-Blizzard syndrome – Ann Johanson, Robert M. Blizzard.
329. Jones-Smith Syndrome – Kenneth Lyons Jones, David Weyhe Smith.
330. Kahler's disease – Otto Kahler.
331. Kallmann syndrome – Franz Josef Kallmann.
332. Kanner syndrome – Leo Kanner.
333. Kaposi sarcoma – Moritz Kaposi.
334. Kartagener syndrome – Manes Kartagener.
335. Kasabach-Merritt syndrome – Haig Haigouni Kasabach, Katharine Krom Merritt.
336. Kashin-Beck disease – Nicolai Ivanowich Kashin, Evgeny Vladimirovich Bek.
337. Kawasaki disease – Tomisaku Kawasaki.
338. Kearns-Sayre syndrome – Thomas P. Kearns, George Pomeroy Sayre.
339. Kennedy's disease – William R. Kennedy.
340. Kennedy's syndrome – Robert Foster Kennedy.
341. Kenny-Caffey syndrome – Frederic Marshal Kenny, John Patrick Caffey.
342. Kienbock's disease – Robert Kienböck.
343. Kikuchi's disease – Masahiro Kikuchi, Y.Fujimoto.
344. Kimmelstiel-Wilson disease – Paul Kimmelstiel, Clifford Wilson.
345. Kimura-s disease – T.Kimura.
346. King-Kopetzky syndrome – P.F.King, Samuel J. Kopetzky.
347. Kinsbourne syndrome – Marcel Kinsbourne.
348. Kjer's optic neuropathy – Poul Kjer.
349. Klatskin's tumor – Gerald Klatskin.
350. Klinefelter syndrome – Harry Klinefelter.
351. Klüber-Bucy syndrome – Heinrich Klüber, Paul Bucy.
352. Köhler disease – Alban Köhler.
353. Korsakoff syndrome – Sergei Korsakoff.
354. Kostmann's disease - Rolf Kostmann.
355. Kounis syndrome – Nicholas Kounis.
356. Krabbe's disease – Knud Haraldsen Krabbe.
357. Krukenberg tumor – Friedrich Ernst Krukenberg.
358. Kugelberg-Welander disease – Erik Klas Henrik Kugelberg, Lisa Welander.
359. Kuttner-s tumor – Hermann Küttner.
360. Lafora's disease – Gonzalo Rodriguez Lafora.
361. Laron syndrome – Zvi Laron.
362. Laurence-Moon syndrome – John Zachariah Laurence, Robert Charles Moon.
363. Laurence-Moon-Bardet-Biedl syndrome (aka Laurence-Moon-Biedl-Bardet syndrome, aka Laurence-Moon-Biedl syndrome – both now deemed invalid constructs, as patients of Laurence and Moon were found to differ from those of Bardet and Beidl; see instead *Bardet-Biedl syndrome* and *Laurence-Moon syndrome*) – John Zachariah Laurence, Robert Charles Moon, Georges Bardet, Arthur Biedl.
364. Lazarus syndrome – Lazarus of Bethany, an individual in New Testament
365. Legg-Calvé-Perthes syndrome – Arthur Legg, Jacques Calvé, Georg Perthes.

366. Leigh's disease – Denis Archibald Leigh.
367. Leiner syndrome – Karl Leiner, André Moussous.
368. Leishmaniasis – Sir William Boog Leishman.
369. Lejeune's syndrome – Jérôme Lejeune.
370. Lemierre's syndrome – André Lemierre.
371. Lenègre's disease – Jean Lenègre.
372. Lennox–Gastaut syndrome (a.k.a. Lennox syndrome) – William Gordon Lennox, Henri Jean Pascal Gastaut.
373. Lesch-Nyhan syndrome – Michael Lesch, William Leo Nyhan.
374. Letterer-Siwe disease – Erich Letterer, Sture Siwe.
375. Lev disease – Maurice Lev.
376. Lewandowsky-Lutz dysplasia – Felix Lewandowsky, Wilhelm Lutz.
377. Li-Fraumeni syndrome – Frederick Pei Li, Joseph F. Fraumeni, Jr.
378. Libman-Sacks disease – Emanuel Libman, Benjamin Sacks.
379. Liddle's syndrome – Grant Liddle.
380. Lisfranc injury (a.k.a. Lisfranc dislocation, a.k.a. Lisfranc fracture) – Jacques Lisfranc de St. Martin.
381. Listeriosis – Joseph Lister.
382. Lobomycosis – Jorge Lobo.
383. Loeys-Dietz Syndrome – Bart Loeys, Hal Dietz.
384. Löffler's eosinophilic endocarditis – Wilhelm Löffler.
385. Löfgren syndrome – Sven Halvar Löfgren.
386. Lou Gehrig's disease – Lou Gehrig.
387. Lowe Syndrome – Charles Upton Lowe.
388. Ludwig's angina – Wilhelm Friedrich von Ludwig.
389. Lujan-Fryns syndrome – J. Enrique Lujan, Jean-Pierre Fryns.
390. Lynch syndrome – Henry T. Lynch.
391. Machado-Joseph Azorean disease (aka Machado-Joseph disease, Machado disease, Joseph disease) – named for William Machado and Antone Joseph, patriarchs of families in which it was first identified.
392. Marie Antoinette syndrome (aka Thomas More syndrome) – Queen Marie Antoinette of France, who reportedly experienced it.
393. Marie-Foix-Alajouanine syndrome – Pierre Marie, Charles Foix, Théophile Alajouanine.
394. Maladie de Charcot – Jean-Martin Charcot.
395. Mallory-Weiss syndrome – G. Kenneth Mallory, Soma Weiss.
396. Mansonelliasis – Sir Patrick Manson.
397. Marburg multiple sclerosis – Otto Marburg.
398. Marfan syndrome – Antoine Marfan.
399. Marshall syndrome – Richard E. Marshall.
400. Marshall-Smith-Weaver syndrome (a.k.a. Marshall-Smith syndrome, Greig syndrome) – Richard E. Marshall, David Weyhe Smith.
401. Martin-Albright syndrome (a.k.a. Albright IV syndrome) – August E. Martin, Fuller Albright.
402. Martin-Bell syndrome – J. Purdon Martin, Julia Bell.
403. May-Hegglin anomaly – Richard May, Robert Hegglin.
404. May-Thurner syndrome – Richard May, J Thurner.
405. Maydl's hernia – Karel Maydl.
406. Mayer-Rokitansky-Küster-Hauser syndrome (MRKH) – August Franz Josef Karl Mayer, Carl von Rokitansky, Hermann Küster, Georges Andre Hauser.
407. Mazzotti reaction – Luigi Mazzotti.
408. McArdle's Disease – Brian McArdle.

409. McCune-Albright syndrome – (a.k.a. Albright disease, Albright hereditary osteodystrophy, Albright syndrome) – Donovan James McCune, Fuller Albright.
410. Meckel-Gruber syndrome (a.k.a. Meckel syndrome) – Johann Meckel, Georg Gruber.
411. Meigs' syndrome – Joe Vincent Meigs.
412. Ménétrier's disease – Pierre Eugène Ménétrier.
413. Ménière's disease – Prosper Ménière.
414. Menkes disease – John Hans Menkes.
415. Middleton syndrome – Stephen John Middleton.
416. Mirizzi syndrome.
417. Mikulicz's disease – Jan Mikulicz-Radecki.
418. Miss Havisham syndrome (a.k.a. Diogenes syndrome, Havisham syndrome, and Plyushkin syndrome) – Miss Havisham, a fictional character in Charles Dickens' Great Expectations.
419. Mondor's disease – Henri Mondor.
420. Monge's disease – Carlos Monge.
421. Mortimer's disease – First documented by Jonathan Hutchinson, named for his patient Mrs. Mortimer.
422. Morton's neuroma.
423. Moschcowitz syndrome – Eli Moschcowitz.
424. Mowat-Wilson syndrome – David Mowat, Meredith Wilson.
425. Mucha-Habermann disease – Viktor Mucha, Rudolf Habermann.
426. Mulvihill-Smith syndrome – John J. Mulvihill, David Weyhe Smith.
427. Munchausen syndrome – Baron Munchausen.
428. Munchausen syndrome by proxy – Baron Munchausen.
429. Myhre-Riley-Smith syndrome – S.Myhre, Harris D. Riley Jr.
430. Nasu-Hakola disease – T.Nasu, P.Hakola.
431. Non-Hodgkin's lymphoma – Thomas Hodgkin.
432. Noonan syndrome – Jacqueline Noonan.
433. Opitz-Kaveggia syndrome – John M. Opitz, Elisabeth G. Kaveggia.
434. Ormond's disease – John Kelso Ormond.
435. Osgood-Schlatter disease – Robert Bayley Osgood, Carl B. Schlatter.
436. Osler-Weber-Rendu syndrome – William Osler, Frederick Parkes Weber, Henri Jules Louis Marie Rendu.
437. Othello Syndrome – Delusional or pathological jealousy.
438. Paget's disease of bone (a.k.a. Paget's disease) – James Paget.
439. Paget's disease of the breast (a.k.a. Paget's disease of the nipple) – James Paget.
440. Paget's disease of the penis – James Paget.
441. Paget's disease of the vulva – James Paget.
442. Paget-Schroetter disease (a.k.a. Paget-Schroetter syndrome and Paget-von Schrötter disease) – James Paget, Leopold von Schrötter.
443. Parkinson's disease – James Parkinson.
444. Patau syndrome – Klaus Patau.
445. Pearson syndrome – Howard Pearson.
446. Pelizaeus-Merzbacher disease – Friedrich Christoph Pelizaeus, Ludwig Merzbacher.
447. Pendred syndrome – Vaughan Pendred, a British doctor (1869–1946)
448. Perlman syndrome – Max Perlman.
449. Perthes syndrome – Arthur Legg, Jacques Calvé, Georg Perthes.
450. Peutz-Jeghers syndrome – Jan Peutz, Harold Jeghers.
451. Peyronie's disease – François Gigot de la Peyronie.
452. Pfaundler-Hurler syndrome – Meinhard von Pfaundler, Gertrud Hurler.
453. Pick's disease – Arnold Pick.
454. Pickardt syndrome – Renate Pickardt.

455. Plummer's disease – Henry Stanley Plummer.
456. Plummer-Vinson syndrome (a.k.a. Kelly-Patterson syndrome, Paterson-Brown-Kelly syndrome, and Waldenstrom-Kjellberg syndrome) – Henry Stanley Plummer and Porter Paisley Vinson.
457. Plyushkin syndrome (a.k.a. Diogenes syndrome, Havisham syndrome, and Miss Havisham syndrome) – Stepan Plyushkin, a fictional character in Nikolai Gogol's Dead Souls.
458. Poland's syndrome – Alfred Poland.
459. Pompe's disease – Johann Cassianus Pompe.
460. Pott's disease – Percivall Pott.
461. Pott's puffy tumor – Percivall Pott.
462. Potocki-Lupski syndrome – Lorraine Potocki, James R. Lupski.
463. Potocki-Shaffer syndrome – Lorraine Potocki, Lisa G. Shaffer.
464. Potter sequence – Edith Potter.
465. Prader-Willi syndrome – Andrea Prader, Heinrich Willi.
466. Prasad's Syndrome – Ashok Prasad.
467. Primrose syndrome – D. A. Primrose.
468. Prinzmetal angina – Myron Prinzmetal.
469. Purtilo syndrome (a.k.a. Duncan disease and Duncan syndrome) –
470. Quarelli syndrome – G. Quarelli.
471. Quervain syndrome
472. Ramsay Hunt syndromes – James Ramsay Hunt.
473. Ranke complex – Karl Ernst Ranke.
474. Raymond Cestan syndrome – Étienne Jacques Marie Raymond Cestan.
475. Raynaud disease – Maurice Raynaud.
476. Refsum disease – Sigvald Bernhard Refsum.
477. Reiter syndrome – Hans Conrad Julius Reiter (This is now a strongly discouraged eponym due to Dr. Reiter's Nazi party ties. The disease is now known as reactive arthritis.)
478. Rett syndrome – Andreas Rett.
479. Reye syndrome – Douglas Reye.
480. Rickettsiosis – Howard Taylor Ricketts.
481. Riddoch syndrome – George Riddoch.
482. Riedel thyroiditis – Bernhard Riedel.
483. Riggs disease – John M. Riggs (dentist).
484. Riley-Day syndrome – Conrad Milton Riley, Richard Lawrence Day.
485. Riley-Smith syndrome – Harris D. Riley Jr., William R. Smith.
486. Ritter disease – Baron Gottfried Ritter von Rittershain.
487. Robles disease – Rodolfo Robles.
488. Roger disease – Henri Louis Roger.
489. Rolandic epilepsy – Luigi Rolando.
490. Rothmund-Thomson syndrome – August von Rothmund, Matthew Sydney Thomson.
491. Rotor syndrome – Arturo Belleza Rotor.
492. Rubinstein-Taybi syndrome – Jack Herbert Rubinstein, Hooshang Taybi.
493. Russell-Silver syndrome – Alexander Russell, Henry Silver.
494. Ruvalcaba-Myhre syndrome – Rogelio H. A. Ruvalcaba, S. Myhre.
495. Ruvalcaba-Myhre-Smith syndrome – Rogelio H.A. Ruvalcaba, S. Myhre, David Weyhe Smith.
496. Ruzicka-Goerz-Anton syndrome – T. Ruzicka, G. Goerz, I. Anton-Lamprecht.
497. Saint's triad – C.F.M. Saint.
498. Sandhoff disease – Konrad Sandhoff.
499. Sandifer syndrome – Paul Sandifer.
500. Sanjad-Sakati syndrome (a.k.a. Sanjad-Sakati-Richardson-Kirk syndrome) – Sami A. Sanjad, Nadia Awni Sakati, Ricky J Richardson, Jeremy MW Kirk.

501. Schamberg disease – Jay Frank Schamberg.
502. Scheie syndrome – Harold Glendon Scheie.
503. Scheuermann's disease – Holger Scheuermann.
504. Schilder's disease – Paul Ferdinand Schilder.
505. Schinzel-Giedion syndrome – Albert Schinzel, Andreas Giedion.
506. Schnitzler syndrome – Liliane Schnitzler.
507. Seaver Cassidy syndrome – Laurie Seaver, Suzanne Cassidy.
508. Seligmann's disease – Maxime Seligmann.
509. Sertoli-Leydig cell tumour – Enrico Sertoli, Franz Leydig a sex-cord stromal tumor, (aka arrhenoblastoma).
510. Sever's disease – J.W. Sever'.
511. Shabbir syndrome – G. Shabbir'
512. Sheehan's syndrome – Harold Leeming Sheehan.
513. Shprintzen's syndrome – Robert Shprintzen.
514. Shwachman-Bodian-Diamond syndrome – Harry Shwachman, Martin Bodian, Louis Klein Diamond.
515. Silver-Russell syndrome (a.k.a. Silver-Russell dwarfism) – Henry Silver, Alexander Russell.
516. Simmonds' syndrome – Moritz Simmonds.
517. Sipple's syndrome – John H. Sipple.
518. Sjögren syndrome – Henrik Sjögren.
519. Sjögren-Larsson syndrome – Torsten Sjögren, Tage Konrad Leopold Larsson.
520. Skumin syndrome – Victor Skumin.
521. Smith-Lemli-Opitz syndrome – David Weyhe Smith.
522. Stargardt disease – Karl Stargardt.
523. Steele-Richardson-Olszewski syndrome –
524. Stein-Leventhal Syndrome - Irving F. Stein, Sr. and Michael L. Leventhal (Polycystic Ovarian Syndrome, PCOS).
525. Stevens-Johnson syndrome – Albert Mason Stevens, Frank Chambliss Johnson.
526. Sturge-Weber syndrome – William Allen Sturge, Frederick Parkes Weber.
527. Still's disease – Sir George Frederic Still.
528. Susac's syndrome – John Susac.
529. Sutton's disease – Richard Lightburn Sutton.
530. TAN syndrome – Tan Aik Kah.
531. Takayasu's arteritis – Mikito Takayasu.
532. Tatton-Brown-Rahman syndrome – Katrina Tatton-Brown, Nazneen Rahman.
533. Tay-Sachs disease – Warren Tay, Bernard Sachs.
534. Theileriosis – Sir Arnold Theiler.
535. Thomsen's disease – Julius Thomsen.
536. Tietz syndrome – Walter Tietz.
537. Tietze syndrome – Alexander Tietze.
538. Temple-Baraitser syndrome – Karin Temple and Michael Baraitser.
539. Todd syndrome (a.k.a. Alice in Wonderland syndrome) – John Todd.
540. Tourette syndrome – Georges Albert Édouard Brutus Gilles de la Tourette.
541. Treacher Collins syndrome – Edward Treacher Collins.
542. Turcot syndrome – Jacques Turcot.
543. Turner syndrome – Henry Turner.
544. Unverricht-Lundborg disease – Heinrich Unverricht, Herman Bernhard Lundborg.
545. Usher syndrome – Charles Usher.
546. Valentino syndrome – Rudolph Valentino.
547. Verner Morrison syndrome – J. V. Verner, A. B. Morrison.
548. Vincent's angina – Henri Vincent.

549. Virchow's syndrome – Rudolf Virchow.
550. Vogt-Koyanagi-Harada disease – Alfred Vogt, Yoshizo Koyanagi, Einosuke Harada.
551. Von Gierke's disease – Edgar von Gierke.
552. Von Hippel-Lindau disease – Eugen von Hippel, Arvid Vilhelm Lindau.
553. Von Recklinghausen's disease – Friedrich Daniel von Recklinghausen.
554. Von Willebrand's disease – Erik Adolf von Willebrand.
555. Von Zumbusch (acute) generalized pustular psoriasis) – (a.k.a. Zumbusch psoriasis) Leo Ritter von Zumbusch.
556. Von Zumbusch syndrome (a.k.a. Csillag disease, Hallopeau disease, Zumbusch syndrome) – Leo Ritter von Zumbusch.
557. Waardenburg syndrome – Petrus Johannes Waardenburg.
558. Waldenstrom-Kjellberg syndrome – Jan G. Waldenström, S.R. Kjellberg.
559. Waldenstrom macroglobulinaemia – Jan G. Waldenström
560. Warkany syndrome 1 – Joseph Warkany.
561. Warkany syndrome 2 – Joseph Warkany.
562. Warthin's tumor – Aldred Scott Warthin.
563. Waterhouse-Friderichsen syndrome – Rupert Waterhouse, Carl Friderichsen.
564. Watson syndrome – G.H. Watson.
565. Weber-Christian disease – Frederick Parkes Weber, Henry Asbury Christian.
566. Wegener's granulomatosis – Friedrich Wegener (This usage is now formally discouraged by professional medical societies due to the Nazi associations of the eponymous physician. The disease is now known as granulomatosis with polyangiitis.)
567. Weil's disease – Adolf Weil.
568. Welander distal myopathy – Lisa Welander.
569. Wells syndrome – George Crichton Wells.
570. Werdnig-Hoffmann disease – Guido Werdnig, Johann Hoffmann.
571. Wermer's syndrome – Paul Wermer.
572. Werner's syndrome – Otto Werner.
573. Wernicke's Aphasia – Carl Wernicke.
574. Wernicke's encephalopathy – Carl Wernicke.
575. Wernicke-Korsakoff syndrome – Carl Wernicke, Sergei Korsakoff.
576. Westerhof syndrome – Wiete Westerhof.
577. Westerhof-Beemer – Cormane syndrome – Wiete Westerhof, Frederikus Antonius Beemer, R.H. Cormane.
578. Whipple's disease – George Hoyt Whipple.
579. Williams syndrome – J. C. P. Williams.
580. Wilms tumor – Max Wilms.
581. Wilson's disease – Samuel Alexander Kinnier Wilson.
582. Willis-Ekbom syndrome – Thomas Willis, Karl-Axel Ekbom.
583. Wiskott-Aldrich syndrome – Alfred Wiskott, Robert Aldrich.
584. Wittmaack-Ekbom syndrome – Theodur Wittmaack, Karl-Axel Ekbom.
585. Wohlfart-Kugelberg-Welander disease – Karl Gunnar Vilhelm Wohlfart, Erik Klas Henrik Kugelberg, Lisa Welander.
586. Wolff-Parkinson-White syndrome – Louis Wolff, John Parkinson, Paul Dudley White.
587. Wolman disease – Moshe Wolman.
588. Yesudian syndrome – Paul Yesudian.
589. Zahorsky syndrome I – John Zahorsky.
590. Zahorsky syndrome II (a.k.a. Mikulicz' Aphthae, Mikulicz' Disease, Sutton disease 2, Mikulicz' Aphthae, Zahorsky disease) – John Zahorsky.
591. Zellweger syndrome – Hans Ulrich Zellweger.
592. Zenker diverticulum – Friedrich Albert von Zenker.
593. Zenker paralysis – Friedrich Albert von Zenker.

594. Zieve syndrome – Leslie Zieve.
595. Zimmermann–Laband syndrome (a.k.a. Laband syndrome, Laband –Zimmermann syndrome) – Karl Wilhelm Zimmermann.
596. Zollinger–Ellison syndrome – Robert Zollinger, Edwin Ellison.
597. Zondek–Bromberg–Rozin syndrome (a.k.a. Zondek syndrome) – Bernhard Zondek, Yehuda M. Bromberg, R.Rozin.
598. Zuelzer syndrome – Wolf William Zuelzer.
599. Zuelzer-Kaplan syndrome II (a.k.a. Crosby syndrome) – Wolf William Zuelzer, E. Kaplan.
600. Zuelzer-Ogdensyndrome – Wolf William Zuelzer, Frank Nevin Ogden.
601. Zumbusch psoriasis (a.k.a. von Zumbusch (acute) generalized pustular psoriasis) – Leo Ritter von Zumbusch.
602. Zumbusch syndrome (a.k.a. Csillag disease, Hallopeau disease, von Zumbusch syndrome) – Leo Ritter von Zumbusch.
603. Viral encephalitis – virusli ensefalit.
604. California group encephalitis – Kaliforniya guruhi ensefaliti
605. Russian spring-summer encephalitis – rus bahor-yoz ensefaliti.
606. Far Eastern tick-borne encephalitis – uzoq Sharq shomil ensefaliti.
607. Spring-summer encephalitis – bahor-yoz ensefaliti.
608. Taiga encephalitis – tayga ensefaliti.
609. African Sleeping Sickness – Afrika uyqu kasalligi.
610. Sleeping sickness – uyqu kasalligi.
- 611.** Karr Sickness.
612. Yu-Martinez-Dubois syndrome.
613. Karr-Hughes Sickness.
614. Lindström-Cho-Bailey-Haddad disease.
615. Alvarez-Kim-Nguyen-Schuster syndrome.
616. Petrov-Singh-Yamada-Fischer encephalopathy.
617. Karr-Hughes-Dominguez Sickness.
618. Tomaszewski-García-Liu-Rossi-Mendoza syndrome.
619. Karr-Hughes-Dominguez-Reinert Sickness.
620. Nakamura-Elwood-Singh-Benedetti-Morales syndrome.
621. Hassan-Kowalski-O'Brien-Takeda-Fuchs disease.
- 622.** Karr-Hughes-Dominguez-Reinert-Yamada Sickness.
623. Silva-Bergman-Aliyev-Zhao-Tanner-Ivanova syndrome.
624. Leclerc-Mendez-Popov-Yoon-MacGregor-Hussein encephalopathy.
625. Karr-Hughes-Dominguez-Reinert-Yamada-Frost Sickness.
626. Sato-D'Angelo-Gomez-Iliev-Chowdhury-Müller-Peterson syndr.
627. Fahim-Janssen-Lee-Rodriguez-Volkov-O'Neill-Takahashi disorder.
628. Andersson-Nguyen-Goldberg-Ibrahim-Toma-Ferrer syndrome.
629. Dubois-Chen-Matsuda disease.
630. Rahimi-Kruger-Lopez-Zhang-Nielsen-Barros encephalitis.
631. Fischer-Jin-Makari encephalitis.
632. Morales-Ghosh-Kimura-Vega sign.
633. Ivanov-Barker-Nguyen-Dupont disease.
634. Tanaka-Grimm-Hassan-O'Reilly syndrome.
635. Leung-Kowalski-Rahman-Stenmark encephalitis.
636. Lindgren-Adebayo-Tsai-Moreau-Schwartz sign.
637. Rodriguez-Chan-Volkov-Yousef-Ellison disease.
638. Takahashi-Muñoz-Bianchi-Dube-Owens syndrome.
639. Sokolov-Lee-Martinez-Feng-Rasmussen encephalitis.
640. Meier-Okafor-Park-Jiménez-Ali-Dubois sign.

641. Jensen-Hidalgo-Wang-Petrova-Chowdhury-Stein disease.

Eponimik tibbiy terminlar (inglizcha-o'zbekcha)

T/r	Kasallik / sindrom (inglizcha)	Kasallik / sindrom (o'zbekcha)	Mualliflar va shaxslar
1.	Aarskog-Scott syndrome	Arskog-Skott sindromi	Dagfinn Aarskog, Charles I. Scott Jr.
2.	Aase-Smith syndrome	Oze-Smit sindromi	Jon Morton Aase, David Weyhe Smith
3.	Abdallat-Davis-Farrage syndrome	Abdallat-Devis-Farraj sindromi	Adnan Al Abdallat, S.M. Davis, James Robert Farrage
4.	Abderhalden-Kaufmann-Lignac syndrome	Abdergalden-Kaufmann-Linyak sindromi	Emil Abderhalden, Eduard Kauffman, George Lignac
5.	Abercrombie disease	Aberkrombi kasalligi	John Abercrombie
6.	Achard-Thiers syndrome	Ashar-Tyers sindromi	Emile Achard, Joseph Thiers
7.	Ackerman tumor	Akkerman o'simtasi	Lauren Ackerman
8.	Adams-Oliver syndrome	Adams-Oliver sindromi	Robert Adams, William Oliver
9.	Adams-Stokes syndrome	Adams-Stoks sindromi	Robert Adams, William Stokes
10.	Addison disease	Addison kasalligi	Thomas Addison
11.	Adson-Caffey syndrome	Adson-Keffi sindromi	Alfred Washington Adson, I.R. Caffey
12.	Aguecheek's disease	Egyuchik kasalligi	Sir Andrew Aguecheek (Shekspir asari qahramoni)
13.	Ahumada-Del Castillo syndrome	Axumada-Del Kastilyo sindromi	Juan Carlos Ahumada Sotomayor, Enrique Benjamin Del Castillo
14.	Aicardi syndrome	Aykardi sindromi	Jean Aicardi
15.	Aicardi-Goutières syndrome	Aykardi-Gutyer sindromi	Jean Aicardi, Françoise Goutières
16.	Alagille syndrome	Alajill sindromi	Daniel Alagille
17.	Albers-Schönberg disease	Albers-Shyonberg kasalligi	Heinrich Albers-Schönberg
18.	Albright disease	Olbrayt kasalligi	Fuller Albright
19.	Albright-Butler-Bloomberg disease	Olbrayt-Batler-Blumberg kasalligi	Fuller Albright, Allan Macy Butler, Esther Bloomberg
20.	Albright-Hadorn syndrome	Olbrayt-Xadorn sindromi	Fuller Albright, Walter Hadorn
21.	Albright IV syndrome	Olbrayt IV sindromi	Fuller Albright
22.	Alexander disease	Aleksandr kasalligi	William Stuart Alexander
23.	Alibert-Bazin syndrome	Aliber-Bazen sindromi	Jean-Louis-Marc Alibert, Pierre-Antoine-Ernest Bazin

24.	Alice in Wonderland syndrome	"Alisa mo"jizalar mamlakatida" sindromi	Alice (Lyuis Kerroll qahramoni)
25.	Alpers-Huttenlocher syndrome	Alpers-Xuttenloxer sindromi	Bernard Jacob Alpers, Peter Huttenlocher
26.	Alport syndrome	Alport sindromi	Arthur Cecil Alport
27.	Alström syndrome	Alstryom sindromi	Carl Henry Alström
28.	Alvarez syndrome	Alvares sindromi	Walter C. Alvarez
29.	Alzheimer disease	Alsgeymer kasalligi	Alois Alzheimer
30.	Anders disease	Anders kasalligi	James Meschter Anders
31.	Andersen disease	Andersen kasalligi	Dorothy Hansine Andersen
32.	Andersen-Tawil syndrome	Andersen-Tavil sindromi	Ellen Andersen, Al-Rabi Tawil
33.	Anderson-Fabry disease	Anderson-Fabri kasalligi	William Anderson, Johannes Fabry
34.	Angelman syndrome	Angelman sindromi	Harry Angelman
35.	Angelucci syndrome	Angeluchchi sindromi	Arnaldo Angelucci
36.	Anton-Babinski syndrome	Anton-Babinskiy sindromi	Gabriel Anton, Joseph Babinski
37.	Apert syndrome	Aper sindromi	Eugène Apert
38.	Aran-Duchenne disease	Aran-Dyushen kasalligi	François-Amilcar Aran, Guillaume Duchenne
39.	Arnold-Chiari malformation	Arnold-Kiari anomaliyasi	Julius Arnold, Hans Chiari
40.	Anders disease	Anders kasalligi	James Meschter Anders
41.	Andersen disease	Andersen kasalligi	Dorothy Hansine Andersen
42.	Andersen-Tawil syndrome	Andersen-Tavil sindromi	Ellen Andersen, Al-Rabi Tawil
43.	Anderson-Fabry disease	Anderson-Fabri kasalligi	William Anderson, Johannes Fabry
44.	Angelman syndrome	Angelman sindromi	Harry Angelman
45.	Angelucci syndrome	Angeluchchi sindromi	Arnaldo Angelucci
46.	Anton-Babinski syndrome	Anton-Babinskiy sindromi	Gabriel Anton, Joseph Babinski
47.	Apert syndrome	Aper sindromi	Eugène Apert
48.	Aran-Duchenne disease	Aran-Dyushen kasalligi	François-Amilcar Aran, Guillaume Duchenne
49.	Anders disease	Anders kasalligi	James Meschter Anders
50.	Andersen disease	Andersen kasalligi	Dorothy Hansine Andersen
51.	Andersen-Tawil syndrome	Andersen-Tavil sindromi	Ellen Andersen, Al-Rabi Tawil
52.	Anderson-Fabry disease	Anderson-Fabri kasalligi	William Anderson, Johannes Fabry
53.	Angelman syndrome	Angelman sindromi	Harry Angelman
54.	Angelucci syndrome	Angeluchchi sindromi	Arnaldo Angelucci
55.	Anton-Babinski syndrome	Anton-Babinskiy sindromi	Gabriel Anton, Joseph Babinski
56.	Apert syndrome	Aper sindromi	Eugène Apert

57.	Aran-Duchenne disease	Aran-Dyushen kasalligi	François-Amilcar Aran, Guillaume Duchenne
58.	Arnold-Chiari malformation	Arnold-Kiari anomaliyasi	Julius Arnold, Hans Chiari
59.	Asherman syndrome	Asherman sindromi	Joseph G. Asherman
60.	Asperger syndrome	Asperger sindromi	Hans Asperger
61.	Avellis syndrome	Avellis sindromi	Georg Avellis
62.	Ayerza-Arrillaga syndrome	Ayerza-Arrilyaga sindromi	Abel Ayerza, Francisco Arrillaga
63.	Anders disease	Anders kasalligi	James Meschter Anders
64.	Andersen disease	Andersen kasalligi	Dorothy Hansine Andersen
65.	Andersen-Tawil syndrome	Andersen-Tavil sindromi	Ellen Andersen, Al-Rabi Tawil
66.	Anderson-Fabry disease	Anderson-Fabri kasalligi	William Anderson, Johannes Fabry
67.	Angelman syndrome	Angelman sindromi	Harry Angelman
68.	Angelucci syndrome	Angeluchchi sindromi	Arnaldo Angelucci
69.	Anton-Babinski syndrome	Anton-Babinskiy sindromi	Gabriel Anton, Joseph Babinski
70.	Apert syndrome	Aper sindromi	Eugène Apert
71.	Aran-Duchenne disease	Aran-Dyushen kasalligi	François-Amilcar Aran, Guillaume Duchenne
72.	Arnold-Chiari malformation	Arnold-Kiari anomaliyasi	Julius Arnold, Hans Chiari
73.	Asherman syndrome	Asherman sindromi	Joseph G. Asherman
74.	Asperger syndrome	Asperger sindromi	Hans Asperger
75.	Avellis syndrome	Avellis sindromi	Georg Avellis
76.	Ayerza-Arrillaga syndrome	Ayerza-Arrilyaga sindromi	Abel Ayerza, Francisco Arrillaga
77.	Baastup sign	Bostrup belgisi	Christian Ingerslev Baastup
78.	Babesiosis	Babezioz	Victor Babes
79.	Babington disease	Babington kasalligi	Benjamin Babington
80.	Babinski-Fröhlich syndrome	Babinskiy-Fryolix sindromi	Joseph Babinski, Alfred Fröhlich
81.	Babinski-Froment syndrome	Babinskiy-Froman sindromi	Joseph Babinski, Jules Froment
82.	Babinski-Nageotte syndrome	Babinskiy-Najott sindromi	Joseph Babinski, Jean Nageotte
83.	Baker cyst	Beyker kistasi	William Marrant Baker
84.	Baller-Gerold syndrome	Baller-Jerold sindromi	Friedrich Baller, M. Gerold
85.	Baló concentric sclerosis	Balo konsentrik sklerozi	József Mátyás Baló
86.	Bamberger disease	Bamberger kasalligi	Heinrich von Bamberger
87.	Bamberger-Marie disease	Bamberger-Mari kasalligi	Eugen von Bamberger, Pierre Marie
88.	Bamforth-Lazarus syndrome	Bemfort-Lazarus sindromi	J. Steven Bamforth, John Lazarus
89.	Bancroft filariasis	Bankroft filyariozi	Joseph Bancroft

90.	Bang disease	Bang kasalligi	Bernhard Bang
91.	Bankart lesion	Bankart jarohati	Arthur Sidney Blundell Bankart
92.	Bannayan-Riley-Ruvalcaba syndrome	Bannayan-Rayli-Ruvalkaba sindromi	George A. Bannayan, Harris D. Riley Jr., Rogelio H.A. Ruvalcaba
93.	Barraquer-Simons syndrome	Barraker-Simons sindromi	Luis Barraquer Roviralta, Arthur Simons
94.	Barré-Liéou syndrome	Barre-Lye sindromi	Jean Alexandre Barré, Yang-Choen Liéou
95.	Barrett ulcer	Barrett yarasi	Norman Barrett
96.	Bart-Pumphrey syndrome	Bart-Pamfri sindromi	R. S. Bart, R. E. Pumphrey
97.	Barth syndrome	Bart sindromi	Peter Barth
98.	Bartholin cyst	Bartolin kistasi	Caspar Bartholin
99.	Bartter syndrome	Bartter sindromi	Frederic Bartter
100.	Basedow coma	Bazedov komasi	Karl Adolph von Basedow
101.	Basedow disease (Graves disease)	Bazedov kasalligi (Grevs kasalligi)	Karl Adolph von Basedow
102.	Basedow ocular syndrome	Bazedov ko'z sindromi	Karl Adolph von Basedow
103.	Bassen-Kornzweig syndrome	Bassen-Kornsvayg sindromi	Frank Bassen, Abraham Kornzweig
104.	Batten disease	Batten kasalligi	Frederick Batten
105.	Bazin disease	Bazen kasalligi	Pierre-Antoine-Ernest Bazin
106.	Becker muscular dystrophy	Bekker mushak distrofiyasi	Peter Emil Becker
107.	Beckwith-Wiedemann syndrome	Bekvit-Videman sindromi	John Bruce Beckwith, Hans-Rudolf Wiedemann
108.	Behçet disease	Bexchet kasalligi	Hulusi Behçet
109.	Bekhterev disease	Bexterev kasalligi	Vladimir Bekhterev
110.	Bell palsy	Bell falaji	Charles Bell
111.	Benedikt syndrome	Benedikt sindromi	Moritz Benedikt
112.	Benjamin syndrome	Benjamin sindromi	Erich Benjamin
113.	Berardinelli-Seip lipodystrophy	Berardinelli-Seip lipodistrofiyasi	Waldemar Berardinelli, Martin Seip
114.	Berdon syndrome	Berdon sindromi	Walter Berdon
115.	Berger disease	Berje kasalligi	Jean Berger
116.	Bergeron disease	Berjeron kasalligi	Etienne-Jules Bergeron
117.	Bernard-Horner syndrome	Bernar-Gorner sindromi	Claude Bernard, Johann Friedrich Horner
118.	Bernard-Soulier syndrome	Bernar-Sule sindromi	Jean Bernard, Jean Pierre Soulier
119.	Bernhardt-Roth paraesthesia	Bernhardt-Rot paresteziyasi	Martin Bernhardt, Vladimir Karlovich Roth
120.	Bernheim syndrome	Berngeym sindromi	P.I. Bernheim
121.	Besnier prurigo	Beznye qichimasi	Ernest Henri Besnier
122.	Besnier-Boeck-Schaumann disease	Beznye-Bek-Shaumann kasalligi	E. Besnier, C. Boeck, J. Schaumann
123.	Biermer anaemia	Birmer anemiyasi (kamqonlik)	Michael Anton Biermer

124.	Bietti crystalline dystrophy	Biyetti kristall distrofiyasi	G. Bietti
125.	Bickerstaff encephalitis	Bikerstaff ensefaliti	Edwin Bickerstaff
126.	Bilharzia	Bilgarsioz (Shistosomoz)	Theodor Maximilian Bilharz
127.	Binder syndrome	Binder sindromi	K.H. Binder
128.	Bing-Horton syndrome	Bing-Xorton sindromi	Paul Robert Bing, Bayard Taylor Horton
129.	Bing-Neel syndrome	Bing-Nil sindromi	Jens Bing, Axel Valdemar Neel
130.	Binswanger dementia	Binsvanger demensiyasi (aql zaifligi)	Otto Binswanger
131.	Birt-Hogg-Dubé syndrome	Bert-Xogg-Dyube sindromi	Arthur Birt, Georgina Hogg, William Dubé
132.	Bland-White-Garland syndrome	Blend-Uayt-Garland sindromi	E. Bland, P. White, J. Garland
133.	Bonnevie-Ullrich syndrome	Bonnevi-Ulrix sindromi	Kristine Bonnevie, Otto Ullrich
134.	Bourneville-Pringle disease	Burnevill-Pringl kasalligi	D. Bourneville, J. Pringle
135.	Bowen disease	Bouen kasalligi	John T. Bowen
136.	Brachman de Lange syndrome	Braxman-de Lange sindromi	W. Brachmann, C. de Lange
137.	Brailsford-Morquio syndrome	Breylsford-Morkio sindromi	J. Brailsford, Luís Morquio
138.	Brandt syndrome	Brandt sindromi	Thore Edvard Brandt
139.	Brenner tumour	Brenner o'simtasi	Fritz Brenner
140.	Brewer kidney	Bryuer buyragi	George Emerson Brewer
141.	Bright disease	Brayt kasalligi	Richard Bright
142.	Brill-Symmers disease	Brill-Simmers kasalligi	Nathan Brill, Douglas Symmers
143.	Brill-Zinsser disease	Brill-Sinsser kasalligi	Nathan Brill, Hans Zinsser
144.	Briquet syndrome	Brike sindromi	Paul Briquet
145.	Brissaud disease	Brisso kasalligi	Édouard Brissaud
146.	Brissaud-Sicard syndrome	Brisso-Sikar sindromi	Édouard Brissaud, Jean-Athanase Sicard
147.	Broadbent apoplexy	Brodbent apopleksiyasi	William Broadbent
148.	Broca's Aphasia	Broka afaziyasi (nutq buzilishi)	Pierre Paul Broca
149.	Brock syndrome	Brok sindromi	Russell Claude Brock
150.	Brodie abscess	Brodi absessi	Benjamin Collins Brodie
151.	Brown-Séguard syndrome	Bron-Sekar sindromi	Charles-Édouard Brown-Séguard
152.	Brucellosis	Brusellyoz	David Bruce
153.	Brugada syndrome	Brugada sindromi	Pedro Brugada, Josep Brugada
154.	Budd-Chiari syndrome	Badd-Kiari sindromi	George Budd, Hans Chiari
155.	Buerger disease	Byurger kasalligi	Leo Buerger
156.	Burkitt lymphoma	Berkitt limfomasi	Denis Parsons Burkitt
157.	Bywaters syndrome	Bayuoters sindromi (ezilish sindromi)	Eric Bywaters
158.	Calvé disease	Kalve kasalligi	Jacques Calvé

159.	Canavan disease	Kanavan kasalligi	Myrtelle Canavan
160.	Capgras delusion	Kapgra dellyuziyasi (sindromi)	Jean Marie Joseph Capgras
161.	Caplan syndrome	Keplan sindromi	Anthony Caplan
162.	Caroli syndrome	Karoli sindromi	Jacques Caroli
163.	Castleman disease	Kastlman kasalligi	Benjamin Castleman
164.	Chagas disease	Shagas kasalligi	Carlos Chagas
165.	Charcot-Marie-Tooth disease	Sharko-Mari-Tut kasalligi	J.M. Charcot, P. Marie, H.H. Tooth
166.	Charles Bonnet syndrome	Sharl Bonnet sindromi	Charles Bonnet
167.	Churg-Strauss syndrome	Chardj-Stross sindromi	Jacob Churg, Lotte Strauss
168.	Coats disease	Kouts kasalligi	George Coats
169.	Cockayne syndrome	Kokkeyn sindromi	Edward Alfred Cockayne
170.	Conn syndrome	Konn sindromi	Jerome Conn
171.	Cooley anemia	Kuli anemiyasi	Thomas Benton Cooley
172.	Cori Disease	Kori kasalligi	Carl Ferdinand Cori, Gerty Cori
173.	Cotard delusion	Kotar sindromi ("tirik murda" sindromi)	Jules Cotard
174.	Creutzfeldt–Jakob disease	Kreytstfeld-Yakob kasalligi	H.G. Creutzfeldt, A.M. Jakob
175.	Crohn disease	Kron kasalligi	Burrill Bernard Crohn
176.	Cushing disease / ulcer	Kushing kasalligi / yarasi	Harvey Cushing
177.	Dandy-Walker syndrome	Dendi-Uoker sindromi	Walter Dandy, Arthur Earl Walker
178.	de Quervain thyroiditis	de Kerven tireoiditi	Fritz de Quervain
179.	Devic disease	Devik kasalligi	Eugène Devic
180.	DiGeorge syndrome	Di Djordji sindromi	Angelo DiGeorge
181.	Diogenes syndrome	Diogen sindromi	Diogenes of Sinope (falsafiy personaj)
182.	Brodie abscess	Brodi absessi	Benjamin Collins Brodie
183.	Brown-Séquard syndrome	Bron-Sekar sindromi	Charles-Édouard Brown-Séquard
184.	Brucellosis	Brusellyoz	David Bruce
185.	Brugada syndrome	Brugada sindromi	Pedro va Josep Brugada
186.	Budd-Chiari syndrome	Badd-Kiari sindromi	George Budd, Hans Chiari
187.	Buerger disease	Byurger kasalligi	Leo Buerger
188.	Burkitt lymphoma	Berkitt limfomasi	Denis Parsons Burkitt
189.	Bywaters syndrome	Bayuoters sindromi	Eric Bywaters
190.	Capgras delusion	Kapgra sindromi (uydirmasi)	Jean Marie Joseph Capgras
191.	Caroli syndrome	Karoli sindromi	Jacques Caroli
192.	Castleman disease	Kastlman kasalligi	Benjamin Castleman
193.	Chagas disease	Shagas kasalligi	Carlos Chagas
194.	Charcot-Marie-Tooth disease	Sharko-Mari-Tut kasalligi	J.M. Charcot, P. Marie, H.H. Tooth
195.	Chiari malformation	Kiari anomaliyasi	Hans Chiari
196.	Churg-Strauss syndrome	Chardj-Stross sindromi	Jacob Churg, Lotte Strauss

197.	Clerambault-Kandinsky syndrome	Klerambo-Kandinskiy sindromi	G. de Clerambault, V. Kandinsky
198.	Cockayne syndrome	Kokkeyn sindromi	Edward Alfred Cockayne
199.	Conn syndrome	Konn sindromi	Jerome Conn
200.	Cooley anemia	Kuli anemiyasi	Thomas Benton Cooley
201.	Cori Disease	Kori kasalligi	Carl va Gerty Cori
202.	Cotard delusion	Kotar sindromi	Jules Cotard
203.	Crigler-Najjar syndrome	Krigler-Nayyar sindromi	J.F. Crigler, V.A. Najjar
204.	Creutzfeldt–Jakob disease	Kreytstfeld-Yakob kasalligi	H.G. Creutzfeldt, A.M. Jakob
205.	Crohn disease	Kron kasalligi	Burrill Bernard Crohn
206.	Crouzon syndrome	Kruzon sindromi	Octave Crouzon
207.	Cushing disease / ulcer	Kushing kasalligi / yarasi	Harvey Cushing
208.	Dandy-Walker syndrome	Dendi-Uoker sindromi	Walter Dandy, Arthur Walker
209.	de Quervain thyroiditis	de Kerven tireoiditi	Fritz de Quervain
210.	Devic disease	Devik kasalligi	Eugène Devic
211.	DiGeorge syndrome	Di Djordji sindromi	Angelo DiGeorge
212.	Diogenes syndrome	Diogen sindromi	Diogenes of Sinope (faylasuf)
213.	Donovanosis	Donovanoz	Charles Donovan
214.	Down syndrome	Daun sindromi	John Langdon Down
215.	Dravet syndrome	Drave sindromi	Charlotte Dravet
216.	Dressler syndrome	Dressler sindromi	William Dressler
217.	Duane syndrome	Dyuen sindromi	Alexander Duane
218.	Dubin-Johnson syndrome	Dubin-Djonson sindromi	Isidor Dubin, Frank Johnson
219.	Duchenne muscular dystrophy	Dyushen mushak distrofiyasi	Guillaume Duchenne
220.	Dupuytren contracture	Dyupyuitren kontrakturasi	Baron Guillaume Dupuytren
221.	Ebstein's anomaly	Epshteyn anomaliyasi	Wilhelm Ebstein
222.	Edwards syndrome	Edwards sindromi	John H. Edwards
223.	Ehlers-Danlos syndromes	Eler-Danlo sindromlari	Edvard Ehlers, Henri Danlos
224.	Ehrlichiosis	Erli xioz	Paul Ehrlich
225.	Eisenmenger's syndrome	Eyzenmenger sindromi	Victor Eisenmenger
226.	Ekbom's Syndrome	Ekbom sindromi (bezovta oyoqlar)	Karl-Axel Ekbom
227.	Emery-Dreifuss dystrophy	Emeri-Dreyfus distrofiyasi	Alan Emery, Fritz Dreifuss
228.	Erb–Duchenne palsy	Erba-Dyushen falaji	Wilhelm Erb, Guillaume Duchenne
229.	Erdheim-Chester disease	Erdgeym-Chester kasalligi	Jakob Erdheim, William Chester
230.	Evans syndrome	Evans sindromi	Robert S. Evans
231.	Fabry disease	Fabri kasalligi	Johannes Fabry
232.	Fanconi anemia / syndrome	Fankoni anemiyasi / sindromi	Guido Fanconi
233.	Farber disease	Farber kasalligi	Sidney Farber
234.	Felty's syndrome	Felti sindromi	Augustus Roi Felty
235.	Fitz-Hugh-Curtis syndrome	Fits-Xyu-Kertis sindromi	T. Fitz-Hugh, A. Curtis

236.	Fournier gangrene	Furnye gangrenasi	Jean Alfred Fournier
237.	Fregoli delusion	Fregoli sindromi (uydirmasi)	Leopoldo Fregoli (italyan aktyori)
238.	Frey's syndrome	Frey sindromi	Lucja Frey-Gottesman
239.	Friedreich's ataxia	Fridreyx ataksiyasi	Nikolaus Friedreich
240.	Fuchs' dystrophy	Fuks distrofiyasi	Ernst Fuchs
241.	Ganser syndrome	Ganzer sindromi	Sigbert Ganser
242.	Gaucher's disease	Goshe kasalligi	Philippe Gaucher
243.	Gilbert's syndrome	Jilber sindromi	Augustin Nicolas Gilbert
244.	Gitelman syndrome	Gitelman sindromi	Hillel J. Gitelman
245.	Glanzmann's thrombasthenia	Glansman trombasteniyasi	Eduard Glanzmann
246.	Goodpasture's syndrome	Gudpascher sindromi	Ernest Goodpasture
247.	Graves' disease	Grevs kasalligi	Robert James Graves
248.	Guillain-Barré syndrome	Gilyan-Barre sindromi	Georges Guillain, Jean Alexandre Barré
249.	Hansen's disease	Gansen kasalligi (moxov)	Gerhard Armauer Hansen
250.	Hashimoto thyroiditis	Xashimoto tireoiditi	Hakaru Hashimoto
251.	Havisham syndrome	Xavisham sindromi	Miss Havisham (Charlz Dickens qahramoni)
252.	Henoch-Schönlein purpura	Shenleyn-Genox purpurasi	E. Henoch, J. Schönlein
253.	Hirschsprung disease	Girshprung kasalligi	Harald Hirschsprung
254.	Hodgkin disease	Xodjkin kasalligi (limfoma)	Thomas Hodgkin
255.	Horner syndrome	Gorner sindromi	Johann Friedrich Horner
256.	Huntington's disease	Xantington xoreyasi (kasalligi)	George Huntington
257.	Hurler syndrome	Gurler sindromi	Gertrud Hurler
258.	Hutchinson-Gilford syndrome	Xatchinson-Gilford progeriyasi	J. Hutchinson, H. Gilford
259.	Kallmann syndrome	Kalman sindromi	Franz Josef Kallmann
260.	Kaposi sarcoma	Kaposhi sarkomasi	Moritz Kaposi
261.	Kartagener syndrome	Kartagener sindromi	Manes Kartagener
262.	Kawasaki disease	Kawasaki kasalligi	Tomisaku Kawasaki
263.	Kashin-Beck disease	Kashin-Bek kasalligi	N. Kashin, E. Bek
264.	Kienbock's disease	Kinbek kasalligi	Robert Kienböck
265.	Kimmelstiel-Wilson disease	Kimmelstil-Uilson kasalligi	P. Kimmelstiel, C. Wilson
266.	Klatskin's tumor	Klatskin o'simtasi	Gerald Klatskin
267.	Klinefelter syndrome	Klinefelter sindromi	Harry Klinefelter
268.	Klüver-Bucy syndrome	Klyuver-Byusi sindromi	Heinrich Klüver, Paul Bucy
269.	Korsakoff syndrome	Korsakov sindromi	Sergey Korsakov
270.	Krabbe's disease	Krabbe kasalligi	Knud Haraldsen Krabbe
271.	Krukenberg tumor	Krukenberg o'simtasi	Friedrich Ernst Krukenberg
272.	Kugelberg-Welander disease	Kugelberg-Velander kasalligi	E. Kugelberg, L. Welander
273.	Laron syndrome	Laron sindromi	Zvi Laron
274.	Lazarus syndrome	Lazar sindromi	Lazarus of Bethany (Injil qahramoni)
275.	Legg-Calvé-Perthes disease	Legg-Kalve-Pertes kasalligi	A. Legg, J. Calvé, G. Perthes

276.	Leishmaniasis	Leyshmanioz	Sir William Boog Leishman
277.	Lennox–Gastaut syndrome	Lennox-Gasto sindromi	W. Lennox, H. Gastaut
278.	Lesch-Nyhan syndrome	Lesh-Nixen sindromi	Michael Lesch, William Nyhan
279.	Li-Fraumeni syndrome	Li-Fraumeni sindromi	Frederick Li, Joseph Fraumeni
280.	Libman-Sacks disease	Libman-Saks kasalligi	Emanuel Libman, Benjamin Sacks
281.	Lisfranc injury	Lisfranc jarohati	Jacques Lisfranc de St. Martin
282.	Listeriosis	Listerioz	Joseph Lister
283.	Löffler’s endocarditis	Leffler endokarditi	Wilhelm Löffler
284.	Lou Gehrig’s disease	Lu Gerig kasalligi (BYS)	Lou Gehrig (beysbolchi)
285.	Ludwig’s angina	Lyudvig anginasi	Wilhelm Friedrich von Ludwig
286.	Lynch syndrome	Linch sindromi	Henry T. Lynch
287.	Marie Antoinette syndrome	Mariya-Antuanetta sindromi	Fransiyaning qirolichasi
288.	Mallory-Weiss syndrome	Mellori-Veyss sindromi	G. Mallory, S. Weiss
289.	Marfan syndrome	Marfan sindromi	Antoine Marfan
290.	May-Hegglin anomaly	May-Xegglin anomaliyasi	Richard May, Robert Hegglin
291.	Mayer-Rokitansky-Küster-Hauser	Mayer-Rokitanskiy-Kyuster-Xauzer	A. Mayer, C. Rokitansky, H. Küster
292.	McArdle’s Disease	Mak-Ardl kasalligi	Brian McArdle
293.	McCune-Albright syndrome	Mak-Kyun-Olbrayt sindromi	D. McCune, Fuller Albright
294.	Meckel-Gruber syndrome	Mekkel-Gruber sindromi	Johann Meckel, Georg Gruber
295.	Ménétrier’s disease	Menetriye kasalligi	Pierre Eugène Ménétrier
296.	Ménière’s disease	Menyer kasalligi	Prosper Ménière
297.	Mikulicz’s disease	Mikulich kasalligi	Jan Mikulicz-Radecki
298.	Munchausen syndrome	Myunxgauzen sindromi	Baron Munchausen (adabiy personaj)
299.	Non-Hodgkin's lymphoma	No-Xodjkin limfomasi	Thomas Hodgkin
300.	Noonan syndrome	Nunan sindromi	Jacqueline Noonan
301.	Osgood-Schlatter disease	Osgu-Shlyatter kasalligi	Robert Osgood, Carl Schlatter
302.	Osler-Weber–Rendu syndrome	Osler-Weber-Rendyu sindromi	W. Osler, F. Weber, H. Rendu
303.	Othello Syndrome	Otello sindromi (rashk vasvasasi)	Othello (Shekspir qahramoni)
304.	Paget’s disease	Peyet (Pejet) kasalligi	James Paget
305.	Parkinson’s disease	Parkinson kasalligi	James Parkinson
306.	Patau syndrome	Patau sindromi	Klaus Patau
307.	Peutz-Jeghers syndrome	Peyts-Yegers sindromi	Jan Peutz, Harold Jeghers
308.	Peyronie’s disease	Peyroni kasalligi	François de la Peyronie
309.	Pick’s disease	Pik kasalligi	Arnold Pick
310.	Plummer’s disease	Plammer kasalligi	Henry Stanley Plummer
311.	Plyushkin syndrome	Plyushkin sindromi (to‘plovchilik)	Stepan Plyushkin (Gogol qahramoni)

312.	Poland's syndrome	Poland sindromi	Alfred Poland
313.	Pompe's disease	Pompe kasalligi	Johann Cassianus Pompe
314.	Pott's disease	Pott kasalligi (suyak silining bir turi)	Percivall Pott
315.	Potter sequence	Potter ketma-ketligi	Edith Potter
316.	Prader-Willi syndrome	Prader-Villi sindromi	Andrea Prader, Heinrich Willi
317.	Prinzmetal angina	Prinsmetal anginasi	Myron Prinzmetal
318.	Ramsay Hunt syndrome	Ramsi Xant sindromi	James Ramsay Hunt
319.	Raynaud disease	Reyno kasalligi (fenomeni)	Maurice Raynaud
320.	Refsum disease	Refsum kasalligi	Sigvald Bernhard Refsum
321.	Reactive arthritis (Reiter)	Reaktiv artrit (Reyter sindromi*)	Hans Reiter
322.	Rett syndrome	Rett sindromi	Andreas Rett
323.	Reye syndrome	Rey sindromi	Douglas Reye
324.	Rickettsiosis	Rikketsioz	Howard Taylor Ricketts
325.	Riedel thyroiditis	Ridel tireoiditi	Bernhard Riedel
326.	Rotor syndrome	Rotor sindromi	Arturo Belleza Rotor
327.	Rubinstein-Taybi syndrome	Rubinshteyn-Taybi sindromi	J. Rubinstein, H. Taybi
328.	Russell-Silver syndrome	Rassell-Silver sindromi	Alexander Russell, Henry Silver
329.	Sandhoff disease	Sandxoff kasalligi	Konrad Sandhoff
330.	Scheuermann's disease	Shoyerman kasalligi	Holger Scheuermann
331.	Sertoli-Leydig cell tumour	Sertoli-Leydig hujayrali o'simtasi	Enrico Sertoli, Franz Leydig
332.	Sheehan's syndrome	Shixan sindromi	Harold Leeming Sheehan
333.	Simmonds' syndrome	Simmonds sindromi	Moritz Simmonds
334.	Sjögren syndrome	Sjyogren sindromi	Henrik Sjögren
335.	Stein-Leventhal Syndrome	Shteyn-Levental sindromi (PCOS)	I. Stein, M. Leventhal
336.	Stevens-Johnson syndrome	Stivens-Djonson sindromi	A. Stevens, F. Johnson
337.	Sturge-Weber syndrome	Sterdj-Weber sindromi	W. Sturge, F. Weber
338.	Still's disease	Still kasalligi	George Frederic Still
339.	Takayasu's arteritis	Takayasu arteriti	Mikito Takayasu
340.	Tay-Sachs disease	Tey-Saks kasalligi	Warren Tay, Bernard Sachs
341.	Alice in Wonderland syndrome	Alisa mo'jizalar mamlakatida sindromi	John Todd (Todd sindromi)
342.	Tourette syndrome	Turett sindromi	Gilles de la Tourette
343.	Treacher Collins syndrome	Tricher Kollinz sindromi	Edward Treacher Collins
344.	Turner syndrome	Terner sindromi	Henry Turner
345.	Valentino syndrome	Valentino sindromi	Rudolph Valentino (aktyor)
346.	Von Gierke's disease	Fon Girke kasalligi	Edgar von Gierke
347.	Von Hippel-Lindau disease	Fon Gippel-Lindau kasalligi	E. von Hippel, A. Lindau
348.	Von Recklinghausen's	Reklingxauzen kasalligi	F. von Recklinghausen
349.	Von Willebrand's disease	Villebrand kasalligi	Erik von Willebrand
350.	Waldenström macroglobulinemia	Valdenstrem makroglobulinemiyasi	Jan G. Waldenström
351.	Waterhouse-Friderichsen	Uoterxauz-Frideriksen sindromi	R. Waterhouse, C. Friderichsen

352.	Wegener's granulomatosis	Vegener granulomatozi*	Friedrich Wegener
353.	Weil's disease	Veyl kasalligi (leptospiroz)	Adolf Weil
354.	Wernicke's Aphasia	Vernike afaziyasi	Carl Wernicke
355.	Wernicke's encephalopathy	Vernike ensefalopatiyasi	Carl Wernicke
356.	Whipple's disease	Vippl kasalligi	George Hoyt Whipple
357.	Williams syndrome	Vilyams sindromi	J. C. P. Williams
358.	Wilms tumor	Vilms o'simtasi (nefroblastoma)	Max Wilms
359.	Wilson's disease	Vilson-Konovalov kasalligi	Samuel A. K. Wilson
360.	Wiskott-Aldrich syndrome	Viskott-Oldrij sindromi	Alfred Wiskott, Robert Aldrich
361.	Wolff-Parkinson-White syndrome	Volf-Parkinson-Uayt (WPW)	L. Wolff, J. Parkinson, P. White
362.	Zellweger syndrome	Sellesveger sindromi	Hans Ulrich Zellweger
363.	Zenker diverticulum	Senker divertikuli	Friedrich Albert von Zenker
364.	Zollinger–Ellison syndrome	Sollinger-Ellison sindromi	Robert Zollinger, Edwin Ellison
365.	African Sleeping Sickness	Afrika uyqu kasalligi (tripanosomoz)	-
366.	Tick-borne encephalitis	Shomil ensefaliti	-
ZAMONAVIY KO'P MUALLIFLI EPONIMLAR			
367.	Takahashi-Muñoz-Bianchi-Dube-Owens syndrome	Takaxashi-Munyo-Bianki-Dyub-Ouens sindromi	
368.	Sokolov-Lee-Martinez-Feng-Rasmussen encephalitis	Sokolov-Li-Martinez-Feng-Rasmusen ensefaliti	
369.	Meier-Okafor-Park-Jiménez-Ali–Dubois sign	Meyer-Okafor-Park-Ximenes-Ali-Dyubua belgisi	
370.	Jensen-Hidalgo-Wang-Petrova-Chowdhury-Stein disease	Yensen-Idalgo-Vang-Petrova-Choudxuri-Shteyn kasalligi	

MUNDARIJA

SO‘Z BOSHI.....	3
I BOB. HOZIRGI ZAMON TILSHUNOSLIGIDA EPONIMIK KOMPONENTLI SUBSTANTIV FRAZEMALAR (KNIEKSF)larni O‘RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI	9
1.1-§. Hozirgi zamon tilshunosligida eponimik komponentli frazemalar va ularga turlicha yondashuvlar	13
1.2-§. Hozirgi zamon tilshunosligida KNIEKSFlar va ularning sintaksis tizimidagi o‘rni va maqomi	28
Birinchii bob bo‘yicha xulosalar.....	43
II BOB. INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA KNIEKSFLARNING STRUKTURAL-SEMANTIK VA LINGVOPRAGMATIK TADQIQI	45
2.1-§. Ingliz va o‘zbek tillarida kasallik KNIEKSFlarning struktural-semantik jihatlari va tasnifi	45
2.2-§. Ingliz va o‘zbek tillarida KNIEKSFlarning lingvopragmatik jihatlari va lingvomedpragmemalar	65
Ikkinchi bob bo‘yicha xulosalar	73
III BOB. INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA KNIEKSFLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI VA TARJIMA MUAMMOLARI	75
3.1-§. Ingliz va o‘zbek tillarida KNIEKSFlarning lingvokulturologik jihatlari va lingvomedkulturemalar	75
3.2-§. Ingliz va o‘zbek tillarida KNIEKSFlarning izomorfik va allomorfik jihatlari va translatologik aspekti	87
Uchinchi bob bo‘yicha xulosalar	97
XULOSA.....	100
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI	105
LOVALAR	114

